

[Jørgen Junior]

(Lovforslag nr. L 95).

Jeg skal i øvrigt henvise til de bemærkninger, der ledsager lovforslaget.

Den eneste sag på dagsordenen var:

Forespørgsel til statsministeren:

Forespørgsel af Ingerlise Koefoed (SF) m. fl.:

»Hvad agter regeringen at gøre – bl. a. på det kulturpolitiske, socialpolitiske og uddannelsespolitiske område – for at modvirke tendensen til, at børn og unge i særlig høj grad rammes af den økonomiske krise?«

(Forespørgsel nr. 8. Anmeldt 7/12 79. Fremme af forespørgslen vedtaget 18/12 79).

Forhandling

Ingerlise Koefoed (SF):

Efter socialistisk folkepartis mening må børn og ganske unge opfattes som særligt udsatte grupper under den økonomiske krise. Mange voksne lider under den fejlslagne økonomiske politik. De rammes af indkomspolitik, af arbejdsløshed eller udsigt til arbejdsløshed, de rammes af de sociale uligheder og angrebene på de demokratiske rettigheder, og de mange ufaglærte med den dårlige grunduddannelse – ikke mindst kvinderne – rammes af umyndiggørelsen på arbejdspladsen, af den manglende bestemmelse over egen arbejdssituation og egen tilværelse, af nedslidningen og den deraf følgende træthed og magtesløshed i privatlivet. Men børn og ganske unge rammes dobbelt hårdt. De er nemlig ikke blot ofre for krisen, som den bl. a. afspejler sig i nedskæringer i daginstitutioner og skoler, i mangelfulde fritidstilbud, dårlige legemuligheder og begrænsninger i de kulturelle tilbud. De rammes ikke alene af manglende uddannelsesmuligheder og udsigten til ungdomsarbejdsløshed, de rammes også indirekte af de voksnes krise. Børnene – og især de mindre børn – er stærkt afhængige af de voksne, hvis magtesløshed og modløshed slår tilbage på børnenes tryghedsfølelse og deres fornemmelse af at have en værdi som børn og som mennesker.

SF ønsker gennem denne debat at få belyst, hvilke overvejelser statsministeren og regeringen gør sig om børnenes situation, om

man har en børnepolitik, der rækker ud over børneåret, og om man vil fremkomme med lovforslag, der kan indebære, at børn og unge får større tryghed og bedre sociale, uddannelsesmæssige og kulturelle tilbud.

Statsministeren (Anker Jørgensen):

Den forespørgsel, som vi her skal behandle, er jo en forespørgsel, der drejer sig om kulturpolitik og socialpolitik og uddannelsespolitik. Jeg vil derfor på regeringens vegne sige, at vi vil lade de tre ministre, der har disse sagsområder under sig, svare på regeringens vegne med hensyn til, hvorledes vi ser på, og hvorledes vi vurderer de kulturpolitiske, de socialpolitiske og de uddannelsespolitiske konsekvenser bl. a. for de unge.

Ministeren for kulturelle anliggender (Niels Matthiasen):

Den stillede forespørgsel til statsministeren bygger tilsyneladende på den forudsætning, at børn og unge rammes hårdere end andre befolkningsgrupper af de aktuelle økonomiske vanskeligheder, både generelt og på de særligt nævnte områder: kultur-, social- og uddannelsespolitik.

Forudsætningen er nok ikke uden videre rigtig. Jeg vil dog gerne tilslutte mig den hensigt, der ligger bag: at forhindre, at den generation, som i disse år er under 18 år, som følge af økonomiske problemer og nødvendig tilbageholdenhed kommer til at udvikle sig til en generation, der i vilkår ligner den, der voksede op under og umiddelbart efter anden verdenskrig. Det var den generation, den norske psykolog Mosse Jørgensen udnævnte til margarinegenerationen, og her tænkte hun ikke blot på, hvad børnene fik på brødet, men også på de nøjsomme samfundsomstændigheder, som de generationer skulle suge næring af til deres opvækst og udvikling. Besparelser og nedskæringer vil altid ramme hårdt i de befolkningsgrupper, som har mest behov for stimulering, næring og særlig indsats. Mangler i børne- og ungdomsårene får følger for resten af livet.

Besparelser kan altså ikke gennemføres over én kam. Hver enkelt berørt gruppes særlige forhold må tages i betragtning. Gjorde man ikke det, ville det svare til at prøve at luge ukrudt i græsplænen ved at køre græsslåmaskinen hen over hele plænen. Det

[Ministeren for kulturelle anliggender]

får som bekendt den modsatte virkning af den ønskede.

For børn og unge gælder især to forhold som overordnede. For det første udviklingssynet, som jeg nævnte før. For det andet gælder det, at børn og unge i tidligere år har været en underprioriteret, på visse områder ligefrem forsømt gruppe. Der kræves altså en særlig indsats, en overprioritering, om man vil, hvis mål som lighed og demokratisk ligestilling i samfundet skal opnås.

Disse forudsætninger har vi imidlertid i 1970'erne været opmærksomme på inden for det kulturpolitiske område, når det gælder børn og unge, og jeg synes godt, jeg kan forsvare at sige, at der snarest er en tendens til det modsatte, at børn og unge på en række kulturpolitiske felter mærker mindre til den økonomiske krise, end den øvrige del af befolkningen gør, akkurat fordi vi er inde i en periode, hvor fortidens forsømmelser forsøges indhentet. Jeg kan nævne nogle eksempler.

Hvis man tager teaterområdet, vil den ændring af loven om børneteater og opsøgende teater, som folketinget vedtog i 1979, efter beregningerne forøge midlerne til denne teaterform med mellem 8 og 10 mill. kr. årligt fra stat, amter og kommuner tilsammen. Loven er først trådt i kraft den 1. januar 1980, og derfor er den endelige udfyldning af lovens rammer endnu ikke fuldt afklaret, men det ligger klart, at oprettelsen af kommunale egnsteatre overstiger forventningerne, mens den amtskommunale tilslutning til det rejsende børneteater og opsøgende teater synes noget mere tøvende.

I dette forår vil der under alle omstændigheder vise sig svære overgangsproblemer for en gruppe teatre – en situation, som vi i kulturministeriet søger at tage højde for ved at sikre et ekstra beløb på 1 mill. kr.

Så er der filmområdet. Børns og unges forskellige intellektuelle og følelsesmæssige udviklingstrin skaber særlige markeds- og publikumsopdelinger på børnefilmområdet, som ikke hidtil i tilstrækkelig grad har kunnet imødekommes gennem aldersmålrettet produktion og import. I øjeblikket har vi to udvalgsarbejder løbende. I det ene diskuterer man mulighederne for, at alderskvotering af midlerne til fordel for børn og unge indgår i overvejelserne vedrørende revision af filmloven samt i det særlige udvalg vedrørende

co-produktion mellem Danmarks Radio og Det danske Filminstitut. I øvrigt vil spørgsmålet om et udbygget nordisk filmsamarbejde, herunder også om børnefilm, blive drøftet på et nordisk kultur- og undervisningsministermøde den 22. januar, altså om nogle få dage.

På musikområdet arbejder vi i ministeriet i overensstemmelse med musiklovens intentioner på en forbedring af musikundervisningens vilkår i og uden for folkeskolen. Bl.a. med henblik herpå er der nu nedsat et udvalg mellem undervisningsministeriet og kulturministeriet til drøftelse af disse spørgsmål. Kommunernes interesse for lokale musikskoler var ganske famlende i begyndelsen, men udviklingen inden for musikundervisningen har medført, at det at have en musikskole i dag er en ganske naturlig ting for en kommune. Jeg kan bare nævne Holstebro som en af de første. Hertil kan jeg føje, at i det igangværende arbejde med revisionen i folketingsåret 1980–81 af musikloven er musikaktiviteter for børn og unge højt prioriteret.

På museumsområdet foregår der en rivende udvikling til fordel for de yngste aldersgrupper inden for museumsrådets prioritering af aktiviteterne i disse år. Ikke mindst har børneåret 1979 været medvirkende til, at en række museer over hele landet har engageret sig i betjeningen af disse aldersgrupper i et helt andet omfang end tidligere. Jeg tror næppe, Ordrupgaardssamlings stifter havde tænkt sig, at der skulle være rigelige børneaktiviteter også. Det foregår nu i hele sommerhalvåret som en regelmæssig del af museets virksomhed.

Endelig er der den generelle kulturformidling, hele dette område, der for en stor del er aktiviteter, der går på tværs af eller ud over de grænser, der aftikkes af lovgivningen for de enkelte traditionelle kulturområder. Der har i den sidste halvdel af 1970'erne været gjort en stadig større indsats af kræfter og økonomi. En del af midlerne kanaliseres fra ministeriets andel af tipsmidlerne via arbejdsgruppen om børn og kultur, som i årene 1977, 1978 og 1979 har støttet omkring et halvt hundrede forskellige projekter over hele landet med sammenlagt omkring ½ mill. kr.

Idrætsområdet overtog kulturministeriet i 1976, og man fik en sektor, som i særlig grad har været optaget af at tilgodese børns og

[Ministeren for kulturelle anliggender]

unges behov. En for nylig foretaget undersøgelse viser, at praktisk taget alle børn i alderen 9-13 år angiver at dyrke idræt i fritiden, men andre undersøgelser viser, at herefter holder en stor del op. Der er næppe grund til at tro, at den økonomiske udvikling i særlig høj grad vil påvirke netop børns og unges idrætsdeltagelse, medmindre foreningernes vilkår for brugen af idrætsfaciliteter forringes, sådan at deltagerbetalingen forhøjes væsentligt. Den primære støtte til idrætssektoren udgår fra kommunerne, og det er klart, at anlægsinvesteringernes omfang angiver rammerne for den fortsatte aktivitetsudvikling. Et tilbageslag her vil næppe i særlig grad ramme børn og unge.

Om biblioteksforvaltningen gælder det særlige forhold, at ud over de mindstekrav, der fastsættes af biblioteksloven og bibliotekstilsynets og ministeriets bestemmelser, så er biblioteksforvaltningen udlagt som et rent kommunalt anliggende, som et rent kommunalt forvaltningsområde. Ansvaret for tilbageholdenhed ligger altså hos den enkelte kommunes styrelse. Det er ingen hemmelighed, at besparelser i de seneste år både har kunnet mærkes i bibliotekernes bogkøb, også til børn og unge lånere, og i en nedgang i de ikke-boglige aktiviteter på bibliotekerne. På et sådant område har regeringen ikke hjemmel til at skride ind med direktiver. Det er et spørgsmål om lokal kulturpolitik. Det må hvert enkelt sted overvejes, hvor besparelser gør mindst skade, og regeringen kan henstille, at der i kommunerne arbejdes på de samme forudsætninger som dem, jeg nævnte før som ministeriets: hensynet til de kommende generationers udviklingsbehov og forsøget på at indhente fortidens forsømmelser. Det skal jeg hermed henstille, som vi før har gjort det. Den ene af forespørgerne ved måske bedre end jeg i detaljer, hvordan principperne forvaltes ude omkring. Endnu har vi ikke planer om særlige initiativer på området.

Der er således generelt set tale om en fremgang, en vækst, på en række områder - på trods af de almene samfundsmæssige tendenser til stagnation eller tilbageholdenhed. Det skal ikke skygges for, at problemerne eksisterer, som spørgerne forudsætter, dels på særlige områder af kulturlivet, dels generelt som skærpede livsomstændigheder også for børn og unge.

Et mere generelt problem angår kulturpolitikens rolle i en periode med økonomiske vanskeligheder, tilbageholdenhed på det socialpolitiske og uddannelsespolitiske område og en arbejdsløshed, der er af større omfang end tidligere. På den ene side ved vi, at fastholdelse eller udbygning af de kulturelle tilbud og muligheder for befolkningen kan være meget væsentlige indsatser i vanskelige tider, netop i vanskelige tider, et tilskud til modstandskraften, en hjælp til selvhjælp, et lys i mørket, hed det vist i 1930'erne. På den anden side kan det komme til at fungere som erstatningsaktiviteter. En roman kan være god at læse, men 25 romaner om måneden kan aldrig opveje værdien af at have 25 arbejdsdage om måneden. Fritidstilbud bør aldrig bruges til at tilsløre forhold, hvor store grupper befinder sig i den tvungne fritidssituation, hvis egentlige navn er arbejdsløshed.

Dette problem viser sig tydeligt for de unge. Ungdomsarbejdsløsheden er et af de alvorligste problemer i dette land, netop fordi den rammer en befolkningsgruppe i det afsnit af livet, hvor forventningerne til samfundet og til egen indsats og betydning præges afgørende for resten af livet. Den skal ikke tilsløres ved en blind udbygning af fritids- og kulturtilbud. Problemet skal løses også ved en målrettet kulturpolitisk indsats, som kan tydeliggøre problemet og være med til at udpege løsninger.

Det er baggrunden for, at regeringen arbejder med at formulere en samlet indsats for hele ungdomsområdet, nemlig gennem planerne om et ungdomsudvalg, der vil blive nedsat i løbet af få dage, og som kan vurdere arbejdsløsheden, ja, hele uddannelses- og socialpolitikken, sammen med mulighederne for intensiverede eller ændrede kulturpolitiske initiativer. Hensigten er bl.a. at skabe baggrund for en opprioritering af det idébetonede børne- og ungdomsarbejde. Intet samfund kan i det lange løb bære, at hele generationer eller bare store dele af dem afviser fællesskabet og de fælles opgaver, fordi de selv har følt sig afvist, tilsidesat, overflødiggjort eller forsømt allerede som børn og unge. Jeg tror, jeg er enig med forespørgerne i denne betragtning.

Jeg håber derfor også, vi kan blive enige om midler til at undgå denne situation. For mit eget vedkommende står det klart, at for en underprioriteret befolkningsgruppe, der

[Ministeren for kulturelle anliggender]

tilmed befinder sig i det livsafsnit, hvor forventningerne til resten af livet præges afgørende, nemlig børnene og de unge, gælder fædrenes visdom ikke uantastet. Her passer det kun sjældent, at hvad der er sparet, det er tjent. Ofte gælder det modsatte synspunkt: hvad der spares blindt i dag, koster tifold mere i de kommende tiår økonomisk og politisk. Hvad der gives ud målrettet i dag, kommer tifold igen som bidrag til problemernes løsning i de kommende år både økonomisk, politisk og menneskeligt.

Socialministeren (Ritt Bjerregaard):

Jeg vil i det følgende dels redegøre for nogle af de initiativer og overvejelser, der allerede er i gang i socialministeriet, dels pege på et par af de problemstillinger, jeg mener det er nødvendigt at overveje særligt.

1979 var børneår, og dets største fortjeneste lå i, at opmærksomheden omkring børns vilkår blev øget. Et sådant år forandrer selvsagt ikke børns vilkår, men det kan være med til at give os voksne et mere realistisk forhold til, hvordan børn har det. Om kort tid kommer der en rapport, der giver en samlet oversigt over aktiviteterne i børneåret. Jeg tror, den vil vise, at der på det lokale plan er sket ganske meget, selv om det selvfølgelig har været forskelligt fra kommune til kommune.

Jeg vil dernæst omtale nogle af de foranstaltninger på det sociale område for børn og unge, som kommuner og amtskommuner har ansvar for.

For kort tid siden forelå socialstyrelsens redegørelse for udbygningsplanerne for 1980-85, der bl. a. giver et indtryk af, hvorledes kommunerne og amtskommunerne i de kommende 5 år vil udbygge institutionsområdet for børn og udvide dag- og døgnplejen. Hovedindtrykket er, at man i hele landet fortsat vil udbygge antallet af daginstitutioner og derved udvide antallet af pladser. Det drejer sig i perioden 1980-85 om ca. 36.700 flere pladser eller en stigning på 20 pct. Hertil kommer en planlagt mindre stigning på dagplejeområdet, 3 pct., eller i alt 1.600 flere pladser. Kommunerne agter altså uanset de økonomiske vanskeligheder at gøre en kraftanstrengelse for at nedbringe de alt for store ventelister.

Det fremgår endelig af udbygningsplanerne for 1980-85, at kommunerne i de kommende 5 år fortsat ønsker at opprioritere døgnplejen i forhold til anvendelsen af institutioner. Mens der i dag er flest børn og unge inden for dette område anbragt på institutioner, vil dette forhold ændre sig om få år - en udvikling, som jeg finder positiv.

Men vi har jo også børn og unge, der ikke kan klare sig uden en ekstra hjælp. Det gælder børnene inden for det, vi med et samlet udtryk i dag kalder særforsorgen. Særforsorgens udlægning, som pr. 1. januar 1980 er gennemført, er godt nok i sin natur en administrativ reform, hvorefter ansvaret for en række foranstaltninger overflyttes fra staten til amtskommuner og kommuner. Når de handicappede nu skal betjenes af samme myndigheder og gives samme tilbud som andre borgere, er jeg overbevist om, at det også vil give dem en større mulighed for at komme nærmere, hvad vi kunne kalde en normal tilværelse.

For børn vil dette betyde at bo hjemme hos forældrene og, når der er behov for det, at modtage tilbud om f. eks. en daginstitution. For børn og unge betyder det også at gå i skole, og selv om næsten alle handicappede børn og unge efterhånden har fået et skoletilbud, er det først nu, at de hører under folkeskoleloven, og at folkeskolen får pligt til at undervise 100 pct. af børnene.

På trods af de økonomiske krisetider er det altså målsætningen at forbedre forholdene for denne gruppe af børn og unge, og jeg tror, det er vigtigt at fastslå, at der er skabt sikkerhed for, at der ikke ved udlægningen sker forringelser, heller ikke for handicappede børn og unge og heller ikke som følge af økonomiske krisetider. Gennem særforsorgens udbygningsplaner, de såkaldte § 7-planer, er der skabt en bund under omfanget og standarden af tilbuddene. Dette betyder naturligvis ikke, at planerne fastlåser forsorgsudviklingen, eller at der ikke kan ske forbedringer, men derimod, at der er etableret et sikkerhedsnet under udviklingen i overgangsperioden.

For de handicappede børn og unge har regeringen således en klar målsætning om ikke alene at sikre disse bedst muligt, men også i videst muligt omfang at forbedre forholdene.

[Socialministeren]

Endelig vil jeg slutte med at omtale det arbejde, der foregår i børnekommissionen, idet det i første række vil være herfra, der vil blive leveret et overordnet og bredt grundlag for de politiske beslutninger om initiativer vedrørende forholdene for børn og unge.

Som bekendt blev børnekommissionen nedsat med det formål at drøfte samfundets forpligtelser over for børn i årene før skolealderen og tage stilling til, om de forskellige foranstaltninger for små børn og deres forældre sikrer børnene en sund og tryk opvækst. Baggrunden for nedsættelsen af kommissionen var bl. a. en erkendelse af, at børns vilkår påvirkes af ændringer i samfundet, som f. eks. industrialiseringen, byernes vækst, trafikken, forældrenes arbejdsforhold, kvindernes øgede deltagelse i erhvervslivet, de stigende krav til uddannelse og kundskaber og mange andre forhold.

På baggrund heraf fik kommissionen til opgave at overveje, om denne udvikling har forringet vilkårene for de små børn, og om der er brug for forbedring af de eksisterende foranstaltninger eller måske for helt nye ordninger til støtte for børn og familier.

Til støtte for kommissionens overvejelser blev der nedsat 4 underudvalg, ét om børnefamiliernes økonomi og om forældrenes arbejdssituation, ét om bolig- og miljøforhold, et tredje om dagforanstaltninger for børn og endelig ét om tidlig forebyggende indsats.

Som nævnt er baggrunden for nedsættelsen af børnekommissionen først og fremmest erkendelsen af, at vilkårene for børn og unge påvirkes af udviklingen i samfundet. Den nuværende økonomiske krise er ingen undtagelse herfra, og den skærper naturligt overvejelserne om, hvorledes det kan sikres, at der også i fremtiden tilføres børn og deres familier de fornødne økonomiske og service-mæssige ressourcer.

Jeg skal ikke på nuværende tidspunkt foregribe kommissionens videre arbejde, men det er min opfattelse, at der kan peges på en række konkrete forhold, som det generelt er af afgørende betydning at diskutere, ikke mindst i lyset af den stagnerende økonomiske udvikling. Man kunne f. eks. spørge, om det nuværende lave fødselstal på ca. 62.000 om året delvis skal ses som udtryk for, at forældre ikke får det antal børn, de kunne ønske sig, bl. a. fordi de skønner, at der ikke eksisterer et tilstrækkeligt offentligt serviceni-

veau, herunder i første række pasningsmuligheder i forbindelse med forældrenes erhvervsarbejde. Eller man kunne spørge, hvorledes det kan sikres, at forældrene får den fornødne tid til at være sammen med deres børn – hvilket er en vigtig forudsætning for at give børn en tryk opvækst – herunder også, hvordan man kan tilskynde fædre til at tage del i denne opgave.

Der er også behov for at overveje fordelingen af de økonomiske ressourcer, ikke blot fordi denne problemstilling aktualiseres og skærpes af den økonomiske krise, men også som et led i en mere generel fordelingspolitisk debat.

Jeg tror, det i den forbindelse er vigtigt, at man ikke kun diskuterer prioritering inden for den enkelte sektor, men at man vurderer problemerne ud fra samlede og tværgående overvejelser. Det er vigtigt, at ressourcerne fordeles på en sådan måde, at de, der har det største behov og de mindste økonomiske evner og muligheder, også modtager den største del af de ydelser og foranstaltninger, som samfundet kan tilbyde.

Jeg kan som afslutning oplyse, at de 4 underudvalg under børnekommissionen afgiver deres rapporter i løbet af foråret, og at kommissionens endelige betænkning herefter kan afgives i slutningen af indeværende år.

Det er min opfattelse, at der på baggrund af det omfattende materiale, der til den tid vil foreligge, kan afholdes en principiel og grundig debat såvel i folketinget som i offentligheden om forholdene for børn og unge i det danske samfund – forhold, der naturligvis også skal vurderes på baggrund af den økonomiske udvikling.

Det er imidlertid mit håb, at man ved denne kommende debat ikke kun vil fokusere på kortsigtede problemer, men at der virkelig kan tages hul på at opstille en langsigtet og overordnet målsætning for politikken for børn og unge i de kommende år.

Undervisningsministeren (Dorte Bennedsen):

Med den centrale placering, folkeskolen indtager i børnenes og de unges tilværelse, er det naturligt at begynde det uddannelsespolitiske afsnit af denne debat med at minde om den række af reformer, der i 1970'erne er gennemført på folkeskoleområdet.

[Undervisningsministeren]

Hvis jeg skal pege på en enkelt ændring, som i særlig grad har haft betydning for eleverne, må det nok blive udvidelsen af undervisningspligten til 9 år, som fandt sted i 1972.

Skolereformen i 1970'erne må dog siges at være den nye folkeskolelov, som et bredt flertal af folketingets partier gennemførte i 1975. Det er ikke nogen hemmelighed, at vi i socialdemokratiet ville have foretrukket, at loven på nogle områder havde været anderledes, men det er på trods heraf min opfattelse, at loven indebar en række forbedringer for eleverne. Også i den tid, der er gået siden den nye folkeskolelovs ikrafttræden, er der med samme brede tilslutning foretaget ændringer, som har medført forbedringer af forholdene for folkeskolens elever: det maksimale ugentlige timetal for eleverne på 8.-10. klassetrin er således forhøjet til 34 timer; der er sket en udvidelse af befordringsbestemelsen, og kommunerne vil fra 1. august i år få pligt til at oprette børnehaveklasser.

Jeg vil også gerne minde om fritidsundervisningslovens tilbud til børn og unge, fritidstilbud, der i de senere år er blevet udnyttet i stadig stigende omfang. Den kommunale ungdomsskole, som er oprettet i alle kommuner, har således en tilslutning fra ca. 175.000 14-18-årige eller knap 60 pct. af alle i denne aldersgruppe. I tilknytning til ungdomsskolen kan de ligeledes gratis deltage i ungdomsskolens klubvirksomhed.

Uden for ungdomsskolens rammer deltager ca. 60.000 unge mellem 14 og 18 år i ungdomsklubvirksomhed, der bortset fra et mindre kontingent betales af stat og kommuner. Et ganske betydeligt antal skolesøgende børn deltager i én eller flere interessegrupper, der ligeledes bortset fra et mindre indskrivningsgebyr er gratis.

Endelig yder staten og ikke mindst kommunerne væsentlige tilskud til det frivillige foreningsarbejde for børn og unge. Jeg finder det også rigtigt her at pege på, at tilgangen til efterskoler er stigende, ligesom også skolenes antal er i stærk vækst.

På folkeskolelovens og fritidsundervisningslovens områder er det regeringen og folketinget, der fastlægger rammerne, som så udfyldes af kommunerne. I løbet af 1970'erne er der navnlig på folkeskoleområdet sket en markant stigning i ressourceforbruget. Ifølge

de foreliggende oplysninger, herunder også oplysninger om kommunernes budgetter for 1980, er der ikke noget, der tyder på, at kommunerne har foretaget nedskæringer på disse områder.

Som bekendt har regeringen som led i den økonomiske politik henstillet til kommunerne at begrænse stigningerne i de kommunale budgetter, og det må derfor påregnes, at der i de kommende år vil ske en begrænsning i den hidtidige stigning på disse områder. Regeringen finder dette nødvendigt og forsvarligt, den høje standard taget i betragtning.

Ved overgangen fra folkeskolen til ungdomsuddannelserne står vi over for det afgørende problem, at elevernes ønsker om videreuddannelse og beskæftigelse ikke kan opfyldes ved de muligheder, der tilbydes i dag. Situationen er især blevet forværret i de seneste år, hvor vi har oplevet en næsten eksplosiv vækst i tilgangen til gymnasiet. Dette er uholdbart.

En af de væsentligste mangler er det forhold, at medens alle egnede optages i gymnasiet, eksisterer der en kapacitetsmæssig adgangsbegrænsning ved en række andre uddannelser, som f.eks. EFG-uddannelserne, etatsuddannelserne og sundhedsuddannelserne. Dette indebærer en risiko for, at unge, der i virkeligheden ønsker at gå i gang med en faglig uddannelse, næsten tvinges over i gymnasiet. 3 år senere står de med en studentereksamen, men uden erhvervskompetence. Det mest nærliggende for mange af dem vil være at skaffe sig denne kompetence gennem en af de videregående uddannelser. Disse uddannelser kan dermed blive udsat for et unødigt pres fra uddannelsessøgende, hvis oprindelige ønsker gik i en anden retning uden mulighed for opfyldelse.

Hertil kommer yderligere, at der endnu ikke er gennemført en fuld geografisk udbygning af EFG-uddannelserne, medens dette er tilfældet for gymnasiet, hvis skoler er spredt ud over landet i et langt mere finmasket net.

Det er regeringens opfattelse, at det nuværende uddannelsessystem for de 16-19-årige lider af så fundamentale mangler, at vi ikke længere kan nøjes med lapperier og kortsigtede løsninger.

Jeg skal i denne forbindelse henvise til forespørgselsdebatten i april 1979 om ungdomsuddannelserne, hvor jeg nærmere redegjorde for disse forhold og gav tilsagn om i

[Undervisningsministeren]

indeværende samling at fremkomme med et konkret udspil i denne henseende. Dette udspil vil i nær fremtid blive forelagt for folketinget i form af et forslag til folketingsbeslutning, der vil afstikke nogle generelle retningslinjer for den fremtidige tilrettelæggelse af uddannelsesområdet.

Jeg skal ikke på nuværende tidspunkt komme ind på indholdet af dette forslag, men jeg vil gerne understrege, at vi som et overordnet mål for de nødvendige foranstaltninger må tilstræbe at skabe en garanti for, at alle unge i fortsættelse af grundskolen får tilbud om en ungdomsuddannelse. Et sådant tilbud til alle unge må ses i sammenhæng med og som en videreudvikling af den såkaldte ungdomsgaranti, som jeg senere skal vende tilbage til i forbindelse med beskæftigelsesplanerne.

Men medens denne ungdomsgaranti er en ekstraordinær foranstaltning, vil vi i forslaget til folketingsbeslutning sigte mod, at der kan gives samtlige unge en garanti om en ungdomsuddannelse inden for rammerne af det ordinære uddannelsessystem. Det er regeringens opfattelse, at vi gennem dette forslag vil få mulighed for på afgørende måde at tage seriøst fat på de problemer, der i dag præger ungdomsuddannelserne, de uddannelser, som ubetinget udgør vores største uddannelsespolitiske problem.

Jeg skal herefter berøre problemerne i forbindelse med bekæmpelse af ungdomsarbejdsløsheden. Regeringen lægger stor vægt på at fortsætte og forstærke bekæmpelsen af ungdomsarbejdsløsheden. Med udgangen af 1980 udløber den 3-årige beskæftigelsesplan II, hvorfor regeringen allerede nu forbereder beskæftigelsesplan III, der skal dække perioden 1981-83. I denne plan vil hovedprincipperne fra beskæftigelsesplan II blive videreført, det vil sige, at regeringen med beskæftigelsesplan III sigter på at supplere dels den generelle beskæftigelsespolitik, dels den almindelige arbejdsmarkeds- og uddannelsespolitik, med henblik på at tilgodese den gruppe af unge under 25 år, der i den nuværende situation har særlig vanskeligt ved at få varig beskæftigelse eller uddannelse.

Foranstaltningerne mod ungdomsarbejdsløsheden har hidtil haft hovedvægten i de kommunale og amtskommunale initiativer, hvilket afspejler sig i, at godt halvdelen af de hidtil anvendte midler har været afholdt af

de kommunale instanser, medens resten af de offentligt finansierede foranstaltninger mod ungdomsarbejdsløsheden har været iværksat af undervisningsministeriet og arbejdsministeriet i et snævert samarbejde. Regeringen lægger fortsat vægt på, at der er lokale muligheder for og forpligtelse til at igangsætte foranstaltninger mod ungdomsarbejdsløsheden.

Jeg finder det vigtigt, at der i en periode med knaphed på beskæftigelse ikke tilsvarende bør være knaphed på tilbud om undervisning og uddannelse. Der må derfor gennem en aktiv uddannelsespolitik til stadighed ske en tilpasning af uddannelserne til samfundsudviklingen.

Hvad angår uddannelsespolitiske foranstaltninger mod ungdomsarbejdsløsheden, er det tanken, at beskæftigelsesplan III skal sigte på flere forhold. For det første på at få kanaliseret ledige ind i det ordinære uddannelsessystem, hvilket bl.a. må ske gennem en udbygget uddannelses- og erhvervsvejledning.

For det andet overvejes det via beskæftigelsesplan III at sigte på en udbygning af visse dele af det ordinære kompetencegivende uddannelsessystem. Regeringen lægger således vægt på, at både den kommunale og den amtskommunale indsats for at fremskaffe ekstraordinære praktik- og lærepladser styrkes.

For det tredje er det hensigten, at beskæftigelsesplan III skal indeholde uddannelsespolitiske foranstaltninger, der giver de svage stillede unge arbejdsløse særlige uddannelsesstilbud. Det kan ske i form af kurser placeret i ungdomsskolen, lokale uddannelsesprojekter, kombinerede undervisnings- og produktionsprogrammer og, som noget nyt, utraditionelle kvindeuddannelser.

Med hensyn til det sidste lægger regeringen vægt på en forstærket indsats mod den meget store kvindearbejdsløshed. Det skyldes, at der, til trods for at de hidtidige foranstaltninger har haft held til at aktivere en meget stor del af de unge ledige, er en stor gruppe af langtidsledige unge, hvoraf de tre fjerdedele er kvinder. Gennem, særlige kurser er det tanken at introducere unge kvinder til uddannelser i det ordinære uddannelsessystem, bl.a. ved at styrke en nedbrydning af det kønsbestemte uddannelses- og erhvervsvalg.

[Undervisningsministeren]

Som jeg nævnte før, forbereder jeg i snævert samarbejde med arbejdsministeren en ungdomsgarantiordning, hvorefter alle ledige unge til og med det 24. år skal tilbydes enten – og i øvrigt primært – en uddannelse eller eventuelt beskæftigelse af mindst 9 måneders varighed.

Baggrunden for at etablere en ungdomsgaranti er, at en hidtidig indsats i 1978 i henhold til beskæftigelsesplan II ganske vist har været i stand til at give godt 30.000 unge et tilbud om beskæftigelse eller uddannelse, men en del unge har ikke modtaget noget tilbud, og andre er, efter at have deltaget i en af beskæftigelsesplanens aktiviteter, atter vendt tilbage til arbejdsløshed, og over for denne gruppe er der behov for en intensiv indsats.

I øjeblikket forberedes en forsøgsordning i 2 amtskommuner med start fra 1. marts 1980. I 1981 tænkes forsøget udvidet med flere amtskommuner, hvorefter det er tanken at etablere en landsdækkende garanti. Det er regeringens opfattelse, at en sådan landsdækkende garanti vil være en central brik i bekæmpelsen af ungdomsarbejdsløsheden.

Den 1. august 1980 træder en ny lov om Statens Uddannelsesstøtte i kraft, og ud over de forbedringer, denne lov indebærer, vil regeringen sikre, at de økonomiske indgreb fra december 1979 så vidt muligt ikke får virkning for de uddannelsessøgende. I forbindelse med den foreslåede omlægning af rentefradraget fra et fradrag i indkomst til et fradrag i skatten er renteudgifter hidhørende fra statslån og statsgaranterede lån foreslået ligestillet med renter af erhvervsgæld, således at der fortsat vil kunne foretages skattefradrag for disse renteudgifter i indkomsten, og i forbindelse med regeringens beslutning om at nulstille pristallet pr. 1. januar 1980 er det besluttet at ligestille de uddannelsessøgende med pensionister og med lavtlønsområdet, således at de uddannelsessøgendes stipendier i støtteåret 1980–81 ikke beskæres som følge af indgrebet i indkomstudviklingen bortset fra den regulering, der ligger i, at energiposterne er fjernet fra vægtgrundlaget for reguleringspristallet.

Som det vil fremgå af det, jeg har sagt, tillægger regeringen det væsentlig betydning, at vilkårene for børn og unge bliver de bedst mulige på uddannelsesområdet, og hvor det er muligt, over regeringen en aktiv indsats

for at afbøde krisens virkninger for disse grupper.

Ingerlise Koefoed (SF):

Jeg vil gerne først takke de tre ministre for redegørelserne for deres særlige områder. Jeg synes, at der i disse redegørelser var mange positive ting og mange gode hensigter, og jeg ser frem til, at en del af de gode hensigter hurtigt bliver omformet til lovforslag, så vi kan fortsætte drøftelsen her i folketinget. Men jeg kan desværre ikke dele den positive holdning, som blev udtrykt, på alle områder, og det vil fremgå af det, jeg nu vil sige, hvorfor og hvor jeg ikke kan dele den.

Det er tit blevet sagt, at børn er et folk, der bor i et fremmed land, men når man ser på de vilkår og muligheder, som krisensamfundet giver børn, må man af og til spørge sig selv, hvem det mon er, der bor i det fremmede. Om det mon ikke er de voksne; om de mon ikke har glemt, at det er børnene, som skal bygge det kommende samfund op, og at det samfund skulle være et samfund, hvor man kan leve og udvikle sig, og ikke et samfund, hvor fantasi, skaberevne og livsglæde er udelukket, fordi de voksne af i dag ikke tænker på eller ikke mener at have råd til at tænke på at give børnene lov til at udvikle sig til modne, fantasifulde og skabende voksne.

Man kan selvfølgelig ikke tage alle børn under ét. Det er stadig bedre at være barn i en velhaverkommune med rimelige institutions- og skoletilbud og med forældre med god uddannelse og en fritid, der giver dem lejlighed til at være sammen med børnene, end at være barn af økonomisk og uddannelsesmæssigt dårligt stillede forældre eller af en ung enlig mor eller far. Men for langt de fleste børn gælder det, at den barndom, de får, ikke er rimelig i forhold til de krav, som de voksne burde stille til den; for børn er jo bl.a. karakteriseret ved, at de ikke selv kan bestemme, hvordan deres liv skal udformes.

Børnene kan nu godt selv sige noget om, hvordan de har det. Det fremgår bl.a. af den bog, som Foreningen Norden udsendte i børneåret. »Barnens Miljø i Norden« hedder den. Der siger børnene f.eks.: De store slår os; det værste er, når de vil slå vejret ud af os, det gør så ondt, og nogle gange kommer vi til at kaste op, når de slår os i maven.

[Ingerlise Koefoed]

De små børn bliver altså mobbet af de store, som ikke har andet at lave end at drille de små og gøre dem bange. Børnene er også bange for trafikken; de siger: Jeg er så bange for at blive kørt over, for de kører så hurtigt. Der skulle bare have været heste, for så kan man se på de fire ben, hvor hurtigt det går. Jeg var lige ved at blive slået ihjel af en bil, og jeg drømmer om det hver nat. Jeg faldt henne i fodgængerovergangen.

Om legemiljøet siger børnene: Vi har næsten ingen steder at være. Vi må ikke være bag ved huset, og vi må ikke cykle på fortovet. Mødrene i de andre gårde skælder altid ud, hvis man går derind og leger. Vi må ikke være inde i vores egen gård, for dér er kun plads til bilerne. Vi cykler henne ved garagerne; så kommer der nogen og jager os væk. Når det regner, må vi ikke være i kælderen eller inde på trappen. Derhjemme er jeg for det meste alene; så må jeg tegne og male, og om søndagen passer jeg mine små søskende; mor og far vil være i fred.

Disse eksempler kommer fra samtlige de nordiske lande, men de kan godt betragtes som typiske for mange danske børn. Det kan også den udtalelse, som går igen og igen, når børnene taler om deres forhold til forældrene og til de voksne: bare de havde tid til mig, bare de ville lege med mig og snakke med mig!

Der er næppe tvivl om, at børn på mange måder føler sig i vejen og tilovers i det moderne samfund, og at mange af dem tit er bange og ikke har nogen voksne at betro deres angst til. Det skal med det samme understreges, at vi i SF ikke er indstillet på at give forældrene skylden for, at børnene ikke har det så godt. Børnenes situation er efter vores mening både et resultat af en dårlig og forkert planlægning, af en lovgivning, som langtfra er tilstrækkelig, og af den økonomiske krise, som har gjort det vanskeligt at råde bod på de skader, som er sket tidligere. Vi mener med andre ord, at selv om forældrene har det nære, daglige ansvar for deres børn, har samfundet og politikerne det overordnede ansvar. Det er os, der skal give børn og forældre bedre muligheder, og vi har ikke råd til under påskud af økonomisk krise at undlade at tage skridt til en forbedring af børnenes muligheder. Hvis vi gør det, kommer vi til at opleve et samfund med mange

flere tabere, end vi har i dag, og det har vi i hvert fald ikke råd til.

Jeg vil herefter berøre nogle af de områder af børnenes liv, som rammes hårdest af krisen. Jeg vil stille nogle spørgsmål, og jeg vil så overlade til SFs andre ordførere at uddybe de enkelte områder nærmere.

Allerede som små møder børnene krisens spor. De daginstitutioner, som mange børn tilbringer de fleste af dagens timer i, er af sparegrunde blevet angrebet i deres vigtigste funktion: deres pædagogiske funktion og deres funktion som steder, hvor børnene ikke bare skal passes, men modnes til selvstændige væsener. Der bliver skåret ned på personalet, der bliver skåret ned på pengene til materialer og udflugter, og der bliver skåret ned på de rådighedstimer, som pædagogerne skulle bruge til planlægning og forældresamarbejde. Ventelisterne er lange, forældrebetalingen er alt for høj, fripladsgrænserne ligger på et latterlig lavt niveau. De allerfærreste kommuner har plads tilovers til børn, hvis arbejdsløse mor pludselig får tilbudt arbejde. Børnepasningscirkulæret har med andre ord gode dage.

I SF synes vi ikke, det er godt for børn at tilbringe alle dagens timer i en vuggestue eller i en børnehave. Vi ønsker nedsat arbejdstid for begge forældre, så de kan få tid og kræfter til at være sammen med deres børn. Vi ønsker en forlænget barselorlov for begge forældre, så små børn kan få mulighed for at knytte sig til ét eller to voksne mennesker, før de skal ud i den store verden, som heder vuggestuen.

Men så længe disse ting ikke er gennemført, må vi kræve så gode vilkår som muligt for børnene i alle de mange timer i daginstitutionerne, og de vilkår får vi ikke, før man har normeret de eksisterende børneinstitutioner langt bedre end i dag, og før de kommuner, som ikke tilbyder det tilstrækkelige antal daginstitutionspladser, bliver tvunget til at gøre det.

Har socialministeren planer om at pålægge alle kommuner at opfylde bistandslovens mindstekrav, eller vil socialministeren acceptere, at de sparepålæg, man nu giver kommunerne, kommer til at ramme institutionsområdet og dermed børnene hårdt?

Folkeskolens vigtigste opgave, som jeg ser den, er at uddanne arbejdskraft til erhvervslivet og til det borgerlige samfund. Den mål-

[Ingerlise Koefoed]

sætning står ganske vist ikke i folkeskoleloven, men den viser sig i det meste af det, der sker i skolen. Skolen er klassesamfundets skole, dens undervisning og sprog er fortrinsvis borgerlige, og arbejderklassens børn bliver nemt tabere i skolen, fordi de har andre normer og et andet sprog end middelklassebørnene.

Der er dog meget, der tyder på, at børnene ikke har så let ved at tilpasse sig det borgerlige samfund, for man har vel aldrig haft så meget specialundervisning som i dag. Formålet er at tilpasse børnene, men resultatet bliver oftest børn og unge, som er og bliver tabere. Man skal ikke se bort fra, at der i folkeskoleloven er nogle gode intentioner, at der i skolen hist og her findes nogle progressive lærere, at der er elever, som slås for deres rettigheder i elevrådene, og at der i enkelte skolenævner er forældre, som gerne vil forandre skolen; men det værste levner fra tidligere folkeskoler, nemlig inddelingen af de store elever efter såkaldt dygtighed, er blevet tilbage også i denne lov. I SF går vi imod niveaudelingen, fordi den fremmer uligheden og fremmer de bogligt begavede.

Men vi ønsker ikke bare at se på formen, vi vil også se på indholdet, for vi er ikke sikre på, at det ville hjælpe de ikke bogligt begavede børn så meget, hvis man ved en lovændring alene fastslog, at klasserne skulle fortsætte udelte hele skoletiden igennem, uden at man ændrede ved værdinormerne og indholdet i skolen. Vi er meget på vagt over for de kræfter, der er i gang for at gøre undervisningen ufri og få lærerne til at udøve selvinspektion – vi tænker her på centrum-demokraternes og fremskridtspartiets idelige angreb på skolen, og vi tænker også på en dybt reaktionær sammenslutning som foreningen Familieværnet; Liber hedder den også.

Vil undervisningsministeren mon tage initiativer til at sikre, at det undervisningsmateriale, som børnene anvender, ikke er ensidigt borgerligt, at arbejderklassen kan kende sig selv og egne problemer i historie- og samfundsundervisning, og at der gøres alvorlige forsøg på at ligestille piger og drenge fuldstændigt i undervisningen i det hele taget?

Arbejdsløsheden og frygten for arbejdsløshed har gjort tilvalget i skolen meget målrettet. De store børn vælger efter råd fra forældre og lærere fortrinsvis kompetencegivende

fag; de bogligt begavede får igen de bedste muligheder.

Man taler så meget om mobning og disciplinkrise, men er det underligt, at disse ting findes i skolen? Skolens tilbud til de store børn er ikke inspirerende nok for de mange, der vil noget andet end boglig viden, og besparelserne betyder, at efterskoler og ungdomshøjskoler ikke kan fungere som alternativt tilbud til de mange ganske unge, der havde brug for andet end at trasker rundt og kede sig i den samme skole, som de traskede rundt i som små. Har vi mon fået en 9-årig undervisningspligt uden rigtig at tænke over, hvad den skal bruges til? Hvordan vil man inden for folkeskolelovens rammer give de store, skoletrætte elever flere og langt mere spændende tilbud, end de får i dag?

En ting til kunne vi have behov for at få belyst: fra den 1. januar er særforsorgen, som socialministeren også sagde, overført til amtskommunerne. Det betyder bl. a., at handicappede børn skal integreres i folkeskolen så langt, som det overhovedet er muligt. Integrationstanken ser ganske smuk ud på papiret, men hvordan vil den blive udformet i praksis? Hvordan vil undervisningsministeren sikre de handicappede børn de bedste muligheder i folkeskolen, og hvordan har undervisningsministeren tænkt sig at følge udviklingen op?

De kulturelle tilbuds mangelfuldhed hører vi meget om i denne tid, selv om kulturministeren altså ikke mener, de er så mangelfulde.

Vi ved, at børneteatrene med den nye teaterlov er kommet ud i en krise. Decentraliseringen af det opsøgende teater – og ikke mindst børneteateret – har betydet, at en del af de gode og progressive børneteatre i dag er meget usikkert stillede, fordi de ikke har fået status som egnsteatre. I Københavnsområdet er f. eks. teatre som Bådteateret og det vel nok ældste københavnske børneteater: Det lille Teater, i fare. Hvad betyder så det? Det betyder, at mange børn ikke længere får mulighed for den oplevelse, som et børneteater kan give dem, og det betyder i øvrigt også, at vi fra samfundets side nærmest blæser på en aktivitet, som har haft meget stor betydning for mange børn og unge, og som har vakt opsigt i lande uden for Danmark. Hvad vil kulturministeren gøre for at hjælpe disse børneteatre over krisen? For det er klart, at

[Ingerlise Koefoed]

man i sparetider ikke bare kan lægge ansvaret over på kommuner og amtskommuner, men at staten også må bære sin del. Vi fik 1 mill. kr. sidst i 1979, men det er ikke nok. Er det mon hetzen mod børneteatrene for at være venstreorienterede, som har gjort kulturministeren tøvende over for at finde flere støttemuligheder?

Det, der sker for børneteatrene, sker også på filmområdet: det kniber kolossalt med gode børnefilm, og der er brug for gode børnefilm. Det kniber også trods bibliotekernes store indsats for den danske børne- og ungdomsbog at tage konkurrencen op med alle de samtrykte, masseproducerede udenlandske billed- og børnebøger. Børnene bliver på det kulturelle område efterhånden mere og mere overladt til de kommercielt styrede massetilbud.

Dette opfatter vi i SF som en fare, og vi finder, at det langt mere end nu må være statens og samfundets pligt at sørge for alternativer til alt det ligegyldige bras, som fremstilles udelukkende af profithensyn. Ville man for de voksnes vedkommende acceptere, at der kun fandtes romanblade, pornoblade og ugeblade? Nej. Man ville gennem alle mulige fonds og støtteordninger prøve at holde et alternativ levende. Men børnene er endnu mere udsatte end de voksne, og deres tilbud om alternativ kultur – eller lad os kalde den seriøs kultur, for ordet alternativ bliver altid misforstået – ikke er ringere end de voksnes. Det er udmærket, at der findes en arbejdsgruppe om børn og kultur, men der skal mange penge til for at rette op på manglerne.

I min indledning var jeg inde på trafikproblemer og manglende legemuligheder og fritidsmuligheder. Det er klart, at man kan opfatte børnenes situation som resultatet af en forkert boligplanlægning, men man kan ikke slå sig til tåls med det. Der findes trafikundervisning i skolerne, og det er selvfølgelig meget godt, men langtfra tilstrækkeligt for de børn, der bor på steder, hvor der er plads til og omhu for biler, men ikke for børn. Vi ved, at man kan planlægge legegader og stillegader, at man kan sørge for bilfri områder i boligkvartererne, men vi ved også, at kommunerne viger tilbage for at gøre de ting, fordi det er dyrt. Hvordan vil man fra statens side hjælpe kommunerne med at sikre

skolevejene og med at give børnene lege- og fritidsmuligheder dér, hvor de bor?

For nogle år siden lavede Ringkøbing amt med amtslæge Vagn Christensen i spidsen forsøg på at gøre en særlig indsats for at give truede børn en bedre start i livet og et bedre liv i det hele taget. Man fandt ud af, at nogle af de mest udsatte børn er dem, der fødes af ganske unge enlige mødre. Siden har vi set filmen om Linda i TV, og i artikler i tidskriftet Bixen har både Hanne Reintoft og Tine Bryld peget på, at de ganske unge kvinder i dag er i en situation, som for mange af dem gør graviditet og moderskab til en udvej ud af overflødhedsfølelsen, en udvej, der for det meste viser sig at være den dårligst tænkelige for både mor og barn. Udsigten til arbejdsløshed og det spildte ved at få en uddannelse får de unge kvinder til at opgive på forhånd, og så vælger de altså graviditet og fødsel som livsindhold.

Efter hvad man kan læse sig til i aviserne, og efter hvad vi har hørt her i dag, har undervisningsministeren og arbejdsministeren nogle ideer om at gøre en indsats mod ungdomsarbejdsløsheden og planer om en ungdomsgarantiordning. Men er der ikke noget om, at der først virkelig kan ske noget på landsplan fra 1984? Hvor længe har vi da haft ungdomsarbejdsløshed? Hvor længe endnu skal vi gemme os bag usikkerhed og forsøg? Hvor længe endnu skal vi i krisefundamentet finde os i, at børn og unge tabes på gulvet, fordi vi ikke har planlagt, ikke har forudset og ikke tør sætte ind på at bruge penge til at give børn og unge de muligheder, som de har ret til og krav på?

Helle Degn (S):

At 1980'erne startes her i folketinget med en debat om børn og unge, synes jeg er glædeligt. Jeg kan ikke lade være med at tænke på, hvilken debat vi ville kunne få, hvis det var børnene selv, der stod på denne talerstol her i dag. Hvilke krav ville de mon stille til regeringen?

Vi, som står her i dag med 1970'erne bag os, må vel konstatere, at den største kulturelle og sociale ændring var hele kvindefrigørelsesprocessen, en proces, som ikke skal stoppes, og som vil kræve nye synsmåder og nye løsninger både i den offentlige og i den private sektor.

[Helle Degn]

Debatten ved indgangen til 1980'erne har hovedsagelig koncentreret sig om den offentlige sektor, den sektor, det er lettest for os politisk at ændre vilkårene i. Dog har det været svært nok, specielt når vi skal se på børn og unges muligheder, at få oparbejdet en forståelse for dette. Men den private sektor er jo nok så væsentlig for børn og unge, da det er denne sektor, som i høj grad afstikker rammerne for deres vilkår.

Udfordringen i 1980'erne ligger for os at se i, at arbejdsmarkedet bliver indrettet på en måde, som gør det muligt at sikre kvaliteten i den daglige tilværelse. Her tænker jeg specielt på forældreopgaverne, som arbejdsmarkedet i dag overhovedet ikke tager højde for. Her må der stilles nogle krav om tilpasning, f. eks. i form af en bedre barselorlov og adgang til begrænset arbejdstid, og der må stilles krav om ret til fravær i forbindelse med børns sygdom, så forældrene er i stand til at varetage de forældreopgaver, som de f. eks. i dag har ansvaret for.

For os at se er det både samfundsmæssigt urealistisk og umoralsk, at samfundet i mange tilfælde lader forældre og børn i stikken.

Forespørgslen antyder, at børnene rammes særligt af »krisen« – her anskuet ud fra en vurdering af en aktuel politisk, økonomisk negativ situation. For mig at se er børnenes og de unges problemer præget af en langt bredere problemstilling. Også derfor blev børnekommissionen nedsat allerede i 1975. Denne kommissions arbejde skal hjælpe til med at skaffe os et samlet overblik over børnenes og familiernes levevilkår.

De ændringer i samfundet, som er fulgt med industrialiseringen, byvæksten, forældrenes arbejdsforhold og den øgede trafikrisiko, kræver også ny stillingtagen både personligt og politisk af os alle. De mange tekniske fremskridt har i visse henseender i virkeligheden reduceret børnenes erfarings-, udfoldelses- og kontaktmuligheder. Mange børn og unge giver i dag udtryk for, at det, de ønsker sig af de voksne, er mere tid og ikke mindst en større grad af engagement i deres daglige tilværelse. Det at opdrage børn kan forældrene kun leve op til, hvis samfundet, herunder arbejdsmarkedet, er indrettet på en måde, som gør det muligt for dem.

Det er en af de udfordringer, der ligger foran os i 1980'erne.

Den anden udfordring ser jeg i, at vi giver børnene mulighed for en langt større aktiv medleven og indflydelse på deres egen hverdag. Børnene skal i 1980'erne ikke acceptere rollen som passive tilskuere til livet.

Efter således at have omtalt den private sektor vil jeg vende mig til den offentlige sektor og den indsats, vi må forvente herfra.

At familien er i en kriseagtig situation, vil jeg beskrive gennem tre forhold. For det første det faldende fødselstal. Mens konsekvenserne i en samfundsmæssig sammenhæng kan være ganske svære at gennemskue, er konsekvenserne for børnene ganske enkelt, at de kommer til at leve i mindre familier, at barndommen i familien skal gennemleves alene og ofte meget isoleret. Mange børn lever i dag i familier med kun ét barn, og dermed vil hensynet til dette ene barn have tilbøjelighed til at blive reduceret.

Også tilknytningen til de ældre generationer er væsentligt formindsket. 10 pct. af alle småbørn oplever i dag, at de i en kortere eller længere periode må leve alene, følelsesmæssigt kun tilknyttet én enkelt voksen. Derfor er det så vigtigt, at vi udvikler både et personligt, direkte ansvar for hinandens børn og et samfundsmæssigt ansvar, så børnenes isolation kan stoppes.

Det andet forhold, jeg vil nævne, er skilsmissernes antal. Åbenbart ser det ud til, at de varige parforholds tid er ved at være forbi. Det berører børnene følelsesmæssigt meget stærkt. Der er i dag i ca. $\frac{2}{3}$ af skilsmisserne børn under 6 år i familien.

Det tredje, jeg vil pege på, er det stærkt forøgede arbejdspress i småbørnsfamilien. Vi er nok tilbøjelige til at mene, at vi alle har fået mindre arbejdstid, længere ferier og weekender. Men dette er rent faktisk ikke tilfældet for småbørnsfamilierne. Småbørnsfamilierne voksne opholder sig i dag rent faktisk langt flere timer uden for hjemmet, end vi nogen sinde før har set det. Konsekvensen heraf er, at der bliver mindre tid og overskud til at klare familielivet og børneopdragelsen.

I 1980'erne må vi være opmærksomme på den træghed, der har tilbøjelighed til at præge den offentlige sektor. Her tænker jeg på, at de foranstaltninger, der én gang er etableret, ofte er vanskelige at ændre på. Diskussionen om gratisprincippet handler for os om solidaritet. Det er vores opfattelse, at solida-

[Helle Degn]

ritet skal være målrettet, skal nå de grupper, som har det største behov. Tiden må være inde til, at vi i 1980erne kan gå ind i en mere nuanceret diskussion om bl. a. sociale ydelser. Hvis de skal gradueres efter et objektivt princip, må vi finde ud af, hvad det er, der skal lægges vægt på heri. Er det et økonomisk behov alene, da på hvilket grundlag, eller er der også tale om livsværdier i en bredere sammenhæng?

I 1980erne er det vigtigt at sikre børn og unge steder, hvor de kan være. I dag ved vi, at 300.000 mødre til børn mellem 0 og 6 år er aktive i arbejdslivet. Til disse 300.000 mødres – og vel også fædres – børn er der i øjeblikket kun et offentligt tilbud på 140.000 pladser. Siden 1975, hvor folketinget forsøgte sig med besparelser på daginstitutionsområdet, har udviklingen glædeligvis vendt sig ude omkring i landets kommuner. F. eks. er antallet af daginstitutionspladser syvdoblet fra 1950 til 1977–78. Denne udvikling er sket på basis af lokale forældreønsker, som jeg tror vil manifestere sig endnu stærkere i det kommende tiår.

Den tid, børnene opholder sig i daginstitutionerne i, er det heller ikke uvæsentligt at diskutere. Undersøgelser viser, at både forældre og pædagoger peger på, at 6 timers dagligt ophold i daginstitution for de fleste børn er det maksimale forsvarlige. Her er det så, at arbejdsmarkedet skal vise sin fleksibilitet. Men børns ophold i vore daginstitutioner stiller i fremtiden også krav til os på den indholdsmæssige side. Fra socialdemokratiets side afventer vi i øjeblikket børnekommissionens forslag til en pædagogisk vejledning, som vi nøje vil vurdere, og om nødvendigt vil vi foreslå nedsættelse af et udvalg, som skal udarbejde pædagogiske retningslinjer i tilknytning til bistandslovens § 69, stk. 3; i dette arbejde bør både sagkyndige og forældre være med.

Når jeg her nævner bistandslovens § 69, vil jeg da ikke undlade den kommentar, at også vi med stor interesse afventer det svar, som ligestillingsrådet vil få af regeringen om, hvor mange kvinder der rent faktisk er blevet nægtet arbejdsløshedsunderstøttelse som en konsekvens af manglende børnepasningsmuligheder.

Når vi diskuterer indholdet i daginstitutionstilbuddet, kommer vi ikke uden om solidaritetsdiskussionen. Er solidaritet et hjælpe

de flest mulige til et offentligt daginstitutionstilbud, eller er solidaritet at hæve både de faglige og de pædagogiske krav til de ordninger, som vi allerede kender i dag? Her mener jeg, at der både for partierne i folketinget og for de faglige pædagogiske organisationer ligger nogle spørgsmål, som vi ikke kommer uden om at tage stilling til i den kommende tid.

På det kultur- og skolepolitiske område må indsatsen i 1980erne karakteriseres som en indsats også på den indholdsmæssige side og med udgangspunkt i børnenes egen aktivitet. Børneteaterforestillinger, biblioteker og børne-TV-udsendelser er ikke alene det, som vi forstår ved børnekultur. Det er en vigtig bestanddel, og det er sørgeligt at se, hvor lavt disse opgaver i øjeblikket prioriteres, men udgangspunktet må for os være barnets egen aktivitet fremfor de mere underholdende, passiviserende tilbud, som vel har været det dominerende kulturtilbud, samt også det kommercielle tilbud til børnene i 1970erne.

I skolen må udgangspunktet være barnet. Skolen har muligheder for at danne rammen om udviklingen af et fællesskab. Den enkelte klasse danner en enhed, der er stor nok til at repræsentere de forskelle, som den enkelte elev må lære at acceptere, respektere og værdsætte. Det specielle danske klasselærersystem giver gode muligheder for, at fællesskabet kan trives og gro i dette minisamfund. Skolen har ved en bevidst indsats muligheden for at skabe ikke lighed, men øget lighed i skolen. Hvad kan hæmme mulighederne for denne udvikling af fællesskabet? Det kan bl. a. et miljø, der er præget af en stærk individuel konkurrence, og som fremhæver den dygtiges præstation på bekostning af den mindre dygtige, specielt hvis det kun er evnen til at erhverve sig boglige kundskaber, som til stadighed belønnes. Det, der tæller i skolen i dag, det, som præmieres, er denne ene evne: at klare det boglige stof. Teoretisk viden giver adgang til en længerevarende uddannelse, som hidtil har givet sikkerhed for at ende blandt de velbærgede i samfundet. Netop denne boglighed danner en markant, reel barriere for de folkeskoleelever, hvis hjem ikke er præget af boglighed.

Hvilke muligheder har børnene for at påvirke indholdet i skolen? Ganske få, medmindre vi satser bevidst på at sætte dem i stand til, det. Her er det ikke den forkætrede

[Helle Degn]

stemmeret, som hjælper. Børnene er reelt ikke sporet ind på den tankegang, at de selv skal have eller har mulighed for at deltage i tilrettelæggelsen af hverdagen i skolen. Denne indsats må prioriteres meget højt. Den såkaldte projektskole kunne være en mulighed, som i øvrigt ville gavne det store flertal af eleverne i folkeskolen.

Fortsat er det socialdemokratiets opfattelse, at sortering i samfundets grundskoletilbud er uacceptabel. Det glæder os selvfølgelig, at forældrene peger i den samme retning. Derfor forventer vi også, at regeringen både nu og fremover vil afvise de forsøg, som de borgerlige partier herinde gør på at skrue udviklingen tilbage.

De unges problemer er også arbejdsløsheden og det usammenhængende uddannelsessystem. Det sidste vil vi få en debat om, og derfor vil jeg ikke beskæftige mig indgående med det, men derimod med ungdomsarbejdsløsheden.

Det er vores opfattelse, at der i 1980'erne vil blive rejst et berettiget krav om, at de unge må sikres et uddannelsestilbud eller et job. Hvis den private sektor ikke er i stand til at opsuge de unge, må den offentlige gå ind i en mere aktiv rolle, som det f. eks. også fremgår af de overvejelser om en egentlig produktion, der foregår flere steder i både amtskommuner og primærkommuner. Bl. a. på grund af problemets alvor har socialdemokratiet fremlagt forslag om ungdomsgarantiordningen som noget, vi stiller store forventninger til som en mulig løsning. Ungdomsarbejdsløshedsprojekterne må for os at se ikke ende i en blindgyde. Derfor må det overvejes, om amtskommuner og kommuner skal gå ind i en egentlig alternativ produktion. Da mange anliggender om børn og unge hører til under kommunerne, tror jeg, at bloktilskudsordningerne må overvejes, så vi har mulighed for at opmuntre nye initiativer ved hjælp af særlig tilskud.

I socialdemokratiet har vi i øjeblikket en debat i gang om en samlet børnepolitik. SF har for mig at se startet lidt sporadisk eller på et for løst grundlag på denne politiske diskussion. Vi vil gerne opfordre regeringen til at sørge for, at der bliver afholdt en debat her i folketinget på baggrund af børnekommissionens arbejde og på baggrund af resultatet af de aktiviteter, som foregik i børneåret. Det er vores opfattelse, at der må ses på

helheden i den tilværelse, som vi byder vore børn og unge. Det er ikke mindst vigtigt i betragtning af de økonomiske udsigter, som den første halvdel af 1980'erne vil være præget af. Solidariteten skal ikke begrænses til at være mellem de få, men skal udstrækkes til at gælde alle børn og unge. Der er her tale ikke kun om ønsker, men om en ren og skær nødvendighed, der må føre til handling.

Brixtofte (V):

I økonomiske nedgangstider er det vigtigt, at de økonomiske byrder bliver fordelt rimeligt. Det ville eksempelvis være forkert, hvis det var sådan, at børn og unge i særlig grad blev ramt. Herom er der sandsynligvis meget bred enighed i folketinget. Forespørgerne går ud fra, at der er en tendens til, at den økonomiske krise især rammer børn og unge, og her er jeg langt fra enig. På nogle punkter kan det være rigtigt, og her tænker jeg på, at beskæftigelses- og uddannelsesmulighederne bliver vanskeligere, når man er i en situation med stor ledighed, men på andre punkter kan jeg overhovedet ikke se at der har været nogen tendens til, at børn og unge i særlig grad er blevet ramt af den økonomiske krise. Som ministrene har gjort rede for, viser de sociale udbygningsplaner ligesom de kommende budgetter i amter og kommuner, at der ikke har været tale om en sådan tendens ude omkring. Når man tager beslutninger, tager man hensyn til at sikre en udvikling, som er til gavn for børn og unge. Men med risiko for at fornærme regeringen, som jo har let ved at blive fornærmet i disse dage, vil jeg have lov til at konstatere, at den økonomiske krise måske godt kan vare mere end et år, måske endda i mange år, og derfor er det naturligvis vigtigt, at vi holder os for øje i mange år, at vi ikke kommer til at skade børn og unge, når der skal spares på forskellige områder. Det gælder ikke mindst de svage stillede grupper blandt børnene, og her tænker jeg f. eks. på handicappede børn.

Omvendt må vi sige, at der ikke i fremtiden bliver råd til at bruge mange flere penge til børn og unge i forhold til i dag. De penge, der eventuelt skal bruges, bør efter venstres opfattelse reserveres til de særlig svage grupper. For de partier, der kun mener, at flere offentlige udgifter kan forbedre situationen for børn og unge, bliver de politiske mu-

[Brixtofte]

ligheder begrænsede. Venstre er imidlertid af den opfattelse, at der kan gennemføres forandringer i vores samfund, som forbedrer situationen for vore børn og unge, uden at det koster flere penge. På nogle punkter kan det endda være sådan, at der tværtimod kan være tale om, at man på samme tid forbedrer situationen og sparer på omkostningerne.

Den vigtigste opgave i 1980'erne bliver efter venstres opfattelse at styrke familiens stilling i Danmark. Dermed vil situationen for børn og unge kunne forbedres grundlæggende. Ingen materielle goder eller institutioner kan erstatte værdien af det daglige samvær mellem forældre og deres børn. I dette samvær kan der skabes en tryghed, som giver sunde og harmoniske mennesker.

For at styrke familiens stilling har venstre taget en række initiativer, herunder et forslag, som vi har afleveret i dag, om at fremme deltidsjob for såvel mænd som kvinder. Venstre ønsker lovfæstet, at ingen, heller ikke organisationerne, kan hindre, at den enkelte træffer aftale med sin arbejdsgiver om deltidsbeskæftigelse. To forældre med to halvtidsjob eller to forældre med halvandet job er bedre rustede til at tage sig af børnene end to forældre med heltidsjob. Det har kendetegnet udviklingen i hele efterkrigstiden, at flere og flere kvinder har fået arbejde uden for hjemmet. Stort set alle kvinder i de yngre aldersklasser har i dag arbejde, og det er dermed karakteristisk for den unge familie, at den har indtægter fra to job. Sammenlignet med situationen for 30 år siden har en familie i virkeligheden i dag slet ikke fået mere fritid, for nedsættelsen af mandens arbejdstid er blevet mere end modsvaret af hustruens stigende erhvervsarbejde. Samtidig er for mange familier tiden, der går til transport mellem hjem og arbejde, blevet forøget ganske væsentligt. Der er efter venstres opfattelse ingen tvivl om, at denne udvikling er gået ud over børnene. De helt små skal afleveres om morgenen i en institution, hvor de oftest først hentes langt hen på eftermiddagen. De lidt ældre børn bliver nødt til at leve med en nøgle om halsen, fordi ingen af forældrene er hjemme, og i den tid, hvor forældre og børn er sammen, er forældrene trætte og optaget af madlavning, TV eller andre fritidsbeskæftigelser.

Jeg tror, at der er mange familier i Danmark, der er klar over, at den er gal, men

mange af dem har ikke rigtig mulighed for at slippe ud af dette ræs, selv om de egentlig godt kunne tænke sig det.

For det første skal man tage den beslutning eventuelt at vænne sig til en lidt lavere økonomisk levestandard, hvis man ikke længere har to heltidsindtægter, men det kunne jo nok gå, for man sparer jo en række udgifter, når man nedsætter sin arbejdsindsats, herunder transport og også udgifter til institution. Men den dag en familie har truffet en beslutning om, at nu vil f. eks. den ene arbejde på deltid, og der er truffet en aftale med arbejdsgiveren om, at det kan lade sig gøre, og familien er glad, fordi der nu bliver mere tid til at være derhjemme og tage sig af børnene, kommer meget ofte organisationerne med en aftale i hånden og siger: vi ønsker ikke deltidsarbejde inden for vores område. Jeg kender masser af eksempler på dette, og jeg føler mig overbevist om, at mange forældre ville vælge deltidsarbejde i de perioder, hvor der var behov for det for børnenes skyld, hvis det kunne lade sig gøre og organisationerne ikke stillede sig i vejen herfor.

Heldigvis er deltidsarbejde trængt frem mange steder, men efter venstres opfattelse er der fortsat alt, alt for mange, der bliver tvunget til enten ikke at have arbejde eller at have heltidsarbejde, og dermed udelukkes de fra at vælge det, de helst vil, nemlig at arbejde på deltid.

I flere overenskomster står det direkte, at man ikke må have deltidsarbejde, og det fører til, at tillidsmanden eller -kvinden på den enkelte virksomhed, hver gang der bliver taget et sådant forhold op, kommer og siger: ja men det må I ikke, for det er vi imod inden for vores forbund, og kun hvis der er særlige hensyn, herunder f. eks. sygdom, vil vi acceptere, at man går over til deltidsarbejde.

Der findes mange af den slags bestemmelser i mange overenskomster. Jeg kan nævne, at det f. eks. gælder i fællesoverenskomsten mellem Industrifagene og Kvindeligt Arbejderforbund i Danmark og SiD, og det gælder også for mange akademiske organisationer og også f. eks. bibliotekarerne, der aktivt modarbejder, at deres medlemmer får lov til at vælge deltidsbeskæftigelse, selv om de enkelte ønsker at få deltidsarbejde.

Venstre ønsker ikke at tvinge nogen til at tage deltidsarbejde; tværtimod vil vi lade

[Brixtofte]

folk selv afgøre dette spørgsmål og ikke overlade det til organisationerne at spænde ben for den enkeltes frihed til selv at vælge.

Et andet område, hvor vi mener der bør laves om, er inden for tilskuddene til pasning i daginstitutioner. Det viser sig nemlig, at det fortrinsvis er de bedst stillede familier, der får de meget store offentlige tilskud. En nyoprettet vuggestueplads koster i dag omkring 60.000 kr. i driftsudgifter og forrentning af anlæg. Af de 60.000 kr. pr. barn pr. år betaler familierne kun 10.000–14.000 kr., og i den senere tid har det endda været sådan, at pristoplovene har grebet ind og forhindret kommunerne i at rette op på disse forhold ved at nedsætte tilskuddene. For mange familier er der altså tale om, at for hver gang man får passet et barn i en institution, får man et tilskud fra det offentlige på mellem 40.000 kr. og 50.000 kr. om året.

I Farum kommune har man gennemført en undersøgelse, der viser, hvilke indtægter familier, som får passet deres børn i institutioner, har, og undersøgelsen, der bygger på 1978-husstandsindtægterne, viser, at 60 pct. – 60 pct. – af forældre med børn i institutioner havde mere end 125.000 kr. i skattepligtig indkomst – jeg understreger, at det var skattepligtig indkomst – og det viser altså, at en meget, meget stor del af de mennesker, der modtager disse store tilskud, har meget store indtægter og hører til de bedst stillede i vort samfund.

Der er andre undersøgelser, herunder fra Danmarks Statistik, der viser samme tendens, og derfor mener venstre – vi stillede også i forbindelse med finanslovsafstemningerne forslag herom – at tilskuddene må nedbringes, således at forældre med store indtægter selv skal betale en større del af udgifterne til børnepasning.

Dermed vil man lave om på byrdefordelingen mellem dem, der passer deres børn selv, og dem, der får passet deres børn i institution, ikke fordi vi ønsker at presse det i den retning, at man ikke, hvis man ønsker at have to job, tager dem, men vi vil give større økonomisk frihed for de enkelte til at vælge, om de ønsker den ene eller den anden løsning. Sådan som det er i dag, presser samfundet mange til at vælge to heltidsjob, fordi der er et så stort tilskud til pasning af deres børn i institution.

Jeg understreger, at samtidig med at man forhøjer forældrebetalingen, bør man naturligvis også forhøje grænserne for fripladser, således at man lader flere af de dårligst stillede familier få gratis pasning, mens man altså lader prisen for de velstillede gå i vejret.

Hvis venstres tanker på de to områder gennemføres, føler jeg mig overbevist om, at der vil være flere familier, der får mulighed for at have mere tid sammen med deres børn, og det vil være til glæde for børnenes fremtid.

Det er i den forbindelse ganske væsentligt at understrege, at venstre ikke med disse forslag ønsker, at vores familierpolitik i særlig grad skal sigte på, at det er kvinderne, der skal være hjemme og passe børnene. I et liberalt samfund med ligestilling mellem kønnene vil det være lige så naturligt, at det er manden, der tager sig mest af børnene, som at det er kvinden.

Et tredje område, som vi kommer til at diskutere meget, er barselorlov. Der er jo kommet en række forslag om at give udvidet barselorlov og forbedrede ordninger på en række områder. Jeg vil sige, at for venstres vedkommende mener vi ikke, at der generelt er råd til store fremskridt på dette område. Vi må erkende, at vores økonomi er i en meget ringe stand, og derfor vil det være svært at skaffe økonomiske midler til store, generelle forbedringer. Det, som venstre prioriterer højest, er, at der gives den samme barselorlov for alle; det er ikke tilfældet i dag. Det gælder jo for lønmodtagerfamilier, at de har 14 ugers dagpengegivende barselorlov, medens f.eks. selvstændigt medarbejdende ægtefæller, hjemmearbejdende ægtefæller og de, som adopterer børn, har langt mindre. Ifølge venstres forslag ønsker vi, at alle får 14 uger.

Til sidst vil jeg sige, at det mest børnefjendtlige, man kan gøre, er ikke at løse vores økonomiske problemer i de år, som vi er inde i. Hvis vi overlader til børnene og de unge senere at skulle betale den kæmpegæld tilbage, som vi stifter i disse år, er man for alvor børne- og ungdomsfjendsk. Venstre er parat til at medvirke til, at man ikke overlader denne gæld til vores efterkommere, for så vil det virkelig gå ud over børn og unge. Venstre er parat til at være med til at løse problemerne, således at vi ikke lader sorteper gå videre til de kommende generationer.

Dyremose (KF):

Det konservative folkeparti byder denne debat om børns og unges forhold velkommen. Vi synes, det er godt og rigtigt, at vi her på den første arbejdsdag i 1980erne diskuterer, hvad det er for et samfund, vi ønsker at overlevere til vore børn og unge.

Ved starten af debatten kunne jeg ikke lade være med at tænke på, om de unge i dag har de samme muligheder, de samme udsigter, som den generation, jeg tilhører, der voksede op i 1950erne og 1960erne, havde, da vi stod over for vores voksentilværelse. Når jeg tænker tilbage på midten af 1960erne, hvor jeg og mange andre 18-20-årige var på vej ind i det politiske arbejde, var det med begejstring og optimisme. Vi troede, at de vestlige demokratier var i stand til at løse alverdens problemer. I 1940erne havde man klaret genopbygningen efter krigen. I 1950erne havde man skabt den fulde beskæftigelse. I 1960erne havde man skabt et vel-færdssamfund, og man havde på den måde opfyldt menneskets behov for mad og drikke, for en rimelig bolig, for social tryghed og for et sikkert arbejde. Vi stod over for at skulle opfylde nye behov. Nu drejede det sig om medindflydelse, samhørighed.

Det startede meget godt i 1970erne, men så kom krisen i 1973, og siden har det set helt anderledes ud. Der har enkelte år været tilløb til forbedringer, men det er ikke lykkedes for folketinget at rette op på den kurs, der gik i en forkert retning fra 1973. Der har været fortvivlede forsøg, halvhjertede forsøg, men det har ikke hjulpet. Så sent som i december valgte den socialdemokratiske regering at hutle sig gennem folketinget med skiftende flertal for at finde en løsning, der langtfra er tilstrækkelig. Vi vil få mere arbejdsløshed, vi vil få en større gæld til udlandet, og det er til speciel skade for vore børn og unge. Man kan derfor med rette spørge: hvad er det egentlig for et ansvar, socialdemokratiet påberåber sig, når de er med til gennem gældsætning og arbejdsløshed at vanskeliggøre de unges muligheder for at skaffe sig en ordentlig tilværelse? Hvad er det for et samfund, socialdemokratiet ønsker at efterlade til vore børn og unge?

Det lyder i formuleringen af forespørgslen fra SF, som om man har accepteret, at der i mange år endnu skal være en økonomisk

krise. Det er en ret passiv holdning, som vi konservative ikke kan acceptere. Vi ønsker en aktiv bekæmpelse af den økonomiske krise, bl.a. fordi det er den bedste forudsætning for at skabe et samfund, der er værd at leve i for vore børn og unge.

Gældsætningen til udlandet må standses, ellers reduceres de kommende generationers frihed til selv at bestemme, hvordan samfundet skal indrettes. For hvert år gælden forøges, reduceres de kommende generationers mulighed for selv at gennemføre væsentlige reformer inden for socialområdet, inden for uddannelsesområdet og inden for kulturområdet. De kommer til at leve på vore præmisser i stedet for på deres egne præmisser. Vi mener ikke, at man kan være denne udvikling bekendt, og vi vil ikke passivt se til, at den økonomiske krise fortsætter.

Når arbejdsløsheden er stor, har det vist sig, at ungdomsarbejdsløsheden relativt set er endnu større. Socialdemokratiet er derfor gennem sin politik med til at tvinge titusinder af unge mennesker til at starte deres voksentilværelse som arbejdsløse. De gøres afhængige af støtteordninger, beskæftigelsesprojekter, arbejdsformidling, arbejdsløshedsunderstøttelse og bistandshjælp i en sådan grad, at det er uhyggelig farligt såvel for det enkelte unge menneskes udvikling som for samfundets udvikling som helhed.

Det konservative folkeparti mener, at ungdomsarbejdsløsheden er et af tidens største problemer. Vi har været med til at vedtage en lov om beskæftigelsesfremmende foranstaltninger for unge, og vi ved, at der er mange, der er kommet i arbejde gennem disse projekter. Vi ved også, at nogle af projekterne måske ikke er så heldige, men vi er fortsat til at tale med, til at forhandle med, på dette område.

Oven i den gældspost og den arbejdsløshed, som jeg har omtalt, og som resulterer i ufrihed for den enkelte, rammes børnene og de unge af, at socialdemokratiet gennem 1970erne har haft held med at præge uddannelsessystemet med en totalt forfejlet lighedstankegang, der helt synes at se bort fra, at børnene og de unge er ligeværdige og forskellige, og at de skal have ret til at være forskellige.

Alle skal have mulighed for at lære noget, men den menneskelige selvstændighed og det individuelle særpræg forsvinder, såfremt alle

[Dyremose]

skal lære det samme, og såfremt ingen må være dygtigere end andre.

Er det virkelig et gældsæt, ufrigt ligheds-samfund, socialdemokratiet ønsker at overlade til vore børn og unge? Partiets handlinger tyder desværre på det. Der er derfor behov for, at andre holdninger kommer til at dominere den politiske beslutningsproces i 1980erne, og til den socialdemokratiske ordfører, fru Helle Degn, vil jeg gerne sige: dette er ikke et borgerligt forsøg på at skrue udviklingen tilbage, tværtimod er det en nødvendig forudsætning for at give de unge nye muligheder.

Det er ikke nogen let opgave at skabe den nødvendige kursændring, men det er på den anden side heller ikke håbløst. De seneste års udvikling har vist, at den helt unge generation reagerer mod ufriheden og ligheden, de ønsker udfordringer, de ønsker at skabe deres egne muligheder og træffe deres egne beslutninger om, hvordan tilværelsen skal være. Det giver os i det politiske system noget at bygge videre på. Det bliver vor udfordring og vor forpligtelse i 1980erne at sikre, at vi giver den unge generation frihed til selv at vælge, til selv at påtage sig et personligt ansvar, så de kan kaste sig ud i voksentilværelsen med samme begejstring og optimisme som den, vi selv havde i 1960erne. Vi i det konservative folkeparti tror, at dette kan lade sig gøre. Vi skal blot sikre den enkelte unge nogle faste stædeder. Vi skal derfor genopbygge respekten for familien, og vi skal give familielivet så gode vilkår, at familierne har tid og råd til at være sammen. Vi skal huske, at børnene er forældrenes ansvar, ikke samfundets. Det er nemlig i familien, at barnet udvikles, at dets kulturelle påvirkning finder sted og dets demokratiske holdning grundlægges. Målet for den konservative familiepolitik er derfor at skabe nogle gode rammer, som den enkelte familie selv kan fylde ud, og inden for hvilke den enkelte familie selv har mulighed for at være ansvarlig for sin situation og løse de opgaver, der naturligt hører en familie til. Vi mener, at dette mål kan og skal nås, samtidig med at der skabes reel ligestilling mellem kvinder og mænd.

Vi vil arbejde for, at der etableres tilstrækkelige pasningsmuligheder i hjemmené, gennem dagplejeordninger og i daginstitutioner, så familierne kan få løst deres pasningsproblemer. Alle undersøgelser viser, at børn har

behov for tryghed og kærlighed i de første leveår, og at de i deres senere liv er stærkt afhængige af, om de får en passende stabil opvækst i deres første år, og vi vil gerne understrege, at det er familien, der har ansvaret for, at børnene får denne trygge opvækst.

Vi vil gerne udbygge den private hushjælp. Mange unge vil kunne komme i beskæftigelse ved, at privat hushjælp bliver fradragsberettiget og dermed ligeværdig i forhold til andet arbejde. En sådan ordning vil være til gavn såvel for børnene og forældrene, der får mere tid til at være sammen, som for de unge, der kommer i beskæftigelse og får et ansvar, og for samfundøkonomien, fordi sådanne ordninger er vældig meget billigere end institutionsløsninger.

Vi vil også støtte tanken om øget adgang til deltidsbeskæftigelse for begge forældre. Det offentlige må gå forud i sine ansættelsesforhold, og vi opfordrer arbejdsmarkedets parter til at gennemføre frivillige aftaler. Vi ved, at børn i børnehvealderen har behov for kontakt med jævnaldrende. Vi vil derfor gerne være med til at undersøge, om dette kontaktbehov kan tilgodeses gennem en modulopbygget børnehave i f.eks. 3 moduler af 3 timers varighed, hvor man kan få opfyldt dels barnets kontaktbehov, dels forældrenes pasningsbehov i forbindelse med deltidsbeskæftigelse.

Forespørgslen drejer sig også om uddannelse, men det diskuterer vi ret jævnlgt her i tinget, og der vil snart blive lejlighed til bl.a. at diskutere det konservative skolelovsforslag. Jeg vil derfor kun ganske kort sige, at vi – hvad man er bekendt med – ønsker en ændring af folkeskoleloven, fordi vi mener, det er nødvendigt, at de grundlæggende fag, dansk, regning og skrivning, styrkes. Vi vil gerne, at alle unge får en solid basisuddannelse i engelsk, at de lærer at benytte ordbøger, leksika m.v., at de udvikler evnen til selvstændig tænkning og til at omstille sig samt til at samarbejde med andre, idet vi herved giver den enkelte mulighed for senere at uddanne sig på egen hånd. Vi erkender, at børnene er forskellige, at de har forskellige behov, og vi vil derfor gerne give eleverne i de ældste klasser mulighed for at blive fritaget for de obligatoriske boglige fag, således at de kan få tilbudt en alternativ praktisk uddannelse, så vidt muligt i samarbejde med ungdomsskolen og erhvervslivet.

[Dyremose]

For de lidt ældre aldersgrupper konstaterer vi en stor tilgang til gymnasiet. Den er måske for stor, men vi ønsker ikke gennem adgangsbegrænsning at reducere denne tilgang. Vi vil imidlertid gerne gøre de erhvervsrettede uddannelser mere attraktive, således at de kan optræde i naturlig konkurrence med gymnasiet. Vi vil derfor f. eks. gerne etablere et teknisk gymnasium svarende til det nuværende handelsgymnasium, og undervisningsministeren vil kunne få os i tale på disse punkter, når vi skal diskutere de 16-19-åriges uddannelser.

Hvis vi vender os til børnenes og de unges fritid, så er grundlaget for det konservative folkeparti – det vil jeg gerne understrege igen – at den enkelte familie er ansvarlig for sin egen trivsel og selv bør udfylde sin fritid. På samme måde mener vi, at fritidstilbuddene i videst muligt omfang skal hvile på frivillighedens princip. Vi tror, at vi herigennem kan mindske kløften mellem børn og forældre, da mange af disse aktiviteter kræver en indsats af voksne til løsning af en række praktiske problemer, hvor man i det frivillige arbejde involverer forældrene, medens man f.eks. i den offentlige klubvirksomhed betaler sig fra disse opgaver.

Vi vil i det konservative folkeparti arbejde for, at administrationen af det frivillige arbejde bliver så enkel som muligt, således at de mange forældre, der i dag gør en stor indsats, ikke bliver afskrækket derfra på grund af en stor bureaukratisk dyne, der hældes ud over dem.

Vi ønsker endvidere, at der ikke etableres interessegrupper eller kommunale klubber, der tilbyder de samme aktiviteter gratis, som de frivillige organisationer tilbyder mod et ringe kontingent.

På det kulturelle område ønsker vi, at stadig flere børn og unge får mulighed for at tage del i en kulturel udfoldelse. Vi betragter børne- og skolebibliotekerne som væsentlige kulturformidlere. Vi tror, at udviklingen i retning af, at børneteatrene baseres på lokale tilskud, så den lokale befolkning får indseende med teatret, er rigtig. Vi tror, det vil vise sig at være til gavn såvel for antallet af børneteaterforestillinger som for alsidigheden i de forestillinger, der bliver tilbudt.

Den vigtigste kulturformidler er imidlertid på godt og ondt TV. Som bekendt ønsker vi et frit TV-2 som et alternativ til monopol-

men indtil vi får flertal for dette her i folketinget, har monopolen en meget stor forpligtelse. Jeg har personlig haft mange gode oplevelser sammen med min datter foran fjernsynsskærmen, når vi har set udsendelser for de små. Jeg synes, der er meget positivt i mange af disse udsendelser, men jeg synes også, at programlæggerne i TV nok kunne tænke sig noget mere om, så de ikke placerer en lang række udsendelser med voldelige scener og megen uhygge i de timer, hvor børnene helst vil se på fjernsynet. Selv om det er forældrenes ansvar at opdrage børnene, så er TV en sådan magnet, at det er meget vanskeligt at holde børnene væk derfra, og der er ingen grund til, at vi bruger de timer fra kl. 17 til 19-20 stykker, hvor børnene helst vil se TV, til at sende meget voldelige udsendelser; det er der en lang række eksempler på at man gør.

Til slut blot dette, at hvis folketinget i de næste år vil tage udfordringen op, er Danmark trods alt et så rigt land, at vi kan vende udviklingen, så der bliver et nyt grundlag for håb, optimisme og begejstring hos vore børn og unge. Hvis denne debat kan bidrage dertil, har det været umagen værd at deltage i den.

Pilgaard Andersen (FP):

Det er egentlig beklageligt, at folketinget skal beskæftige sig med problemer med børn og unge i nutidens samfund, et samfund, som ikke har fungeret efter hensigten, på trods af at vi har bygget verdens største bureaukratiske og sociale sikkerhedsnet. Vi har uddannede psykologer og pædagoger i massevis, hvilket må siges at være et af de største fejltrin, vi har begået i det sidste halve århundrede. De har været med til at undergrave familiemønsteret i det danske samfund, de har bevidst forsøgt at gøre børnene uafhængige af deres forældre med denne ene hensigt at manipulere dem i den forkerte retning, dvs. at sætte børnene op imod det bestående samfund, og samtidig har pædagogerne til fulde forstået at leve op til Parkinsons lov.

Et andet problem er den høje økonomiske vækst med en voldsom forbedring af de materielle vilkår samt en brandskatning, som ikke findes højere noget andet sted i verden. Den tåbelige styring af vores samfund med større og større omkostninger og en år for år

[Pilgaard Andersen]

større stramning af skatteskruen, som hr. Hjortnæs nu har givet en tand til, presser flere og flere forældre ud på arbejdsmarkedet. Disse forældre ville måske have foretrukket selv at passe deres børn med en tryk- og opvækst til følge, men de har ikke økonomiske muligheder for det og må benytte sig af institutioner, altså skruen uden ende, uden mådehold – en usund udvikling. Mange børn bliver dårligt påvirket af forældrenes ændrede livsvilkår. Børnene er meget alene uden den trygge nærkontakt med forældrene. Fællesskab, livsindhold, fælles aktiviteter, som børnene før deltog i, eksisterer ikke mere, og forældrenes overskud efter en lang arbejdsdag er tit minimalt.

Hvilke muligheder har egentlig de unge, som ønsker en uddannelse? De kan fortsætte i skolen og tage deres studentereksamen og derefter søge ud på kontor i det private erhvervsliv eller inden for det offentlige. De fortsætter trods manglende lyst i skolen, fordi de på grund af usikkerhed i erhvervslivet ikke har kunnet se nogen muligheder for at begynde en uddannelse inden for håndværk og industri. De skal så først ud på arbejdsmarkedet, efter at de er fyldt 18–19 år, og her kommer de altså ud uden erfaring fra tidligere job og til en voksentimeløn, der stiller krav. De kommer ud for store omvæltninger i deres forhold, hvad de måske ikke har været vant til. Det er ikke underligt, at industrien hellere søger arbejdskraft, som har haft tilknytning til arbejdsmarkedet, når lønnen alligevel er den samme, hvad enten man har erfaring eller ej.

Vi må nok også sige, at det har været ødelæggende for de unge, at fagforeningerne har udsendt disse jobpatruljer, der har medført, at en lang række unge mennesker, som ønskede et job i deres ferie eller på et andet tidspunkt, ligefrem er blevet revet ud af det job, som de har formået at få, fordi jobpatruljen har forlangt, at de skulle have i hvert fald minimums aflønningen på 22 kr. 40 øre i timen. F. eks. skulle unge mennesker, der ønskede et job som tankpasser, have 27 kr. i timen. Det er da klart, at arbejdsgiverne har valgt ikke at ansætte de unge mennesker, når de ligefrem kunne blive udsat for represalier fra denne jobpatrulje.

EFG-uddannelsen, som på forhånd er dødsdømt som brugbar uddannelse inden for håndværk og industri, er presset ned over

hovedet på de unge mennesker, som reelt ikke har muligheder for at skaffe sig de praktikpladser, som mesterlæren hidtil har kunnet garantere. Det er forholdsvis let fra et skrivebord at skitsere et uddannelsesforløb for lærlingeuddannelsen, men man glemmer, at sagen drejer sig om levende mennesker, som efter 9 eller 10 år på en skolebænk higer efter at komme ud på arbejdsmarkedet og bruge deres hænder til praktisk arbejde. Efter 9 eller 10 år i folkeskolen har mange unge mennesker intet ønske om at forlænge deres indemurede tilværelse i yderligere et år netop på det tidspunkt som EFG-elev. De er skoletrætte og vil ud. Tvinger man sådanne skoletrætte elever til endnu et års skolegang, bliver udbyttet af undervisningen måske minimalt, til skade for såvel elever som håndværksmesteren, som skal fortsætte den videre uddannelse af eleven.

Fremskridtspartiet vil satse på at give de skoletrætte elever en mulighed for allerede efter 8. skoleår at komme ud på arbejdsmarkedet, men mesterlæren har desværre nok været en torn i øjet på en lang række af de politiske partier, fordi de unge mennesker fik en langt stærkere tilknytning til den enkelte arbejdsplads, end tilfældet er ved EFG-uddannelsen. De unge mennesker, der har haft tilknytning til arbejdsmarkedet via deres uddannelse gennem mesterlæren, kommer reelt ikke til at gå ledige, og ønsker man at komme arbejdsløshed til livs, skal man derfor gå ind for mesterlæren. Det er en af de ting, vi må beklage mangler i de nye initiativer, som vi har hørt om fra socialdemokratiet.

Vi mener, at forældrene skal påvirke deres børn, og at børnene tilhører forældrene, ikke samfundet. Vi har fuld tillid til, at danske forældre kan give deres børn mulighed for trivsel og livsudfoldelse og en ordentlig opdragelse. I stedet for institutioner, vuggestuer, børnehaver og fritidshjem skulle man hellere satse på udbygning af dagplejen i de forskellige kommuner. Dagplejen vil kunne beskæftige en lang række husmødre, som ønsker at arbejde i hjemmet, og børnene får større tryghed og bedre kontakt med voksne personer gennem dagplejen. Vort familiemønster er gammelkendt, og institutioner gør i mange tilfælde børnene utrygge, ligesom samværet med så mange andre børn i det daglige kan være meget trættende for børnene. Dagplejen er endvidere en billigere løs-

[Pilgaard Andersen]

ning, da den betyder færre institutionsbyggerier, hvilket formindsker de enorme økonomiske byrder, der ellers er forbundet med institutionsbyggeri, vedligeholdelse og renovering.

Med hensyn til folkeskoleloven mener vi, at de intentioner, der er forbundet med U 90, er ødelæggende for det danske samfund. Utilfredsheden har allerede afspejlet sig i, at der alene i 1979 er oprettet ca. 20 privatskoler i Danmark. For at undgå, at man i folkeskolen skaber grundlag for en generation af tabere, må vor vigtigste opgave i denne forsamling være at gennemføre en ny folkeskolelov, der borger for en forsvarlig faglig undervisning, ikke mindst af hensyn til elevernes videre uddannelsesforløb i erhvervslivet. Der er hård konkurrence på verdensmarkedet. I særlig grad har vi brug for højt kvalificeret arbejdskraft. En vis disciplin i skolen gør, at eleverne i højere grad er indstillet på at yde en seriøs indsats i erhvervslivet.

Et af de største problemer gælder uddannelsen af de 16-19-årige. Man kan nok konstatere, at den store arbejdsløshed er hovedårsagen til den forvirring, der hersker her. Det er, som om man indfører forskellige love og bestemmelser, der modarbejder hinanden. Arbejdsløsheden har affødt en unaturlig udvikling på mange områder, f. eks. en unaturligt stor tilgang til gymnasierne på op til 40 pct. af en årgang. Det betyder en hasarderet udbygning af gymnasiekapaciteten, som set fra fremskridtspartiets side er helt uacceptabel. Endvidere må den forvirrede undervisning i folkeskolen også være en af årsagerne til, at så mange unge ønsker at gå i gymnasiet. Man gør imidlertid de unge en bjørnetjeneste ved at lokke dem ind i et uddannelsesforløb, hvor de ikke hører hjemme, og som blot fører til arbejdsløshed i den sidste ende.

Nødvendigheden af at placere de unge på arbejdsmarkedet og give dem en erhvervsfaglig uddannelse kombineret med en teoretisk uddannelse efter 8. skoleår er stor. Det kan man gøre med mesterlæren, som giver et vidtspændende tilbud om mange valgmuligheder for de unge. Ingen dør må lukkes for en faglig uddannelse, men det er desværre en tendens, som er omsiggribende fra de forskellige politiske partiers side. Det må siges at være gået op også for politikere, at det er erhvervslivet, der skal skabe samfundskagen,

vi alle skal leve af, og det er derfor nødvendigt, at man fra politisk hold virkelig går ind i problemerne om de unges uddannelse, således at man helt fra folkeskolestadiet gør børnene mere disponerede for at søge anden uddannelse end den boglige.

Til slut: Det kan ikke nytte, at man uddanner bunker af akademikere, når der virkelig ikke er behov for så mange. Som forholdene er i dag, prøver imidlertid de fleste forældre at holde deres børn i skolen så længe som muligt, fordi de føler sig usikre over for de øvrige muligheder, der findes. Det kan vel ikke være meningen, at skolerne, gymnasierne og universiteterne skal fungere som pasnings- eller opbevaringsanstalter.

Birthe Nielsen (SF):

Børn vokser i dag op i miljøer med få søskende. 2-3 børn, fællesbørn som særbørn, er det almindeligste. En stor del af børnegruppen må gennemleve en forældreskilsmisse i børneårene, og der er en stigende skilsmissehyppighed med overvægt i de unge ægteskaber. Der er også en klar tendens til, at børnene bliver længere hjemme end før på grund af boligforhold, længere skolegang og uddannelse. Familien skal fungere dels indtil i et tæt barne- og forældremiljø, dels udadtil i forhold til det omgivende samfund, arbejdsmarkedet og institutioner, det vil sige skoler, socialvæsen osv. Forældrenes arbejdsforhold, boligforhold og økonomiske forhold har en meget stor indflydelse på, hvordan børn har det, da børn, og især da de mindre børn, er helt afhængige af de voksnes levevilkår.

Gennem 1970erne fødtes der ca. 62.000 børn pr. år i Danmark, og det svarer faktisk til fødselstallene i 1930erne. Tallet er endnu lavere end 1930ernes niveau, når vi ser det i relation til antallet af kvinder. Der bliver indgået 30.000 ægteskaber årligt, men ca. 36.000 bliver opløst enten ved død eller ved skilsmisse, og omkring 10 pct. af kvinderne lever ikke i parforhold på barseltidspunktet. Der er ca. 340.000 mennesker, der i perioder lever sammen uden vielsesattest. 70 pct. af gifte kvinder i alderen 20-34 år har erhvervsarbejde, og det er i den alder, kvinderne får børn, men der er stadig væk kun en dækningsprocent på daginstitutionsområdet på 30.

[Birthe Nielsen]

Når jeg har startet med at nævne disse konkrete forhold, så er det for at præcisere, at ansvaret for børnene i høj grad påhviler samfundet, og at familiestrukturen har ændret sig væsentligt de sidste 20-30 år. Det er især en henvendelse til de partier, de borgerlige partier, der stadig væk mener, at den lille kernefamilie kan leve isoleret uden at tage hensyn til, at samfundet virkelig har ændret sig, og at kvinder er kommet ud på arbejdsmarkedet for at blive. Derfor må vi også sørge for en fornuftig løsning for børnene, og her har samfundet sin andel af ansvaret.

Siden den kapitalistiske krise blev mærkbar i 1973, er der sket væsentlige besparelser på de sociale udgifter til børn og unge, og det er især daginstitutionerne, der har måttet mærke sparekniven. Men børnetilskuddene og ungdomsydelsen har også været underkastet nedskæringspolitikken. Hertil kommer de voldsomme stigninger i fødevarerpriserne og boligudgifterne.

Vi har i de seneste årtier, når det har drejet sig om ældreforsorgen, ydet kompensati-on for nedgang i levestandarden for denne gruppe af borgere, men de år, hvor børnene vokser op, har vi ikke vist samme politiske bevågenhed. Den politiske interesse for småbørns og unge familiers vilkår har været betydelig større i f. eks. Sverige. Der har man været enige om en bredt anlagt økonomisk familiepolitik. Mens man i Sverige gradvis har udbygget familiestøtten i takt med kvindernes stilling på arbejdsmarkedet, har man i Danmark foretaget nedskæringer, der netop rammer småbørnsfamilierne. Det er derfor nødvendigt med reformer, der letter presset på den unge familie, der har små børn, er ved at etablere sig, har små indkomster og stor arbejdsbyrde.

Socialforskningsinstituttet har for nylig afsluttet en undersøgelse af levevilkårene i Danmark. Denne undersøgelse påviser, at netop unge i aldersgruppen 20-30 år har de dårligste betingelser på de tre vigtige områder, nemlig økonomi, boligforhold og arbejdssituation. Da det samtidig er den aldersgruppe, som får børn, må det være indlysende, at det er særdeles nødvendigt med lovinitiativer, der tilgodeser småbørnsfamiliernes vilkår.

Den nuværende accept af, at produktionslivet sættes højere end børnenes og de voksnes trivsel, må ændres gennem lovgivning.

Den lange afstand mellem hjem og arbejde betyder, at mange forældre er væk hjemmefra i 10-11 timer om dagen. Tempoopskruningen på arbejdsmarkedet har bevirket, at forældrene har mindre overskud og færre kræfter til at tage sig af børnene, og det påvirker igen børnene, for netop de mindre børn har meget behov for faste, stabile voksenkontakter, for ømhed og megen opmærksomhed, og samtidig giver en tryk barndom færre sociale problemer senere hen.

Derfor er det aldeles fejlagtigt, at der er skåret så drastisk ned på daginstitutionsområdet. Som jeg sagde før, er de vigtigste år i et barns liv de første leveår, det er dem, der danner grundlaget for barnets senere udvikling, og derfor er det egentlig ufatteligt, at denne aldersgruppe ikke bliver tilgodeset mere fra politisk hold. I dag står der 115.000 børn på ventelister til daginstitutioner landet over, 55.000 børn har i dag et akut behov for en institutionsplads eller en dagpleje, og hvert 4. barn bliver passet i grå dagpleje, hvor der ingen tilsyn er med dagplejehjemmet.

Jeg har så sent som i dag fået oplysninger om en undersøgelse, man har foretaget i Århus omkring netop dagplejepladser og institutionspladser, og jeg kan fortælle, at i Århus udbetales årligt i socialbidrag mellem 6 og 7 mill. kr. på grund af manglende daginstitutionsplads. En fjerdedel af klienterne får på denne måde kontakt med socialkontoret for første gang.

Man glemmer også i debatten, hver gang vi snakker om daginstitutioner, at tænke på, at de kvinder, som er med til at forøge velstanden i vores land, jo også betaler skat, men samtidig gør, at familierne og dermed børnene i hvert fald økonomisk får det bedre. Lad os så sige, at arbejdstiden er for lang, men det må arbejdsmarkedets parter finde ud af.

Jeg sagde før, at de grå dagplejer bliver der ikke ført noget tilsyn med, men det er jo fantastisk, også når man tænker på, at kommunerne egentlig får et særligt tilskud fra staten på 50 pct. til disse grå dagplejer, det vil sige, at kommunerne udbetaler pengene til forældrene, for at forældrene selv skal klare at passe børnene, hvis de bare selv kan finde en pasningsmulighed, og der bliver ikke ført noget tilsyn netop med disse hjem. Priserne for daginstitutioner er også for høje,

[Birthe Nielsen]

og selv om man nok har hævet fripladsgrænserne i 1979, så sker det jo kun hvert 4.-5. år, da fripladsgrænserne jo ikke er underlagt pristalsreguleringen.

Det er rigtigt, som socialministeren var inde på, at kommunerne i deres udbygningsplaner for de næste 5 år regner med en udbygning på ca. 36.000 pladser, men det hjælper jo ikke så meget, når behovet er 4 gange så stort. En del kommuner har jo også, som det er fremgået de sidste måneder, hvor jeg selv har været involveret i det, i strid med loven opstillet nogle bestemte kriterier på grund af ventelister med hensyn til, hvilke børn der kan blive passet eller ej. De pæne ord, der i sin tid er skrevet i bistandslovens § 69 om børns pædagogiske behov, er forblevet nogle pæne ord på et stykke papir, fordi ingen kommuner i landet i dag kan leve op til denne målsætning. Derfor sker der også en masse urimeligheder og ulovligheder inden for området.

En af de sidste ting, jeg kort før jul blev konfronteret med, var, at en kommune nægtede en familie med to børn hjælp, ikke alene hvad angår institutionsplads, men også hvad angår kontanthjælp efter bistandsloven, med den begrundelse, at familien måtte klare sig for mandens indtægt alene, flytte til en billigere bolig, fordi hustruen efter endt barselorlov ikke kunne genoptage sit arbejde på grund af manglende børnepasningsmuligheder. Det er for øvrigt også en grov diskriminering af kvinden.

Socialistisk folkeparti har tidligere fremsat forslag om en forbedring af forholdene for børnene og dermed for forældrene. I vores barselorlovsforslag har vi foreslået, at forældre ved fødsel eller adoption skulle have ret til barselorlov i 9 måneder. Forslaget var udformet således, at moderen skulle have 6 måneders orlov og de 3 måneder kunne udnyttes af faderen, og at der skulle ydes fuld kompensation fra det offentlige for tabt arbejdsfortjeneste. Ingen skulle kunne afskediges under graviditet eller fravær i barselorlovs- eller omsorgsperioden. Det helt afgørende med hensyn til ønsket om at være hjemme hos børnene er, at orloven ikke medfører indtægtsnedgang, og det har især betydning for de mange småbørnsfamilier, der er lavtlønnede.

Lige så vigtig for trygheden er imidlertid sikkerheden for, at man kan beholde sit ar-

bejde. I dag bliver mange småbørnsmødre diskrimineret som følge af risikoen for afskedigelse i forbindelse med graviditet og fødsel. En undersøgelse foretaget på Sankt Josephs hospital i København viser, at halvdelen af de fødende kvinder ikke engang udnyttede de 14 uger, de havde krav på sammen med barnet efter fødslen. Kun 10 pct. af disse kvinder holdt op med at arbejde efter eget ønske, resten var tvunget til det. Det var især de kvinder, der havde det hårdeste og mest belastende arbejde, de ufaglærte og de enlige, der tidligst måtte holde op med at arbejde, og årsagerne var komplikationer og belastninger under svangerskabet.

Ingen forældre kan føle ro og tryghed, hvis ikke pengene kan slå til. De ufaglærte kvinder er i forvejen så lavt lønnede, at familierne ikke kan klare en yderligere lønnedgang, hvis der ikke sikres dem 100 pct. dækning for tabt arbejdsfortjeneste under graviditet og barselorlov. Det kan tvinge de dårligst stillede familier til at forkorte barselorloven, og dermed får deres børn ikke den gode start i livet, de må have krav på. Både lærlinge og uddannelsessøgende må sikres ret til orlov og ret til at vende tilbage til studie- og læreplads efter endt barselorlov. Hos mange af disse unge er pengene jo i forvejen små.

SF har desuden fremsat forslag til folketingsbeslutning om orlov i forbindelse med børns sygdom. Dette forslag går ud på, at en af forældrene skal have mulighed for mindst 10 dages orlov under barnets sygdom ved enten at blive hjemme og passe barnet eller være i barnets nærhed, når det er indlagt på en behandlingsinstitution. Ved at gennemføre forslaget vil den angst og uro, der opstår både hos barnet og forældrene, blive formindsket, og det vil gavne familiens trivsel og tryghed. Vi håber selvfølgelig på, at når forslaget kommer frem her i tinget, vil det få en positiv behandling.

Inden for daginstitutionsområdet har socialistisk folkeparti, lige siden nedskæringerne blev en realitet i 1975, stillet flere konkrete forslag om forbedring af forholdene. Nogle af de ting, jeg vil nævne, er ophævelse af maksimumsgrænserne, en bedre personale-normering, især nu, hvor åndssvageforsorgens børn bliver integreret i både skole og daginstitution. En større udbygningsgrad ønskede vi også og en forhøjelse af tilskudspro-

[Birthe Nielsen]

centen til kommunerne fra staten for at give kommunerne bedre økonomiske muligheder for at oprette nye institutioner. Vi har ligeledes foreslået en generel nedsættelse af forældrebetalingen. Indtil nu har disse forslag ikke vundet gehør i folketinget. Mange af vores forslag har dog fra flere partiers side fået nogle pæne ord med på vejen, ikke mindst efter at regeringen i 1975 nedsatte en børnekommission, der siden har barslet med familiepolitiske overvejelser.

Jeg har med stor interesse læst betænkningen, som er afgivet af ligestillingsrådet og børnekommissionen. Denne betænkning indeholder mange gode forslag, bl.a. om forlænet barselorlov for begge forældre og orlov under børns sygdom, som vi er meget positivt indstillet over for fra SFs side. Vi har imidlertid været meget usikre på, hvornår der egentlig kom noget konkret ud af børnekommissionens arbejde; det har jeg først fået bekræftet i dag fra socialministeren. Foreløbig har kommissionen altså barslet i 4 år, så det må have været en svær fødsel.

Men én ting er i hvert fald givet, og det er, at det haster med lovinitiativer, for det skal jo nødvendigvis gå, som det gik med den ungdomskommission, man nedsatte i begyndelsen af 1950'erne, hvor en masse mennesker kom med mange gode tanker og intentioner om at forbedre ungdommens vilkår; men udviklingen gik lidt stærkere end ungdomskommissionens arbejde, så det kom aldrig nogen sinde til at øve indflydelse på lovgivningen, endsi- ge de unges livsbetingelser. Vi ventes om fra SFs side meget af den debat, som socialministeren har omtalt der skal være i foråret, og håber, at der kommer noget positivt ud af det.

Lone Dybkjær (RV):

I anledning af den sidste talers bemærkninger kunne det naturligvis være fristende for mig at sige et par ord om arbejdet i børnekommissionen og om den tid, der er medgået til det arbejde, men det tilkommer næppe mig nu. Jeg vil blot sige, at 5 år til et kommissionsarbejde sådan set ikke er særlig meget med det oplæg, der var til det. I øvrigt afhænger tiden jo også af de ressourcer, der bliver stillet til rådighed. Det er klart, at stilles der dobbelt så mange ressourcer til rådigh-

ed, som der har været, så kunne man nok også forvente, at tiden var blevet lidt kortere.

I øvrigt vil jeg i lighed med andre ordførere fremsætte nogle mere generelle betragtninger i anledning af denne forespørgselsdebat, men dog ikke så principielle omkring hele samfundsudviklingen som dem, hr. Dyremose har lagt op til.

Som andre ordførere har været inde på det, synes forudsætningen for forespørgslen indirekte fra SFs side at have været, at der må gøres noget, fordi det går ud over børn og unge i denne tid. Andre mennesker kan sige, at det er ligegyldigt, hvad vi siger herinde i folketinget, for der kan alligevel ikke gøres noget, fordi vi har en krisetid, så der er ikke mulighed for at skabe reformer. Både det sidste og det første tror jeg er forkert. Jeg vil godt give de ministre medhold, der heroppefra har sagt, at der faktisk har været gjort en hel del for børn og unge også siden 1973. Jeg vil også sige, i modsætning til hvad andre siger, at det netop er i en krisetid, grundlaget for forandringer skabes, grundlaget for reformer skabes, hvilket man nok også kan få bekræftet, hvis man kigger lidt historisk på det. Derfor føler jeg heller ikke, at udgangspunktet for denne debat bør være snævert hængt op på selve krisen.

Når børn og unge har det svært i dag, og det har de på mange punkter, skyldes det ikke blot krisen, men hele det arbejds-, livs- og samfundsmønster, vi har lagt op i 1960'erne og 1970'erne. Jeg tror, vi på en vis måde skal være taknemlige for, at vi får lejlighed til at vurdere det, som vi har lavet i 1960'erne og 1970'erne, og forhåbentlig også til at ændre en hel del af den udvikling, vi fik sat i gang i denne periode. Jeg tror ikke, den generelt set var så meget til gavn for børnene og de unge, som man var tilbøjelig til at tro. Men uanset hvad der siges af mere generel art fra min side her, så er det klart, at de forældre, som rammes af arbejdsløshed, og hele den utryghed, som vor krisituation indebærer, naturligvis også på ulykkelig vis presser familierne og påvirker børnene.

Der er navnlig tre generelle områder, som jeg her vil lægge vægt på, og som jeg synes spiller en rolle i forbindelse med diskussionen om børn og unge. Det første er familiernes ændrede situation. Det andet er arbejdslivet, som har ændret sig, og det tredje er det

[Lone Dybkjær]

ændrede samfundsmiljø og fysiske miljø, som vi i dag har.

Om det første, familiernes ændrede situation, kan jeg nøjes med at være telegramagtig, fordi bl.a. den socialdemokratiske ordfører, fru Helle Degn, har været inde på det. Hun fremhævede, præcis hvad jeg også ville fremhæve, hvad måske ikke kan undre så forfærdelig meget, nemlig at familierne er blevet mindre, at familierne er blevet mindre stabile, og at den samlede udearbejdstid er gået i vejret. Det skal jeg derfor ikke tvære meget mere i, men blot sige, at det vigtige er nok, at vi ser på, hvor der er problemer med den lange arbejdstid, og det er der navnlig, når begge forældre arbejder stort set på samme tid. Jeg tror, at det mønster, man havde før i tiden, hvor manden og konen f.eks. arbejdede i en fælles bedrift, hvad nogle familier også formår i dag, så de har de samme arbejdstider, ikke havde nær så dårlig en indflydelse på børnene, hvad jeg også synes man oplever, når man sådan mere detaljeret snakker med folk, der indretter sig, hvad man i forhold til mange andre i hvert fald i industrisamfundet og i forhold til virksomhedernes betingelser kan kalde lidt mere utraditionelt. Derfor tror jeg, at det afgørende er, at forældrene er væk meget og på samme tid, og det, vi skal arbejde på, er derfor også at ændre denne situation.

Det andet er så – og det hænger jo sammen med dette – det pres, der er i arbejdslivet generelt med det øgede tempo, men også den manglende fleksibilitet, som altså gør, at forældrene er væk samtidig. Dertil kommer naturligvis det, som krisen indebærer, nemlig arbejdsløsheden og fremfor alt den utryghed, som det indebærer for familierne, og naturligvis også utryghed med hensyn til økonomien i fremtiden.

Det tredje, som man kan tage her, er samfundets ændrede vilkår, den tomhed, der på mange områder er i samfundet, og de manglende udfoldelsesmuligheder for børn.

Man kan så spørge sig selv, hvad vi egentlig kan gøre ved dette, og jeg synes, at man, når man diskuterer det, bør opdele problemet – hvad skal jeg sige? – aldersmæssigt i tre faser, nemlig børnene indtil det sjette år, børnene mellem det sjette og sekstende år og børn og unge mellem det sekstende og nitende år.

Men inden jeg går ind på, hvad man kunne forestille sig at gøre inden for de tre områder, eller hvad vi navnlig vil lægge vægt på, vil jeg sige, at helt afgørende er, hvad også andre ordførere har været inde på, at børn og forældre får mere tid sammen, og vi kommer derfor til at diskutere, hvordan vi får taget fat på deltidsarbejde. Det har vi også kigget lidt på i forbindelse med den offentlige sektor. Der har været sendt cirkulærer rundt, men det viser sig, at det er meget svært at få deltidsarbejde til at slå igennem, og kigger man nærmere på det, er det naturligvis, fordi der ofte fra ledelsens side ikke er noget stort ønske om at fremme deltidsarbejde. Det viste i hvert fald en undersøgelse i 1976, den sidste, jeg har oplevet, hvor jeg tror det var daværende finansminister Knud Heinesen, der spurgte i de forskellige ministerier og styrelser. Hvis man gik bag om papirerne, viste det sig, at der ikke fra ledelsens side var en særlig motivering for at indføre deltidsarbejde. Hvis det er sådan, at man fra ledelsen af det offentlige side betragter dem, der tager deltidsarbejde, som, alt andet lige, dårligere arbejdskraft, får vi naturligvis ikke fremmet deltidsarbejde. Jeg synes godt, vi kan starte i den offentlige sektor og prøve at se, om vi ikke kan skabe nogle nye normer dér.

Det andet, som også er en generel ting, som vil gælde alle, om jeg så må sige, børns og unges faser, er, at det ikke er nok, at vi giver børn og forældre mere tid sammen, de må også have noget at være sammen om, og det vil sige, at de kultur- og fritidstilbud, vi laver, nok ikke skal være så sektoropdelte, som de trods alt er i dag. Det gør nemlig, at børn og forældre har vanskeligt ved at finde noget, som begge parter på én gang virkelig kan have glæde af, og det tror jeg er afgørende.

Det tredje er, at vi får et fysisk miljø, som kan gøre, at børn får erfaringer, uden at de bliver udsat for vold eller ligefrem død, eller hvad ved jeg. Det er faktisk sådan, at hvis man ikke har sit barn sådan nogenlunde inden for synsvidde i løbet af en times tid, så bliver man nervøs, og man er vel simpelt hen en dårlig forælder, hvis man ikke bliver det, når man slår op i aviserne hver dag og ser, hvad der faktisk sker af børnedødsfald på grund af voldsforbrydelser af den ene eller

[Lone Dybkjær]

anden art. Det var den ene side af familiesituationen, som var generel.

Den anden side, jeg vil tage frem, af de tilbud, vi skal give generelt, som også vil gælde alle faser, er for det første, at det bør være tilbud og ikke direkte og indirekte tvang. Som det andet bør der være tale om medbestemmelse og ikke formynderi. Vi skal med andre ord lade forældrene være medbestemmende om, hvilken daginstitution eller hvilken pasningsform de ønsker for deres børn, naturligvis efter samtale, rådgivning og vejledning, men alligevel med accept af, at forældrene nok til syvende og sidst efter sådanne samtaler ved bedst.

Det tredje er, at vi skal være fleksible og ikke skabe ensartede løsninger, hverken for hele landet eller for de enkelte steder, for det er ikke de samme løsninger, der skal til i storbyer som på landet, og det er ikke de samme løsninger, der skal til, om man lever i en kernefamilie, et kollektiv eller er ene med sine børn.

Det fjerde, som nogle har været inde på, er, at det er vigtigt, at der bliver mulighed for forældrene for at gå ind i det frivillige arbejde. Men så må de altså også have tid til det. Det kan ikke nytte noget, som hr. Dyremose siger, at alt skal foregå på frivillighedsbasis, når forældrene ikke har en jordisk chance for overhovedet at deltage i det på grund af manglende tid.

Ser vi på de konkrete foranstaltninger, man fra det offentlige side skal iværksætte ud over det, jeg allerede har nævnt med nedsat arbejdstid osv., ja, så bliver det inden for de sociale områder navnlig det, som børnekommissionen er kommet frem med om udvidet barselorlov, orlov i forbindelse med sygdom osv., og jeg ser frem til den diskussion, vi skal have om dette punkt.

Når vi ikke fra radikal side har fremsat noget barselorlovsforslag dette år, så er det, fordi vi i modsætning til sidste år har villet afvente regeringens forslag på dette punkt, sådan som statsministeren bebudede i sin åbningstale.

Så er der spørgsmålet om pædagogiske tilbud også i den fase, hvor man efter al sandsynlighed vil få forslag frem om, at det er nyttigt med tilbud af pædagogisk art til børn fra 2-3 års alderen, og hvor det afgørende for forældrene jo er, at de kan være trygge for børnene, ikke blot med hensyn til

den fysiske sikkerhed, den kan de såmænd være trygge nok ved i dag, men nok så meget med hensyn til børnenes udvikling i den periode, de ikke tilbringer sammen med forældrene.

Det tredje område – det undrede mig lidt, at kulturministeren ikke nævnte det – er det kulturelle område, selvfølgelig det, der foregår på børneområdet, og her navnlig hvilken indflydelse TV rent faktisk har på børn. Det ved vi ikke så forfærdelig meget om. Vi har nogle undersøgelser, der viser noget om, at man ved at give noget undervisning kan øge børns viden ved hjælp af TV; det er navnlig i USA, det er forsøgt. Man ved stort set, at de sociale forskelle og de forskelle, der er betinget af det sociale, holder sig nogenlunde konstante, men vi ved ikke ret meget om, hvad det betyder, at børn ser så meget TV, som de gør i dag, og det er jo en ny situation i forhold til for 10-20 år siden. Her tænker jeg navnlig på, hvilken betydning den passivitet har, der, alt andet lige, trods alt er, når man ser på de TV-tilbud, der er i dag. Jeg vil godt høre, om man et eller andet sted arbejder med disse spørgsmål.

For de 6-16-årige kunne man fremhæve en del ting. Der har allerede fra undervisningsministerens side været nævnt noget vedrørende folkeskolen, men jeg vil navnlig fremhæve ét problem, og det er betydningen af det sikre fysiske miljø. Der tror jeg at vi aldrig på noget tidspunkt kan skabe ordentlige betingelser for de 6-16-årige, hvis ikke vi sikrer – også for forældrenes skyld – at børnene rent faktisk kan færdes trygt i trafikken. Det er mere end ødelæggende for børn og forældre, at børnene er totalt afhængige af, at forældrene mere eller mindre er i stand til at køre dem rundt til alle de aktiviteter, som de ønsker at deltage i, og vi ved, at det meget ofte skaber konflikter i familierne.

Det er altså, som om der, hvis ikke vi skal indskrænke det lidt mere, f. eks. til de 9-14-årige, er særlige problemer med hensyn til tilbuddene og det, at forældrene ikke har tid nok til at vejlede børnene med hensyn til tilbuddene, og det, at børnene faktisk ikke er sikre i trafikken. Man er nervøs, så snart man sender i hvert fald de 8-, 9-, 10-, 11-årige ud på egen boldgade. Det er nok mere indirekte ødelæggende, end man er opmærksom på.

[Lone Dybkjær]

Vedrørende de 16-19-årige vil jeg blot sige, at jeg har været glad for de tilsagn, der er kommet specielt fra undervisningsministerens side, om at sikre, at der kommer uddannelses- eller arbejdstilbud til de unge. Jeg er enig med kulturministeren i, at de kulturtilbud eller fritidstilbud, der er, aldrig må dække over, at det er helt afgørende at skabe nogle grundlæggende uddannelsesmæssige og arbejdsmæssige forudsætninger for denne gruppe af unge, og det er her, hovedvægten ligger. Hvis det er muligt, vil jeg godt her eller ved anden lejlighed høre, om man kan sige lidt mere om, hvad perspektiverne, både de tidsmæssige og de indholdsmæssige, er for det ungdomsudvalg, som blev annonceret nedsat.

(Kort bemærkning).

Dyremose (KF):

Jeg vil gerne rette en enkelt misforståelse i fru Lone Dybkjærs indlæg.

Jeg blev citeret for at have sagt, at alt skulle foregå på frivillighedens basis. Hvis jeg har sagt det – det vil vise sig, når vi har fortrykket – så vil jeg gerne rette det med det samme. Det, jeg burde have sagt – det tror jeg egentlig også jeg sagde – er, at fritidstilbuddene i videst muligt omfang skal hvile på frivillighedens princip. Heri ligger selvsagt en erkendelse af, at der er en lang række tilbud, der ikke kan baseres på det frivillige, og at der derfor på dette punkt kan være behov for en offentlig indblanding.

Jeg ønsker i hvert fald ikke, at debatten skal forfejles på grundlag af, at jeg enten har udtrykt mig forkert, eller at det ikke er blevet opfattet korrekt.

Birgith Mogensen (CD):

SFs forespørgsel om børn og unge er et så kolossalt og omfattende emne, at det vanskeligt lader sig beskrive på 15-20 minutter. Derfor er det ved denne lejlighed umuligt at gå i dybden med eller detaljere alle faser fra fødsel til 20-25 års alderen i et menneskes levevilkår og betingelser. Men sagt omgående: de næste spareår bør ikke ramme omtalte gruppe i befolkningen. Hvis regeringen eller folketinget nødvendigvis må beskære omkostningerne i den sektor, så skal det gøres nænsomt og med stor omtanke. Som bekendt kan man spare sig ihjel, og den risiko er til

stede, såfremt forretningen Danmark ikke behandler børn og unge som et positivt investeringsobjekt.

Forleden dag talte jeg med en midaldrende mand, som sagde: for mig ligner det fremtidige Danmark kaos, og jeg kunne lide at vide, hvem der skal tjene til min folkepension. Ja, en lægmands udtalelse, men alligevel tanker og tale, som ikke bør ignoreres. Vi må alle erkende, at det stort set er børn og unge, som skal bygge fremtidens Danmark. Vi andre må sørge for, at denne generation er sund og aktiv og godt nok uddannet til at påtage sig nævnte samfundsforpligtelser.

Vi ved alle, at en tryk barndom er livets vigtigste start, det er simpelt hen betingelsen for opfostring af harmoniske mennesker. Måske er det klogt at udvide den nuværende barselorlov med én eller to måneder.

I øvrigt må det være obligatorisk med lønkompensation i orlovsperioden, også i de tilfælde, hvor faderen i sidste del af orlovsperioden ønsker at overtage moderens pasning af barnet. Men naturligvis kan der kun gives lønkompensation til én af parterne på samme tid. Hvis begge parter genoptager deres job, må vores samfund sørge for, at tilstrækkelig institutionsdækning findes i alle landets kommuner. Dog synes jeg personlig, at dagplejemødres assistance er en udmærket løsning, såfremt et stadigt tilsyn foretages. Den ene af forældrene må også kunne passe et barn under kortvarig sygdom uden at miste indtægt.

Med hensyn til større børn er det mit indtryk, at vores fritidsfaciliteter stort set opfylder det nuværende behov.

Mød hensyn til vores børns skolegang er CDs synspunkter jo kendte. Jeg vil derfor nøjes med at gentage, at obligatoriske fag behøver mere skoleskematid. Desforuden ønsker vi, at der for de nævnte fag opstilles minimumskrav gældende for hele landet. Derved undgås det handicap, som elever pr. dags dato selvsagt får, når de flytter til en anden skole.

Personlig mener jeg, at forældre bør have mere medbestemmelsesret i de respektive forældreråd og skolenævn. Det burde være lettere på demokratisk vis at ændre eller tilpasse små og større funktioner, dog inden for skolelovens rammer. F. eks. ønsker CD, at skoleelever allerede fra 6. klasse får en mere grundig orientering om alkohol- og narkoti-

[Birgith Mogensen]

kamisbrug, som også medfører kriminalitet. Avisernes overskrifter og lægernes udsagn har igennem det sidste årti fortalt os alle, at vi må forebygge bedre desangående.

Angående folkeskolens 10. klasse må mange med mig erkende, at denne klasses skoleskema ikke indeholder nogen stor nytteværdi. På dette klassetrin er skoletrætheden en kendsgerning. De elever, som tidligere ikke mærkede en begyndende skoletræthed, er på dette tidspunkt overgået til gymnasiet eller anden uddannelsesform. Jeg mener dog ikke, at vi bør afskaffe 10. folkeskoleklasse, men jeg mener, at vi absolut bør ændre dette klassetrins skoleskema. Elever i denne klasse skal for størstedelens vedkommende snart ud i det pulveriserende liv. Derfor bør de undervises i og orienteres om, hvad dette betyder såvel teoretisk som praktisk.

Desværre er det et faktum, at langt de fleste folkeskolelærere ikke har ret meget kendskab til det barske daglige arbejdsliv. Den mangel må ændres, eller også må håndværkere og andre erhvervsfolk glide ind bag 10. klassernes katedre. Jeg finder det meget nødvendigt, at omtalte elever lærer at fungere med praktiske ting og meninger. Vi, som har virket i erhvervslivet i mange år, ved, hvor vanskeligt det er at tilpasse lærlinge osv. til det praktiske erhvervsliv. Vi møder tit de unges forudfattede kritik af og modstand mod erhvervslivet. Ord som »meningsløst arbejde« osv. har de unge mennesker ikke selv opfundet. Derfor finder jeg det meget vigtigt, at de unge allerede i skolen lærer, at det arbejde, som de i første omgang finder meningsløst, meget hurtigt erkendes som meningsfyldt, eller sagt på en anden måde: at de unge erkender, at alt arbejde, som f. eks. er med til at gøre vores betalingsbalance mere positiv, er meningsfyldt.

I de sidste 10-12 år har visse arbejdsfag været modebetonede. For mig ser det ud, som om den danske folkeskole til en vis grad har ladet sig inficere af denne modefagstendens. Dermed mener jeg, at undervisningen har kørt efter den linje, at alle eleverne senere skal bestride mere eller mindre intellektuelle job. Den tendens må vi være på vagt over for. Alle kan og skal heller ikke være pædagoger, psykologer, sociologer osv. osv. Arbejdsløshed inden for nævnte og lignende faggrene har bevist, at vi må sadle om.

Jeg synes, at folkeskoleelever fra 8. klasse og opefter til stadighed bør orienteres om, hvilke faggrupper samfundet til enhver tid har behov for. 10. folkeskoleklasses skema burde efter min mening beskæftige sig med en forstærket orientering om nævnte emne. Resten af denne klasses skoleskema bør mindst indeholde 15 timer pr. uge om erhvervsarbejde i praksis. Udstationering af elever på forskellige virksomheder bør prioriteres som mest vigtigt. Hvis vi ændrer folkeskolens 10. klasse i den retning, er jeg sikker på, at skoletrætte børn vil blive glade og aktive mennesker. De vil være positivt forberedt til senere at gå ind i erhvervslivet med virkelighedsnær mentalitet.

Desværre får mange unge ikke respons på deres ildhu, når de efter skolen søger ud i erhvervslivet. De møder problemet arbejdsløshed, og ungdomsledigheden virker også depressiv og humørnedbrydende på den 15-23-årige befolkningsgruppe. Vi har dog inden for det sidste års tid halveret ungdomsledigheden. Vi har ydet tilskud til virksomheder, som har givet unge arbejde. Vi har tilbudt videreuddannelse. Men dette initiativ og disse foranstaltninger er jo kun nødløsninger. På længere sigt må Danmarks erhvervsliv gøres mere konkurrencedygtigt over for udlandet, således at unge arbejdsløse og andre arbejdsløse på en mere ægte måde får et mere sikkert og tilfredsstillende job.

De 15-23-åriges totale arbejdsløshedstal andrager 30.000-35.000 pr. dags dato. Vi må erkende, at cirka halvdelen af dette antal ret hurtigt kunne komme i arbejde, hvis de unge ville påtage sig de job, som notorisk findes. Men fakta er, at mange unge har visse forventninger om specielle interessejob, som ikke er ledige på markedet. Denne kategori af unge ønsker f. eks. sjældent at blive indrulleret i de kommunale beskæftigelsesprojekter. Mange gange hører vi udtalelsen: det er efter min mening ikke et meningsfyldt arbejde. Specielt er de unge kvinders ønsker næsten ensidigt rettet mod beskæftigelse inden for social- og sundhedssektoren eller mod job i den offentlige administration. De unge mænd vil helst arbejde inden for de populære håndværksfag.

Man kan vel ikke skose disse unge for, at de har særinteresser med hensyn til valg af beskæftigelse, men kendsgerningen og sandheden er, at der i mange industrivirksomhe-

[Birgith Mogensen]

der og andre steder i det danske erhvervsliv mangler arbejdskraft. Det store problem er derfor, hvad vi kan gøre for at indsluse arbejdsløse på de arbejdssteder, som de unge ikke umiddelbart er særlig begejstrede for. Samtidig må vi fortsat sørge for, at de unge ustandselig tilbydes videreuddannelse af forskellig art, at alle ledige unge tiltrækkes af en eller flere af de etablerede uddannelsesformer.

Til slut vil jeg gentage: vi må, så vidt det er muligt, ikke spare på de tilskud og omkostninger, som er nødvendige for at opnå en ønskelig børnetrivsel og en aktiv og samfundsorienteret ungdom. Vi må og skal betragte disse omkostninger som en yderst gavnlige investering i den bærekraft, som skal køre forretningen Danmark videre på et sundt, flittigt og forstandigt grundlag.

Anne Grete Holmsgård (VS):

Når man skal se på, hvordan krisen rammer børn og unge, er det nødvendigt at se på, hvilken placering børn og unge har i samfundet.

Det, alle børn under en vis alder har tilfælles, er, at de er en langtidsinvestering, idet de udgør den kommende arbejdskraft, og at de er en øjeblikkelig udgift for samfundet rent økonomisk set. Eftersom børn og unge først og fremmest er en udgift, er de naturligvis også særlig udsatte, når der skæres ned på de offentlige budgetter. Nedsættelsen på daginstitutionsområdet i 1975 er ét, men ikke det eneste eksempel. Ser man på de spareforslag, der er samlet sammen af Kommunernes Landsforening, bekræftes ens værste forudnelser. En lang række af disse forslag handler om nedsættelser på daginstitutionssiden, andre sociale forringelser samt forringelser inden for folkeskoleområdet.

Den krisevirkning, der nok har ramt børn og unge hårdest, er arbejdsløsheden. Indirekte har den ramt børnene gennem de virkninger, arbejdsløsheden har på forældrene i form af løntilbagegang, dårligere social situation og depressioner som følge af lediggangen; direkte gennem en uhyggeligt stor ungdomsarbejdsløshed. I oktober 1979 var der ifølge Danmarks Statistik 62.127 registrerede ungdomsarbejdsløse under 24 år. Hertil kommer et ikke kendt antal unge under 18 år, der på grund af, at de ikke har været beskæf-

tiget før, og på grund af, at de er for unge til at få hjælp på bistandskontorerne, ikke er regnet med i statistikken.

Ifølge Danmarks Statistik er der 10.000 unge, der hvert år går direkte fra folkeskolen ud i arbejdsløshed, og som af de førnævnte årsager ikke er med i statistikken over registrerede arbejdsløse. Denne gruppe er tiltagende. Ifølge socialforskningsinstitutets pjece om ungdomsarbejdsløshed fra 1978 vil denne gruppe alene i perioden 1978-1985 forøges med 50.000 unge på grund af de store ungdomsårgange. Selv om der i øvrigt ikke skulle ske ændringer i den beskæftigelsesmæssige og uddannelsesmæssige situation, vil ungdomsarbejdsløsheden i 1985 altså være langt, langt større, end den er i dag. Dette er helt uacceptabelt.

Det er desuden en farlig situation for arbejderbevægelsen, fordi denne gruppe unge ikke som de ældre arbejdsløse har tilknytning til de faglige organisationer og derfor let kommer til at udgøre, hvad man i gamle dage betegnede som et pjaltproletariat. Man skal desuden heller ikke være blind for, at de elendige vilkår, der bydes en stor del af de unge, kan give sig udslag i reaktionære politiske strømninger, selv om de ikke nødvendigvis behøver at give sig dette udslag.

Det er klart, at mange unge arbejdsløse ikke fortsætter med at være arbejdsløse. De får et arbejde, kortere eller længere tid, nogle går ind i en uddannelsessituation. Men blandt de unge arbejdsløse er der en kerne af langtidsledige. En undersøgelse i Odense kommune i 1978 viste, at 14,2 pct. af de unge, der indgik i undersøgelsen, havde været arbejdsløse i mere end 2 år, mens 37,8 pct. havde været arbejdsløse i mere end 1 år. Det er klart, at procentsatserne varierer fra kommune til kommune og fra år til år, men de undersøgelser, der er foretaget rundt omkring, viser alle sammen, at der er en stabil kerne af langtidsledige.

Regeringens udspil om en ungdomsgaranti retter sig først og fremmest mod denne kerne af langtidsledige. Det er i og for sig udmærket. Det mest positive i forslaget er den del af tilbuddene, der består af en kombination af undervisning og produktion, samt det forhold, at der i modsætning til de fleste beskæftigelsesprojekter for unge i større udstrækning sættes på, at projekterne skal være kompetencegivende. Projekter med en kom-

[Anne Grete Holmsgård]

ination af undervisning og produktion som det solfangerprojekt, vi kender fra Holstebro, gartneriprojektet i Skagen og produktions-skolen i Roskilde kommer nærmest til lærlingebevægelsens egne krav om meningsfulde beskæftigelsesprojekter, der samtidig er kompetencegivende.

Der må imidlertid tages afstand fra, at ungdomsgarantien indeholder et forsøg på at korte det første EFG-år af og på denne måde opbygge en anden EFG-uddannelse, der ligner den gamle mesterlære. Det er da også fra lærlingebevægelsens side blevet påpeget, at man lige så godt kunne yde løn i basisåret og sluse folk ind på de flere tusinde tomme EFG-pladser, der er i dag. Det er desuden et åbent spørgsmål, om de intentioner, der ligger i ungdomsgarantien, vil kunne indfries for de økonomiske beløb, der er afsat.

Et særlig stort problem er den store arbejdsløshed blandt unge kvinder. Trods masser af pæne ord om lige adgang til uddannelse, til job og til beskæftigelsesprojekter viser realiteten, at der ikke er ligestilling. Kvinderne udgør 70 pct. af de unge langtidsarbejdsløse mellem 20 og 24 år. Jeg vil derfor gerne spørge ministeren, hvad regeringen har tænkt sig at gøre for, at kvinderne ikke bliver det tynde øl i den nye ungdomsgaranti. Hvis vi skal sætte en effektiv stopper for, at de unge kvinder trænges ud af arbejdsmarkedet, og dermed forhindre et omfattende tilbageslag for den kvindefrigørelse, der har fundet sted igennem 1970'erne, så er det nødvendigt, at der ydes en ekstra stor indsats for at få de unge kvinder i arbejde. Kønskvotering til uddannelser, arbejde og beskæftigelsesprojekter giver naturligvis hverken mere arbejde eller flere lærepladser, men det er, så vidt jeg kan se, en af de måder, hvorpå man kan undgå, at kvinderne bliver sorteper. En anden mulighed er en solidarisk arbejdsanvisning for de faglige organisationer, der stadig væk selv har retten til at anvise arbejde.

Lad mig gå over til et andet meget vigtigt spørgsmål, når vi snakker børns og unges forhold under krisen, nemlig daginstitutionsområdet. Det kan naturligvis hævdes, at manglende daginstitutionspladser ikke direkte er et krisefænomen, men det er samtidig klart, at hvis der var arbejdskraftmangel, ville der være et bredt krav fra de partier, der i dag går i fronten med nedskæringspolitikken, om at få flere pasningsmuligheder.

Det kan også konstateres, at den udbygning af daginstitutionspladser, der har fundet sted, ikke har været i stand til at dække det reelle behov. Der er i dag over 100.000 børn på ventelister, og heraf har over 50.000 et akut behov. Det er og forbliver noget af et mysterium, hvor mange af landets børn der passes og under hvilke forhold, når man ved, at der er langt færre daginstitutionso- og plejepladser, end der er udearbejdende kvinder. Af socialstyrelsens redegørelse for de kommunale og amtskommunale udbygningsplaner for 1979 fremgår, at der er en dækningsprocent på 24 for børnene fra 0 til 2 år, på 39 for børn mellem 3 og 6 år og på 11 for børn mellem 7 og 10 år. Samtidig er det sådan, at ca. 75 pct. af kvinderne mellem 20 og 50 år er erhvervsaktive. Det er et misforhold, der er helt uacceptabelt i et samfund, der er et af de rigeste, men hvor en så elementær rettighed som retten til at få passet sine børn under betryggende forhold langt fra er en ret for alle.

Den manglende institutionsdækning har kombineret med arbejdsministerens børnepasningscirkulære betydet, at kvinder med børnepasningsproblemer tvinges ud af arbejdsmarkedet og over på bistandshjælp – hvis de er så heldige, for det er jo ikke sikkert, at de gifte kvinder kan få hjælp. Som et konkret eksempel på dette vil jeg nævne en sag fra Vesterbro, hvor en kvinde efter endt barselorlov hverken kunne få en institutionsplads eller orlov fra sit arbejde. Hun søgte derefter bistandskontoret om økonomisk hjælp efter § 37, men blev afvist med den begrundelse, at der ikke var grundlag herfor, fordi hun var gift og derfor ikke havde ud-tømt sine økonomiske muligheder. Denne familie har nu en indtægt på 4.700 kr. om måneden, der skal række til 2 voksne og 1 barn.

Et yderligere problem er, at arbejdsløse forældre har vanskeligt ved at få institutionsplads til deres børn. Et helt grotesk eksempel er det eksempel fra Frederikshavns kommune, der har været oppe tidligere her i tinget, hvor socialudvalget har skubbet arbejdsløse børn ud af ventelisterne til fordel for andre. Det kan frygtes at blive en omsiggribende tendens, og det er da også bemærkelsesværdigt, at daværende socialminister Erling Jensen i et samråd i december 1978 ikke tog afstand fra, at arbejdsløse børn kan rykkes

[Anne Grete Holmsgård]

ned på ventelisterne. Dette er et alvorligt problem, fordi det betyder, at de arbejdsløse kvinder har vanskeligt ved at komme ind på arbejdsmarkedet igen, og fordi det fratager en bestemt gruppe børn muligheden for den sociale og personlige udvikling, der ligger i daginstitutionsoophold.

I denne forbindelse er det centrale spørgsmål § 69 i bistandsloven. Trods de oprindelige intentioner om, at § 69 skulle fortolkes på en sådan måde, at kommunerne havde pligt til at sørge for dækning af det faktiske behov for daginstitutioner, fortolkes § 69 i dag af kommunerne og af socialministeriet på en sådan måde, at der ikke er tale om en forpligtelse, men blot en tom formålsparagraf. VS har derfor i dag indleveret et forslag til præcisering af bistandslovens § 69, hvor det gøres klart, at kommunerne er retligt forpligtet til at dække det faktiske behov for daginstitutionspladser.

Men krisen har også ramt børn og unge på en række andre områder. Det er sådan, at planlægningen af de fysiske miljøer, herunder boligbyggeriet, kun i meget ringe udstrækning overhovedet opererer med, at godt og vel 20 pct. af den samlede befolkning er børn og unge under 14 år. I slutningen af 1960erne og i starten af 1970erne var der en del forsøg på at planlægge mere børnevenlige boligområder, at udbygge legepladsfaciliteter, at udbygge fritidsforetagender for unge osv., men denne tendens er helt klart stagneret med krisens gennemslag. Som et aktuelt eksempel vil jeg nævne Egon Weidekamps helhedsplan for Sorte Firkant på Nørrebro, der nu tromles igennem på tværs af beboernes krav om mere lys og luft. En lige så lidt flatterende omtale kunne man give af det trafiksystem, hvor mange børn og unge dræbes og lemlæstes hvert år.

Disse forhold er på mange måder illustrative for den retsløse tilstand, der er dagligdagen for børn og unge. Det er sådan, at børn og unge under myndighedsalderen er deres forældres ejendom. De har stort set ingen rettigheder til henholde sig til, hvis de vanrøgtes på den ene eller anden måde af forældrene. Der er faktisk kun to muligheder: at stikke af hjemmefra eller, hvis de er store nok, at slå igen.

Hvis de angreb, jeg har nævnt her, og mange flere, som jeg ikke har haft tid til at komme ind på, skal tilbagevises, og hvis

børns og unges situation generelt skal forbedres, er det nødvendigt, at de faglige organisationer styrker indsatsen på dette område. I denne forbindelse er det meget positivt, at en række faglige og politiske organisationer er gået sammen om en kampagne for en ordentlig og rimelig barselorlov. En lignende kampagne eller indsats er yderst påkrævet for forældres ret til at holde betalt fri fra arbejdet, når deres børn er syge, og jeg synes, det er udmærket, at SF er kommet med et beslutningsforslag på lige netop dette område.

Så vil jeg meget kort kommentere nogle af de ting, der er blevet sagt om deltidsarbejde. Det er blevet fremhævet som et forsøg på at løse dette problem, at forældre ikke har ret meget tid tilovers til deres børn. Jeg mener, at den måde, man må løse dette problem på, er ved en generel arbejdstidsnedsættelse med fuld lønkomensation og ikke ved at forsøge at tvinge forældre over på deltidsarbejde og dermed tvinge dem til at gå ned i løn.

Steffensen (KrF):

Efter kristeligt folkepartis opfattelse er familien den bedste ramme omkring menneskers samliv, og børnene og de unge får den tryggeste opvækst gennem familien. Det er glædeligt at høre, at der er adskillige ordførere, der har betonet dette så stærkt her i dag. Et godt familieliv er en væsentlig betingelse for, at samfundet kan fungere godt. Den offentlige familievejledning bør derfor være familiebevarende.

Vi er enige med socialministeren her i dag i, at det er vigtigt, at børn og forældre har mulighed for at have tid sammen. Vi mener, at det er afgørende for at skabe tryghed for barnet, og det er jo en forudsætning for, at der kan være tale om en harmonisk livsudfoldelse.

Der er adskillige ordførere, der har talt om, at det faste parforhold ligesom er ved at forsvinde, og det er jo ikke så mærkeligt, når vi i vort land har prioriteret just det modsatte. Derfor ser kristeligt folkeparti med bekymring på, at man får løsere forhold på dette område, for vi tror, at mange problemer just opstår af dette.

Det er afgørende, at samfundet økonomisk giver forældrene mulighed for at være ligestillet, at de har reelle valgmuligheder, når

[Steffensen]

det drejer sig om barnets pasning. Der har det været dejligt at høre venstres ordfører, hr. Brixtofte, i dag give udtryk for sine synspunkter med hensyn til familien og daginstitutionerne og børns pasning og også med hensyn til deltidsarbejde, og jeg øjner en mulighed for, at væsentlige dele af kristeligt folkepartis familiepolitik har mulighed for vedtagelse.

Kristeligt folkeparti agter fortsat at tage initiativer på dette område, så diskrimineringen af forældre, der selv ønsker at passe deres børn, snarest kan ophøre. Det er derfor meget vigtigt, at samfundet sørger for, at der er tilstrækkelige muligheder for deltidsarbejde og for arbejde på flextid. Vi har hørt i dag af ordførere, at 6 timers ophold i en daginstitution er det maksimale for et barns trivsel, og derfor er der grund til at animere det offentlige til at sørge for, at mulighederne for arbejde på deltid og flextid bliver betydeligt større både i den private og i den offentlige sektor.

Fru Inge Krogh stillede den 30. november finansministeren spørgsmål om dette, idet det var sådan, at vi havde eksempler fra Århus på, at man ikke ønskede at have deltidsstillinger i den offentlige sektor. Ministeren svarede den 28. december, at ministeren på disse områder kun kan henstille til kommunerne. Vi vil anmode om, at der bliver mulighed for, at kommunerne også efterlever det.

Nærmiljøet uden for hjemmet bør styrkes, og kristeligt folkeparti mener, at det idébetonede børne- og ungdomsarbejde bør prioriteres højere, for at hjemmene kan have flere valgmuligheder. Derved bliver der også muligheder både for børnene og for de unge.

Mange ordførere har været inde på folkeskolen og folkeskolens rammelov. Kristeligt folkeparti mener, at den lov, vi har om folkeskolen, er en udmærket rammelov, men der er én ting, som har bekymret os, og det er kundskabsniveauet i folkeskolen. Det vil vi gerne have fastholdt, og vi har taget initiativ til et forslag, som vil komme frem her i salen om kort tid, om at få kundskabsniveauet fastholdt i folkeskolen.

Det forundrer mig en lille smule i dag at høre centrum-demokraternes ordfører tale om, at forældrene skal have større indflydelse på folkeskolens daglige ledelse. Jeg mener at have forstået centrum-demokraternes synspunkt tidligere sådan, at man netop ønskede

folkeskolen centralt styret. Kristeligt folkeparti mener, at det er rigtigt, at forældrene har den indflydelse, som loven giver, og derved har de i stor udstrækning mulighed for at forme dagens folkeskole.

Når man taler om, at der er store problemer med folkeskolen, måske navnlig i årgangene efter det 7.-8. skoleår, vil jeg gøre opmærksom på, at vi har en vældig god mulighed i dette, at forældrene i dette land kan vælge en alternativ skoleløsning for deres børn ved de mange ungdoms- og efterskoler ude over landet, som netop er oprettet på et ganske bestemt idégrundlag. Når der tilsyneladende er så stor tilstrømning til disse skoler, som tilfældet er, og når det vel også i stor udstrækning lykkes disse skoler at give de unges fortsatte skoleforløb et positivt fortegn, så skyldes det netop, at det er et valg, de har mulighed for at foretage. De kan vælge, på hvilket grundlag deres børn og unge fortsat skal undervises. I den forbindelse kan man være lidt betænkelig ved, at det er småt med midlerne til støtte også til efterskoleeleverne, hvilket jeg vil komme tilbage til om lidt.

Der er imidlertid iøjnefaldende farer, der truer udsatte grupper af børn og unge i vort samfund. Jeg tænker her på det stadig større, truende alkoholproblem. Kristeligt folkeparti har taget mange initiativer på dette område gennem årene, og det vil vi fortsætte med, men man kunne nok spørge, hvornår partierne i vort folketing vil erkende problemet, erkende det på en sådan måde, at man handler. Daglig og senest nu her i juleferien er vi blevet konfronteret med sammenstillingen alkohol og vold. Hvis man blot fik den gældende beværterlov overholdt, var meget nået. Eller man kan forestille sig nedlæggelse af landsbevillingsnævnet, som kristeligt folkeparti har fremsat forslag om flere gange. Hvad ville være rimeligere, end at man lod kommunerne bestemme disse ting? Det er dem, der har mest og bedst check på, hvordan forholdene er de enkelte steder. Man kan tænke på problemet med salg af spiritus i togene. Jeg vil nævne det forslag til folketingsbeslutning, som kristeligt folkeparti fremsatte i sidste samling. Hvad koster det samfundet? Der er ulykker, vold, konflikt i familien, skilsmisseproblemer og unges og børns dårlige opvækstvilkår. Jeg mener, det er uansvarligt, at vi jævnlig bliver konfronter-

[Steffensen]

ret med disse problemer uden at gøre noget effektivt ved dem. Kristeligt folkeparti mener, at der bør bruges mindst lige så meget til det forebyggende arbejde som til behandling af skaderne.

De 16-19-åriges uddannelse bør ændres i retning af, at uddannelserne inden for de praktiske erhverv får en større kompetence på linje med den gymnasiale uddannelse. Man kan her forestille sig et teknisk gymnasium f. eks. Det er jo en underlig og også bagvendt udvikling, vi nu oplever, at en del unge, der har taget studentereksamen, begynder forfra i EFG-uddannelserne. Det er ressourcepild og næppe hensigtsmæssigt i ret mange tilfælde. Det kunne der rådes bod på, hvis man sørgede for, at vi prøvede på at få skabt mere respekt om det praktiske arbejde på lige fod med den boglige uddannelse.

Der er et særligt problem omkring uddannelsesstøtten. Kristeligt folkeparti mener, at unge under uddannelse bør behandles uafhængigt af forældrenes økonomiske forhold. Støtte fra samfundets side skal ydes som lån, der er rente- og afdragsfri i studietiden. Efter vor opfattelse skal støtten have en sådan størrelse, at den dækker de faktiske leveomkostninger, og den skal tilbagebetales i købekraft svarende til det, man har modtaget.

Til allersidst. Det var glædeligt i forbindelse med debatten om finansloven lige før jul, at vi dér fik afsat et større beløb til støtte til ungdoms- og højskolerne i vort land, men støtten er for lille, når man tager i betragtning, at det er et stadig stigende antal unge, der søger denne løsning. Det er nok rigtigt, at de penge, der gives ud på den konto, på mange måder giver renter, først og fremmest derved, at det bliver en meningsfyldt tilværelse for de unge.

Lis Starcke (DR):

Jeg har faktisk haft lidt svært ved at tackle denne forespørgsel, fordi jeg synes, den var så direkte rettet til regeringen, og fordi man omtalte krisen. Derved havde man egentlig bundet sig til en fastlagt faktor, nemlig at det ikke måtte koste mere, fordi vi var inde i den krise. Debatten her har vist, at ikke alle har holdt sig til det. Jeg synes også, det må være lettere, hvis det godt må koste lidt mere, og det har nogle af de ting, der blev nævnt, jo gjort.

Men hvis man altså sagde, at det skulle koste det samme, hvad er det så, man kan gøre?

Man må sørge for, at der kommer bedre information ud til folk, så de ved mere om, hvilke rettigheder de har, og hvilken hjælp de kan få fra det offentlige. Jeg synes også, man foruden selve informationen kunne se på indholdet af det, man får de forskellige steder, og både i institutionerne og i den private dagpleje kunne man måske gøre kvaliteten bedre.

Jeg er glad for, at vi har fået denne debat. Jeg synes, der er kommet mange ting frem. Jeg vil også gerne sige tak til ministrene. Man følte, at der i Danmark bliver gjort meget på alle disse tre felter, både på det kulturelle, på det socialpolitiske og på det uddannelsespolitiske område. Jeg synes, debatten har vist, at vi er meget enige om, at vi gerne vil gøre det bedst muligt, men vi ved jo også godt, at når vi kommer til, hvordan det skal udføres, så er enigheden knap så stor. Vi vil gerne hjælpe familierne, og vi er enige om, at familier med mindreårige børn er hårdt trængt i det moderne samfund, så det er måske dér, vi først og fremmest skal sætte ind.

Fru Ingerlise Koefoeds indlæg her i dag, som også er udformet i en udmærket kronik i Politiken, har som titel: Skal børnene betale krisen? Jeg synes, vi har fået svaret. Børnene skal ikke betale krisen. Der skrives og tales og diskuteres så meget om børns forhold, og vi er enige om, at i Danmark skal børnene og de unge ikke betale krisen.

Jeg vil give fru Helle Degn ret i, at der i 1980 må stilles krav til arbejdsmarkedet, sådan at dets krav tager langt større hensyn til, at vi er langt inde i de nye tider. Jeg tænker på hyppigheden af, at der er to udearbejdende forældre, hvorved det er børnene og også de unge, der kommer til at undgælde, og arbejdsmarkedet må også tage den voksende kvindefrigørelse i betragtning. Man kan nemlig være ængstelig for under en arbejdsløshed, at det som regel bliver kvinderne, der må være hjemme. Hvis man skal spare i en krisesituation, er det igen kvinderne, der skal være hjemme, fordi det er det, man har været vant til hidtil i et mandssamfund, hvor det har været ham, der skulle skaffe det, som familien skulle leve af.

Jeg er enig med både de konservative og venstre i, at barnets trivsel og tryghed først

[Lis Starcke]

og fremmest er forældrenes ansvar. Jeg synes ikke, vi skal tage ansvaret fra forældrene. Den offentlige hjælp må ikke blive sådan, at forældrene bare tænker: uh, børn er egentlig lidt besværlige, lad os bare komme af med dem, det skal det offentlige nok sørge for. Jeg mener på den anden side, at børneinstitutionerne og også den private dagpleje – for jeg er enig med fru Lone Dybkjær i, at der gerne skulle være valgmuligheder, sådan at hver familie kan vælge det, som passer den familie bedst – er gode og nødvendige hjælpemidler. De skal være der, men jeg mener, det er forkert, hvis barnet kommer til at leve størstedelen af sin tilværelse dér og formes mere dér end i det hjem, hvor barnet hører til.

I retsforbundet ser vi gerne, at der bliver større lejlighed til deltidsansættelse – det har også andre talere været inde på – ligesom vi også mener, at kortere arbejdstid i det hele taget både for mænd og kvinder ville betyde mindre stress og sikkert en bedre livskvalitet, som også ville komme børnene til gode.

Jeg synes, det er en god idé, at vi, når børnekommissionen kommer videre endnu i sit arbejde, igen får en debat om disse forhold, for det er jo ikke noget, der nogen sinde holder op, det er noget, vi stadig skal drøfte. Samfundsforholdene skifter, der er så mange ting, der griber ind, og vi må stadig være der for at drøfte, hvordan vi gør det bedst muligt for børnene og de unge.

Jeg synes også, det var godt, at der kom et debatoplæg fra børnekommissionen. Selv om det hovedsagelig har beskæftiget sig med børnene under de 6 år, så har det dog beskæftiget sig med, hvordan industrialiseringen, byernes vækst, trafikken, forældrenes arbejdsforhold, kvindernes øgede deltagelse i erhvervslivet, stigende krav til uddannelse og mange, mange andre ting virker ind på familierne.

Jeg er glad for, at venstres repræsentant sagde, at vi måske godt kunne få en bedre løsning, uden at det kom til at koste mere. Det var det, jeg var inde på i begyndelsen, at det måske kunne være kvaliteten, der blev forbedret. Jeg vil gerne pege på, at det kunne ske ved, at man inden for det beløb, der er til rådighed, måske prioriterer anderledes. Det faldt mig bl. a. ind, fordi jeg et sted læste – det er kun en lille ting – at børnehaverne ville have færre penge til rådighed til le-

getøj og materialer, og så tænkte jeg på de børneinstitutioner, jeg har set, med en kolossal bunke legetøj, færdigt legetøj. Jeg ved også godt, at de laver ting selv af forskellige materialer, men jeg tænkte bare, at der måske var en bedre børneopdragelse i, at man ikke havde så meget færdigt legetøj, men at man brugte sin fantasi og trak den skotøjsæske efter sig og mente, at det var en hund, man var ude at gå tur med, eller lavede ting af meget enkle materialer. Jeg ved godt, at man også dyrker det, men man kunne måske godt undvære noget af det legetøj, som vi godt ved koster mere.

Jeg synes også, det er en god idé at finde udvej for at åbne daginstitutionerne, sådan at forældre sammen med pædagogerne kunne beskæftige sig med børnene, men det ved jeg også godt kommer til at koste penge. Fru Lone Dybkjær sagde i sin fortsættelse, at så skal der jo også skabes mulighed for, at de har tid til det. Man ved, at det koster penge. Det gør det jo, hvor begge forældre er ude.

Jeg er enig med hr. Brixtofte i, at der godt kunne betales mere til daginstitutioner af de familier, hvor begge forældre har et udeerhverv. Det er i overensstemmelse med det princip, som retsforbundet i det hele taget hylder med hensyn til de tilskud, at der skal ikke gives tilskud til dem, der godt kan klare det selv, men til gengæld skulle der gives noget mere til de svageste i samfundet, til dem, der ikke kan klare det.

Inden for uddannelsesområdet er det meget væsentligt, at vi får en løsning på de 16-19-åriges uddannelse så snart som overhovedet muligt, bl. a. fordi vi ser det ulykkelige, at når de unge ikke kan andet, så går de ind i gymnasierne. Med det resultat, at der er flere, der falder fra, og med det resultat, at de, der gennemfører det, ikke har nogen chance for at få en længere uddannelse bagefter og måske heller ikke har nogen chance for at få et erhverv, når de endelig er færdige med den lange uddannelse. Vi venter med stor utålmodighed på, at der bliver en løsning på dette spørgsmål. Det koster dog også noget at bygge alle disse mange gymnasier. Jeg er bange for, at der er for mange, der går i gymnasiet, som knækker halsen på det og derved faktisk lider en overlast, som det ikke er nemt at overvinde igen.

Der var for et års tid siden et forslag fremme om en børnepasningsordning, og der var

[Lis Starcke]

forskellige indvendinger, men jeg vil dog gerne spørge undervisningsministeren, om det ikke er meningen, at man tænker sig at fremsætte et sådant forslag igen – muligvis efter at have taget højde for de indvendinger, der var. Jeg tror godt, det for nogle familier ville kunne betyde noget.

Børn i storbyer har det altid svært. Jeg synes, at en debat som denne og også alt det, der skrives om asfaltbørn, om baggårde og om farlig trafik, må virke sådan, at de, der skal bygge, og de, der skal indrette, de, der skal planlægge i kommunerne, må se det som en hovedopgave at sørge for legepladser til børnene og helst også grønne områder – helst også sådan, at det ikke er for trafikfarligt at komme hen til stedet. Jeg kan godt se, at det er vanskeligt, særlig dér, hvor der først er udbygget uden den store omtanke, men i alt fremtidigt byggeri må det være det, som man lægger hovedvægten på.

Vi oplever nogle steder, at der begås hærværk. Det er af de unge og måske mindre af småbørnene. Det gøres simpelt hen, fordi man keder sig. Det peger på, hvor man er nødt til at sætte ind i kommunerne, hvor man dog giver så mange fritidstilbud til dem, der hører hjemme de steder. Man må også tænke på dem, der hverken kan tænke sig sportsudøvelse eller kan tænke sig at gå ind i de frivillige organisationer. Det ville være godt, om kommunernes socialudvalg og andre myndigheder ville tænke på, at dér var et sted, hvor man skulle sætte ind.

I det hele taget mener jeg, at vi i dagens Danmark kunne trænge til at tale noget mere med hinanden, få drøftet tingene til bunds, have en lidt højere moral, hvor man også tænker på medmennesket, ikke bare tænker på sig selv. Man skulle måske lære de unge lidt mere om ansvaret i et fællesskab. Danmark er vores store fællesskab, og alle vi partier herinde har et ansvar for Danmarks børn og unge. Jeg håber, vi i hvert fald finder sammen i det, at vi vil give dem de bedst mulige betingelser og også lære dem, hvad virkelig livskvalitet er.

Lilli Gyldenkilde (SF):

Jeg skal sige et par ord om krisens følger for børn og unge på to områder. Det ene er børnepasningscirkulæret.

Dette cirkulæres følger har SF peget på gang på gang, og det mener vi det er nødvendigt at fortsætte med. Vi ser nu, at ligestillingsrådet har lavet en undersøgelse, der klart viser, 1) at der bliver tale om længere karantæner, 2) at der gennemsnitligt bliver tale om 9 ugers udelukkelse fra dagpenge, 3) at resultatet for en fjerdedel af de berørte har været ophør med medlemskab af fagforening, dvs. tilbagetrækning fra arbejdsmarkedet, og 4) – men ikke det mindste – at det udelukkende rammer kvinder.

Det er helt klart, at den dårligst tænkelige start på tilværelsen, et lille barn kan få, er, når det er så uheldigt at blive født af en mor, der er ledig. Og er hun ikke ledig, så bliver hun det, såfremt kommunen ikke stiller pasningsmuligheder til rådighed. Hermed laves et kollektivt problem, nemlig fællesansvaret i kommunerne for vore børn, om til et individuelt problem. Vi mener faktisk, at børnepasningscirkulæret bør trækkes tilbage.

Både socialministeren og hr. Brixtofte var inde på, at udbygningsplanerne var så strålende, og når blot vi havde dem, så var alt såre godt. Det er ikke rigtigt. Jeg kommer fra en kommune, hvor vi har fået ikke mindre end tre næser, fordi man ikke følger disse udbygningsplaner. Vi er en af de virkelig sorte kommuner derovre, hvor jeg kommer fra, på dette område. Det nytter ikke noget, at man bare på papiret har nogle gode planer, hvis ikke de bliver fulgt.

Det andet, jeg godt lige vil bruge et par ord på, er ungdomsledigheden. Hvor stort et omfang ungdomsledigheden egentlig har, ved vi ikke præcist, men vi ved, at der tales om tal i nærheden af 70.000–80.000 unge mennesker. Her er det især kvinder, der er berørt. Vi ved derimod, at det er den dårligst tænkelige start, en ung kan få på voksertilværelsen, med ledighed. Intet tyder på, at krisen vil være overstået inden for en overskuelig fremtid. Det vil sige, at vi faktisk står med et permanent problem. Vi ved også, at ungdomsledigheden ikke kan løses isoleret. Den hænger jo sammen med den generelle ledighed. Men der er dog ting, vi kan gøre, og der er ting, vi bør gøre.

Vi kan, hvis der er politisk vilje herinde, gennemføre EFG-lønnen i basisåret, og det offentlige kan gå forrest med hensyn til praktikpladser. Jeg fornemmede også, at undervisningsministeren var lidt inde på, at det var

[Lilli Gyldenkilde]

noget af det, man havde i tankerne i forbindelse med de nye ting, der kommer. DSB og postvæsenet og hele sundhedssektoren mangler arbejdskraft. Det ved vi at de gør. Det må betyde, at nedskæringsfelttoget på disse tre områder i hvert fald må stoppe.

Men det klarer ikke alene ledigheden, og derfor må vi videre. Vi må have lavet det forbud mod overarbejde. Jeg ser helst, at vi får en afskaffelse af alt akkordarbejde og en generel nedsættelse af arbejdstiden i stedet for at gå over i retning af deltid, for det betyder, at det uvægerlig bliver kvinderne, der kommer til til evig tid at stå med problemerne omkring hjem og børn. Det kan ikke nytte noget, at vi kører videre med de kortsigtede løsninger, vi har kørt med hidtil. Ungdomsledigheden er blevet nærmest permanent, så der må gøres noget radikalt.

Marianne Bentsen-Pedersen (SF):

Dav. Jeg er 10 år og hedder Kaj. Jeg har gået i skole i 5 år, og det var såmænd meget sjovt i starten, dengang jeg gik i børnehaveklasse, selv om det lignede børnehaven noget, men man kunne da lege mange ting, og vi lavede også mad, men det har vi jo ikke tid til nu.

I første klasse var det lidt noget andet. Jeg sad ved siden af Egon, så han kunne hjælpe mig, sagde læreren. Tænk, vi sad på de samme stole i et helt år. Ja, vi legede godt nok lidt ind imellem. Vi legede nogle sanglege. Det synes jeg var mægtigt, selv om jeg ikke synger så godt, men så skulle vi da ikke sidde stille så længe og læse om Ole og Lene. Læreren kunne ikke lide, når jeg sagde det, for hun synes ligesom Egon, at læsning er noget af det morsomste.

Ole og Lene, de minder nu lidt om Egon. Han bor i et hus sammen med sin far og mor, og de snakker så pænt sammen. Når man så tænker på hjemme hos os, dér er der tit ballade. Jeg ved ikke, hvad der er i vejen med os. Egon, han siger, hans far har sagt, at det er meget vigtigt at læse. Egons far, han er i folketinget, så han læser nok meget. Egon har en masse bøger, som hans mor læser for ham, og hvis nu Egon også skal i folketinget, når han bliver stor, så er det jo vigtigt, at han kan læse.

Egons far siger, at hvis han ikke læser meget, så risikerer han, at han skal arbejde med

sine hænder, når han bliver voksen – ja, han risikerer at blive arbejdsmand, ligesom min far. Jeg bliver nok arbejdsmand, for jeg synes ikke, det er sjovt at sidde stille så længe, som når man læser, så jeg løber over og snakker lidt med Brian. Han kan heller ikke holde det ud. Og så giver vi os til at slå. Man skal jo røre sig en gang imellem. Det synes vores lærer ikke. For vi kan jo nok forstå, at der skal være stille, når man læser, og vi lærer ikke noget, når vi ikke følger med.

Men sidste år havde vi en uge, der hed feature-uge, det var noget af det skæggeste. Da havde vi om vores bydel. Tænk at have om noget, der rigtigt er til, og som man kender! Vi sad ikke på vores stol hele tiden, vi var ude at kigge på huse og parkeringspladser og legepladser, og nu ved jeg, hvad der foregår i det hus, der ligger lige over for skolen og hedder et sagførerkontor. Vi tegnede og lavede huse, og vi talte biler, og nogle af de store regnede ud, hvor meget plads de tager. Vi tog interviews – hedder det – med sagføreren og skrev en historie om ham. Men det kan selvfølgelig ikke gå hele tiden, vi skal jo også lære noget.

Ebba Strange (SF):

Der er en gruppe børn, som det er vigtigt at vi er opmærksomme på i en krisesituation, og det er de børn, der indtil den 1. januar i år var henvist til særfor sorgen.

Jeg skal forudskikke, at selv om jeg omtaler dem her som en gruppe børn, så gælder det selvfølgelig for dem, som det gælder for alle andre, at det enkelte barns sårbarhed er afhængig af forældrenes status og placering i samfundet. Et barn med et fysisk handicap, hvis forældre er velstillede og veluddannede, har meget bedre chancer for at klare sig godt igennem barndommens krav og udfordringer end et åndssvagt barn med ufaglærte forældre og en stor søskendeflok. Klasseforskellene slår selvfølgelig også igennem her.

Det er nu fra 1. januar amterne og kommunerne, der skal forvalte samfundets tilbud til disse børn. Hvordan det vil ske, er det naturligvis for tidligt i dag at sige noget om, men jeg mener ikke, det er for tidligt at spørge henholdsvis socialministeren og undervisningsministeren, om man fra ministeriernes side har et overblik over, hvor langt man

[Ebba Strange]

egentlig er i planlægningsfasen rundt omkring. Det er mit indtryk, at man først lige er gået i gang i mange kommuner.

Fra undervisningsministeriet er der i august udsendt en bog, der hedder »Vejledende retningslinjer for udarbejdelse af udbygningsplaner«. I den står der bl. a.:

»Undervisningsministeriet vil lægge vægt på, at udbygningsplanerne beskriver en udvikling frem til 1990-91 henimod integration i videst muligt omfang af børn og unge med vidtgående handicap.«

Det bliver jeg lidt forbløffet over at læse, for da vi diskuterede udlægningslovene i henholdsvis undervisningsudvalget og socialudvalget i vinteren 1977-78, stod hele integrationsspørgsmålet i centrum for debatten, og da blev det gang på gang fastslået af de dengang ansvarlige ministre, at selve udlægningen var neutral med hensyn til integration. Den bemærkning, jeg her har citeret, tyder ikke på neutralitet. Nu er jeg ikke modstander af integration, det er vi ikke i socialistisk folkeparti, men der er nogle forudsætninger med hensyn til personale, med hensyn til disses uddannelse, med hensyn til plads, med hensyn til materialer, kort sagt med hensyn til ressourcer, som er helt nødvendige, for at integration kan foregå til gavn både for den enkelte og for hele flertalsgruppen. Det er disse ekstra ressourcer, der bekymrer mig, for vi ved jo, at staten ikke er indstillet på at stille ekstra penge til rådighed. Vi ved også, at regeringen har opfordret amter og kommuner til at være tilbageholdende med de offentlige udgifter. Hvad er det så, der vil ske nu? Vil kommunerne foretage en integration, som der i virkeligheden ikke er tilstrækkelig baggrund for, sådan at disse svagest udrustede børn bliver tabt i kampen om sociale og uddannelsesmæssige ressourcer?

En anden konsekvens af udlægningen er, at det nu er blevet skolevæsenet, der skal tilbyde børn under den undervisningspligtige alder specialpædagogisk bistand. En bistand, der hidtil er blevet varetaget forholdsvis godt af nogle særforsorgsgrene, fremragende af andre - jeg behøver bare at nævne talefor sorgen. Denne omlægning sker på et tidspunkt, hvor alle kommuner kan bekræfte, at presset på de skolepsykologiske og skolepsykiatriske klinikker stiger, og hvor ventelisterne til daginstitutionerne tæller over 100.000.

Jeg har nærlæst den førnævnte vejledning, og jeg leder i den forgæves efter nogle lige så grundige retningslinjer for, hvordan disse småbørns krav skal imødekommes, som for, hvordan sagen skal klares for skolebørnene. Det bliver klaret med nogle få linjer, hvor vejledningen med hensyn til skolebørnene er omfattende og god. Derfor er jeg bekymret for, hvad der vil ske med de sårbare småbørn i spillet om daginstitutionspladser og specialpædagogisk assistance. Vi har faktisk en ganske omfattende viden om, at en tidlig udviklingsindsats i netop disse småbørnsgrupper kan spille en helt afgørende rolle for, hvordan de senere klarer deres tilværelse.

Danmark er ikke noget stort land. Jeg er ikke modstander af decentraliseringer, af at lægge ansvar ud, men jeg vil gerne spørge undervisningsministeren, om man ikke kunne tænke sig nogle grundige vejledende retningslinjer for, hvordan den specialpædagogiske bistand til småbørn skal varetages ude omkring i kommunerne. Ellers er jeg bange for, at det bliver for dårligt, det, der bliver gjort.

Gert Petersen (SF):

Jeg vil godt beskæftige mig med et særligt hjørne af den problematik, vi drøfter i dag, et hjørne, som jeg også selv i nogen grad har inde på livet dér, hvor jeg bor. Det drejer sig om indvandrerbørnene.

Vi har været inde på deres situation, dengang vi havde den almindelige indvandrerdebat her i tinget i november sidste år, og herunder var det særlig deres undervisning, vi beskæftigede os med. Jeg vil tage andre problemer op, nemlig dem, som ligger uden for indvandrerbørnenes skoletid.

Et positivt udbytte af en skolegang er unægtelig afhængigt af mange andre forhold, som ligger uden for skolen, herunder hvordan man har haft det i årene, før man kom i skole, og hvordan ens almindelige sociale situation er, ikke bare socialøkonomisk, men også sådan i forbindelse med det samvær, som man er en del af. Et indvandrerbarn med veluddannede, engelsktalende forældre er naturligvis langt, langt bedre stillet end, skal vi sige et tyrkisk indvandrerbarn med en arbejdsløs far og en mor, der kun taler sit modersmål og i øvrigt er hjemmearbejdende.

[Gert Petersen]

Klasseforskellene ophører ikke, fordi man er indvandrere.

Hvad gør man for, at indvandrerbørnene skal få steder – dvs. børnehaver, klubber, fritidshjem o. lign. – hvor de dels har chancen for at være sammen med nogle af deres egne, sådan at de på deres eget sprog kan udvikle og stabilisere deres egen identitet, deres egen personlighed, dels kan være sammen med danske børn for gennem leg og mere frit samvær end det, skolen byder på, at lære sig værtssproget at kende og den værtskultur, som nu er vores? Vi ved jo, at mange indvandrere bor under ghettolignende forhold, og det at vokse op i en ghetto kan godt give en betydelig styrke; man er sammen med nogle, som man føler sig nært knyttet til, kulturelt og på anden måde.

Men de fleste af indvandrerne i Danmark har en lav status med hensyn til arbejde og uddannelse, og det smitter uvægerlig af på børnene, som derfor også udgør en uhyggelig stor procent af de ungdomsarbejdsløse uden erhvervsuddannelse. Den styrke, som man altså har hentet i denne lavstatusghetto – kan man vel godt kalde det – kommer uvægerlig i modsætningsforhold til omgivelserne på et eller andet tidspunkt. Derfor mener vi, at en bevidst politik med hensyn til tilbud til disse børn før skoletiden og uden for skoletiden er absolut nødvendig, hvis de ikke helt givet og helt sikkert skal blive tabere i samfundet.

På den baggrund vil vi godt høre, hvilke overvejelser man gør sig i de berørte ministerier – det er socialministeriet, undervisningsministeriet og for så vidt også kulturministeriet – med hensyn til at yde støtte til kommunerne i disse øjemed. Vi mener, at der er brug for omhyggeligt udarbejdede vejledninger om, hvordan man kan støtte indvandrerbørnene, og vi kommer heller ikke uden om noget med penge. Der er også brug for ekstra økonomisk bistand til de kommuner, der har særlig mange indvandrerbørn.

Margrete Auken (SF):

Egentlig burde børn kunne færdes frit, kunne lege, cykle, gemme sig, uden de voksnes indblanding. Det bedste for børn er naturligvis ikke institutioner – de kan være så gode, de være vil – det bedste for børn er frit at kunne færdes, have deres egen verden, være i fred og så finde de voksne, når der er

brug for dem. Det gælder fra 2 års alderen til og med puberteten. De bedste minder fra barndommen har langt de fleste af os netop fra den verden, hvor vi var os selv.

Når børn i dag skal passes, som de aldrig har skullet før, hænger det i høj grad sammen med, at det er alt for farligt for dem i trafikken, og trafikken er overalt. Skønt ulykkestallet er gået ned, er det stadig uhyggeligt højt. Det skaber stor angst hos børnene. Faren for død og lemlæstelse er alle steder omkring dem. Det skaber stor angst hos forældre og andre ansvarlige voksne. I begge tilfælde berettiget angst, for tilstandene er forfærdende. Målet for en børnevenlig, menneskevenlig trafikpolitik er begribeligvis levende, sunde og frie børn, intet mindre. At tale om – hvad nogle gør – et acceptabelt ulykkesniveau er udtryk for grænseløs kynisme.

Hvad kan man gøre for at nå dette mål? Vi ved, at oplysning og undervisning kun har meget begrænset virkning, når det drejer sig om børn. Det kan heller ikke være meningen, at børn skal tilpasses trafikken, det må være omvendt. Selvfølgelig kan man gøre noget. Man kan gøre meget endda.

På SFs ønskeseddel står beskyttelsen af børnene mod trafikken meget højt. Vi ønsker ordentlige og frie legemiljøer, også for større børn, ikke bare en sandkasse, en vippe, et klatrestativ og en gyngе her og dér. Vi ønsker sikre skoleveje, gennemført trafikadskillelse alle steder, hvor børn – og gamle for resten også – færdes. Vi ønsker cykelstier overalt, hvor biler og cykler er nødt til at bruge samme veje. Vi ønsker den kollektive trafik udbygget og forbedret, og endelig ønsker vi – og det er det eneste, der ikke koster penge – fartgrænserne yderligere nedsat i byerne, hvor der stadig køres alt for stærkt.

Meget af det, jeg her har nævnt, koster som sagt penge, mange penge endda. Man kan med god grund frygte, at krisen vil bremse de gode tiltag, der er i gang, i stedet for at udvide dem voldsomt. Det vil være kynisk og uansvarligt at spare her. Vi ved, at pengene, alle pengene, er givet godt ud, at hver krone er med til at skåne liv og helbred. Derfor må vi ikke på dette område foretage skøn og afvejninger, når der skal investeres.

Det lyder nok lidt patetisk, lidt urealistisk også, i betragtning af, hvordan tankegangen ellers er i det offentlige, politiske liv. Men

[Margrete Auken]

læg mærke til, at denne holdning selv dér ikke er os ukendt. Inden for hospitalsvæsenet har vi den. Her er det almindeligt accepteret, at alle ressourcer sættes ind for at bevare liv. Og det skønt en meget stor del af disse ressourcer ikke formår meget andet end at ud-sætte døden få måneder. Der kunne være god grund til at tage vores hospitalspolitik op til overvejelse, til skøn og afvejning. Når man i almindelighed viger tilbage for at gøre det, hænger det sammen med, at en sådan afvejning rejser meget vanskelige etiske problemer. Det er forståeligt og sympatisk, at man kvier sig ved at skønne og afveje, selv om jeg ikke er sikkert på, at det er rigtigt.

Men på denne baggrund er det helt ufatteligt, at man mener, at børns sikkerhed kan gøres til genstand for skøn og afvejning. Her er der nemlig ingen tvivl om nytten af udgifterne, ingen etiske vanskeligheder ved at vælge side. Krise eller ikke krise: børn og biler er en dårlig blanding, og det er bilerne, der skal væk, ikke børnene, uanset prisen.

Vi vil gerne høre, om regeringen deler vores opfattelse, og i bekræftende fald, om den også er villig til ikke alene at friholde dette område for nedskæringer, men også at forøge investeringerne betydeligt.

Hanne Engberg (SF):

Danske børn oplever ikke kun den danske hverdag. De bliver, fra de er ganske små, gjort bekendt med, at de lever i en større verden, og det er kun godt.

Det børneår, der nylig er afsluttet, blev til på opfordring fra FN, der samtidig kunne fejre 20-året for erklæringen om barnets rettigheder. Disse rettigheder går som bekendt ud på, at alle børn i verden har de samme rettigheder, at de skal nyde særlig beskyttelse og gennem lovgivningen have adgang til at udvikle sig fysisk og psykisk på sund og normal måde, at de har ret til et navn og til et land at bo i, ret til et sted at være, ret til, at andre hjælper dem, hvis de er anderledes udviklede end normale børn, ret til kærlighed og til undervisning, ret til at lege og til at leve i fred.

Disse mange rettigheder var det, børneåret skulle konkretisere nationalt og internationalt. Også i Danmark har der været sat et stort arbejde i gang. Mere end 150 lokalkomiteer har fungeret, samlet materiale om

børns betingelser i Danmark og i andre lande og stillet krav om ændringer for børn. En børneavis er blevet udsendt, og sammenkomster for børn og voksne er blevet arrangeret. Så vidt, så godt. Nu står vi ved årets slutning, og de mange gode initiativer skulle jo nødvendigvis glemmes, de mange ønsker vel ikke gemmes væk igen.

Danske børn har i særlig grad benyttet lejligheden til at beskæftige sig med u-landsbørns forhold. Der er til det formål udgivet glimrende hæfter og billedserier, som børn i skoler og andre steder har beskæftiget sig med. Danske børn har også taget det krav op, som FN har formuleret, at børnerettighedserklæringen kan blive en konvention, der arbejdes konkret med fra FN's side. Til det krav har den danske regering officielt svaret FN, at det må forberedes omhyggeligt, da erklæringen mangler den klarhed og præcision, der er ønskelig ved en formulering af lovmæssigt bindende traktater.

Men nogle af børnegrupperne herhjemme har faktisk arbejdet med klaring og præcisering af erklæringen, og det er disse krav, jeg gerne på børnegruppernes vegne vil gentage her, for at børneåret nationalt og internationalt også kan få betydning i Danmark efter forslag fra danske børn selv.

På Københavns FN-forbunds konference om børns rettigheder, der blev afholdt i Helsingør i Oktober, og hvor der også deltog børn, blev følgende ønsker til den danske regering formuleret:

1. At regeringen arbejder for, at FN opretter en stilling som højkommissær for børns rettigheder.
2. At regeringen blandt de danske konsulenter i u-landsarbejdet ansætter én, der skal sikre, at danske bistandsprojekter tilgodeser børns særlige interesser i udviklingslandene.
3. At regeringen sørger for, at vi i Danmark får en børneombudsmand til at tage sig af børns klager og ønsker.

Alle tre ønsker peger i retning af, at børns rettigheder skal tages mere alvorligt i lovgivningen.

Børneårets arbejde med u-landsproblemer, som jeg her har skitseret, må munde ud i en opfordring til den danske regering om at sørge for, at børneårets aktiviteter kan fortsætte. Det vil sige, at der skabes økonomiske muligheder for, at de ca. 150 lokale børnekomiteer kan fortsætte, at deres arbejde kan blive ko-

[Hanne Engberg]

ordineret og udmøntet i lovforslag, gerne gennem en børneombudsmand, at børneavisen *En* for alle kan fortsætte, at regeringen medvirker til, at FN's erklæring om børneretigheder med præciseringer og tilføjelser kan blive en lovbindende FN-konvention, at Danida ansætter en særlig børnekonsulent til bistandsprojekter, og så selvfølgelig, at den danske u-landshjælp ikke beskæres, men at oplysning om u-landene for danske børn må blive intensiveret. I Norge bruger de 8-9 mill. kr. til u-landsoplysning, i Sverige 20 mill. kr. I Danmark bruger vi en 5-6 mill. kr.

Danske børn er videbegærlige og fulde af lyst til at handle. Vi voksne har pligt til at forsyne dem med saglige oplysninger om muligheder for at handle. Oplysninger vil få dem til at se, at vores egen hverdag også må ændres, hvis solidariteten med u-landene skal være andet end en floskel. For at den nationale egoisme ikke skal lukke sig om dem som en dyne, og for at de ikke skal gå til i national krisebevidsthed, som er stor og påtrængende, men dog meget lille i international sammenhæng, skylder vi dem, at de stadig får perspektiv i tingene, at de ser sig selv i sammenhæng med verden i øvrigt.

Brøndsted (V):

Jeg tror i høj grad, det er nødvendigt, at vi betragter hele problemet om børn og unge ikke bare som noget, der har med den økonomiske krise - såkaldte krise - at gøre.

Jeg tror, det er meget forkert, som fru Ingerlise Koefoed gør, ligesom at lægge de voksne for had som nogle, der ikke forstår børnesituationen. Der er vel nok ingen, der har mere forståelse for den, og i hvert fald er det en forudsætning, at det er de voksne, der forstår og tager sig af børneproblemet. At lave et kunstigt skel imellem voksne og børn og unge vil i hvert fald aldrig gavne sagen for børn og for unge.

Jeg tror, socialministeren sagde noget meget rigtigt, da hun i stedet for at beskæftige sig med enkelte ting, som er lette at analysere, sagde: ja men der er en virkelig ændret livsform i den danske befolkning igennem de sidste årtier, en ændret livsform, der giver sig mange udslag. Det kan være godt, i kraft af bedre økonomiske forhold - og dermed langt, langt større muligheder. Hvad kan man ikke give børn i opvæksten af oplevelser

med fremmede i fremmede egne, i lange ferier, i ferieområder. De voksne, de forældre, der dér tager sig af deres børn, benytter nogle muligheder, som er langt, langt større, end børn har mødt det nogen sinde tidligere. Derfor må vi se det langt mere nuanceret, end jeg synes debatoplægget her har været lagt op til.

Men samtidig mener jeg også, at vi, som det lå i socialministerens udtalelse, må erkende nogle ting, der igennem 1950'erne, 1960'erne og 1970'erne har gjort vækstvilkårene for børn mindre bekvemme og også mindre mulighedsgivende. Jeg synes helt klart, vi må sige, at den udbygning, som vort boligområde har fået - jeg tænker her på parcelhusudbygningen med de tusinder af parcelhuse i de lige parcelhusgader, men jeg tænker sandelig også på boligkarreerne i karré-kvarterer, der er stereotype, betonbetonede i uendelighed - ikke har tilgodeset gode boligforhold for familien og også gode fællesfaciliteter for børn, unge og familierne.

Der har i det danske samfund været nogle forsøg, hvor man har prøvet på i nogle parcelhusområder at skabe en vis form for fællesskab, hvor man havde en grund, et hus, eller hvad det nu har været, hvor man i sin fritid kunne mødes for at tage sig af børnene frivilligt og uden offentlig støtte, hvor børn, unge og voksne i høj grad har været med til at vise nogle veje, som vi burde have gået. Vi skal dog ikke være bagkloge og i dag sige, at der er begået store fejl, måske er der endda noget, vi kan råde bod på allerede i dag, hvis vi vil og tør befærde vejene.

Jeg synes også, at udviklingen i retning af, at folk bor ét sted og arbejder et andet sted, der ligger langt, langt fra det sted, de bor, har været med til at adskille forældregenerationen fra børn/unge-generationen. Derfor må vi gøre en indsats for at udnytte vort samfunds muligheder for at forene bosted og arbejdsplads i så høj grad, som det kan lade sig gøre. Vi er meget tilbøjelige til at sige, at det er teknologien, der har ødelagt de menneskelige kontakter, men man kunne måske tænke sig, at netop den teknologiske formåen kunne gøre det muligt for mennesker ved hjælp af tekniske hjælpemidler at udføre det arbejde hjemme, de hidtil har udført på et kontor, og at man derigennem genskabte den kontakt imellem hjem og børn, som er blevet ødelagt gennem de sidste års udvikling.

[Brøndsted]

Endelig tror jeg også, at vi i meget højere grad skal se forældreopgaven som noget, man skal uddannes og opdrages til, allerede fra man er barn i de ældste skoleklasser og fremefter. Jeg synes egentlig, det er så trist, hvis man anser hele forholdet mellem forældregeneration og unge og børn som noget, der er tabt på gulvet. Jeg mener, vi er nået langt i retning af at skabe et godt grundlag for kernefamilien: forældrene, børnene og de unge; vi skal blot bygge videre på de muligheder, der findes, og ikke bare se det som den rene elendighed. Børn har det trods alt bedre end tidligere; de har det bare ikke godt nok. Men vor formåen kan gøre deres forhold endnu bedre.

Ministeren for kulturelle anliggender (Niels Matthiasen):

Jeg kan gøre det kort, idet der kun er stillet ganske få konkrete spørgsmål til mig. En række af de spørgsmål, som fru Ingerlise Koefoed stillede, var jeg lidt inde på i mit første indlæg, hvor jeg bl. a. nævnte, at vi havde skaffet en ekstra million kroner her i foråret til børneteateret og det opsøgende teater. Jeg kan tilføje, at hvis der i øvrigt skulle opstå vanskeligheder, kan der ifølge § 16 c i teaterloven ydes statsstøtte til produktion af børneteater og opsøgende teater samt teaterpædagogisk virksomhed, uanset om der ydes kommunal eller amtskommunal støtte. På denne bevilling står der 4½ mill. kr., som vi, hvis det skulle være nødvendigt, kan bruge af til virkelig nødstedte teatre. Men meningen er selvfølgelig, at disse penge først og fremmest skal bruges til fornyelse og eksperimenter inden for de forskellige teaterformer.

Hvad angår film, nævnte jeg spørgsmålet alderskvotering. Det er nok det vanskeligste spørgsmål, fordi der hverken har været særlig megen offentlig kapital eller privat risikovillig kapital til rådighed, og det er meget store beløb, det drejer sig om. Den største udvikling er faktisk sket inden for TVs børneudsendelser. Det har hidtil aldrig kunnet formuleres sådan, at det blev muligt at lave virkelig succesfulde børnefilm på nordisk grund. Hvis de nordiske lande gik sammen om fælles produktioner, f. eks. de nordiske radiofonier, kunne der skabes ting, som ellers ikke lader sig gøre, ikke mindst inden for tegnefilm, hvor man kan eftersynkronise-

re på landenes egne sprog, for vi må se i øjnene, at det er et af de områder, hvor der skal bruges mange penge.

Jeg synes ikke, det er helt rimeligt, hvad der er sagt om børnebibliotekerne. I de allerfleste af de veludviklede kommuner indgår børnebibliotekerne efterhånden naturligt i arbejdet. Der er dog noget, man kan undre sig over. Da vi i sin tid fik udsat loven om bibliotekerne, skaffede vi en ganske stor rådighedssum, netop for at de mindre udviklede kommuner skulle kunne anskaffe de ting, de manglede, på et tidspunkt, hvor vi havde pengene til det. Imidlertid viste det sig, at det ikke var de kommuner, der henvendte sig, men derimod de kommuner, der i forvejen var veludviklede, og som gerne ville videreudvikle tingene. Det var jo et resultat af det kommunale selvstyre, og derfor kan vi kun appellere på disse områder.

Jeg var glad for de bemærkninger, der blev gjort om børneavisen, som fortsat er finansieret af undervisningsministeriet og kulturministeriet.

Til fru Lone Dybkjær kan jeg sige, at arbejdsgruppen Børn og Kultur under kulturministeriet, der udgiver en serie hæfter om de forskellige problemer i forbindelse med børn og radio, TV, teater for børn og en hel række andre ting, fortsætter sit arbejde også ud over børneåret.

Jeg kan oplyse, at man har iværksat en sociologisk undersøgelse, som foregår i øjeblikket, og som bliver færdig her i foråret 1980, hvor man interviewer 1.000 børn i alderen 9 til 13 år med det formål at kortlægge børns aktuelle fritids- og kulturaktiviteter, og hvor man også kommer ind på selve TV-problematikken.

Endelig skal jeg sige, at ungdomsudvalgets betænkning bliver offentliggjort i løbet af ganske få dage, men både den og kommissoriet er så omfattende, at jeg tror, jeg ville forlænge diskussionen unødigt her i dag, hvis jeg skulle komme ind på det.

Socialministeren (Ritt Bjerregaard):

Det er socialistisk folkeparti, der har rejst den debat, vi har her i dag, og socialistisk folkeparti har også præget debatten med en lang række supplerende indlæg, endog hr. Gert Petersen havde man formået til at komme med et indlæg og til om ikke at overvære

[Socialministeren]

hele debatten i salen så dog at supplere med spørgsmål om indvandrerbørnene, selv om det ikke er så forfærdelig længe siden, vi havde en debat om det.

Jeg skal ikke gå ind på de enkelte elementer i den debat, vi har haft her i dag. Mange ordførere har benyttet lejligheden til – og det synes jeg også der har været god grund til – at komme med mere principielle standpunkter. Flere har været inde på daginstitutionerne og spørgsmålet om antallet af daginstitutioner. Jeg kan sige til fru Ingerlise Koefoed, at jeg ikke har nogen planer om at påbyde kommunerne at oprette det fornødne antal daginstitutioner. Det er klart, at dette spørgsmål må ses i nøje sammenhæng med, hvad vi i øvrigt mener vi kan tillade os i den økonomiske situation, vi befinder os i, og derfor er det efter min opfattelse nødvendigt at overveje betalingsformen, hvis vi vil have flere daginstitutioner, og om vi kan opretholde de forhold, vi har i dag. Det har jeg i og for sig ikke tænkt at lægge op til nogen større diskussion af under denne debat, men jeg mener, der her er nogle sammenhænge, man er nødt til at se på.

Enkelte ordførere har været inde på spørgsmålet om barselorlov. Der er det jo sådan, at regeringen på forhånd har bebudet et lovforslag, og derfor synes jeg ikke, der er nogen grund til at tage den debat i dag.

Jeg deler den opfattelse, mange ordførere har givet udtryk for om de ændrede vilkår for børn i vort samfund, og jeg synes, der har været givet en lang række forskellige gode eksempler. Det har jo også været baggrunden for både det arbejde, der hidtil har været gjort i børnekommissionen, og det arbejde, der nu skal fortsættes. Derfor vil jeg gerne slutte med det samme, som jeg sluttede mit første indlæg med, nemlig med at henvise til det materiale, som vi får, og den debat, som jeg også mener vi må have på baggrund af det materiale.

Undervisningsministeren (Dorte Bennedsen):

Fru Ingerlise Koefoed kom med nogle betragtninger om, at folkeskolen var en borgerlig skole, hvor arbejderklassens børn bliver tabere, betragtninger, hvis holdepunkt var en stigning i anvendelsen af specialundervisning.

Jeg sagde i min indledning tidligere på dagen, at socialdemokratiet også havde ønsket sig en anden udformning af folkeskoleloven end den, der faktisk blev tilfældet, og det var netop prøverne, niveaudelingen og en række af de ting, jeg tænkte på i den forbindelse, men som bekendt accepterede både vi og SF som et kompromis den nugældende lov. Jeg vil imidlertid pege på, at stigningen i forbruget af specialundervisning i modsætning til, hvad fru Ingerlise Koefoed antydede, dels hænger sammen med, at disse problemer, som også eksisterede førhen, nu løses på betydelig bedre vis, dels med, at den integrering af handicappede, som særforsogets udlægning indebærer, rent faktisk i vidt omfang er realiseret op igennem 1970erne med et deraf øget behov for specialundervisning.

Fru Ingerlise Koefoed talte om manglerne i vores samfund og herunder manglerne på alternativer for de ældste folkeskoleklasser, men så vidt jeg kunne høre, var der ikke noget konstruktivt forslag om initiativer til at løse problemerne. Jeg vil gerne pege på nogle ting, som vel ikke løser alle problemer, men som vi har i det eksisterende system, og som det forekom mig fru Ingerlise Koefoed alligevel efterlyste. Vi har f. eks. en ungdomsskole i hver eneste kommune i dette land, en ungdomsskole som et alternativ, der giver en lang række af de tilbud, der har været efterlyst; men dermed være ikke sagt, at vi ikke skal overveje yderligere varierede tilbud i vores undervisningssystem for disse aldersgrupper.

Når det siges, at besparelser gør, at efterskolen ikke kan fungere som et alternativ for de ældste klasser, er det direkte i modstrid med den faktiske udvikling. I løbet af de sidste fem år er der kommet 30 nye efterskoler, heraf de ni alene inden for det sidste år, og elevtallet er tilsvarende steget fra 1977 til 1979, som er de sidste år, vi har tal fra, med 1.600 elever. Jeg vil minde om, at denne rent midlertidige begrænsning i støtten til elever på disse skoler – og det er måske det, som ligger bag fru Ingerlise Koefoeds bemærkninger – ophører her fra den 1. august 1980, og den hang i øvrigt sammen med et tidligere overforbrug.

Fru Lone Dybkjær var inde på spørgsmålet om trafikikkerhed på skolevejen. Jeg kan i den forbindelse oplyse, at vi i undervisningsministeriet har hele det problem til

[Undervisningsministeren]

drøftelse og overvejer at rette en henvendelse til kommunerne for at pege på de muligheder, der allerede foreligger inden for det trafikmæssige område til sikring af skolevejen.

Fru Birgith Mogensen gav udtryk for, at obligatoriske fag bør have flere skematimer. Jeg kunne have lyst til at spørge, hvor i alverden de timer skal komme fra. De kan mig bekendt kun komme fra ét sted, nemlig fra de valgfrie fag, de musisk betonedede fag. Mange erfaringer tyder på det stik modsatte, nemlig at der er større brug for valg af praktisk-musiske fag som forebyggelse af skoletræthed. Problemet er nok snarere, at vi har en folkeskole, som er for teoretisk, boglig, for dens elever.

Det skjulte angreb på unge arbejdsløse, der lå i fru Birgith Mogensens bemærkninger om, at de unge er uvillige til at deltage i beskæftigelsesprojekter, kan jeg ikke på nogen måde tilslutte mig. Jeg finder faktisk, at det er et alvorligt problem, at samfundet ikke har formået at finde tilstrækkelige beskæftigelsesmuligheder og beskæftigelsestilbud, som er og opleves som meningsfyldte. I den sammenhæng kommer vi på ny til at overveje muligheden for i højere grad at skabe egentlige produktionssteder, hvor de unge oplever, at deres indsats kan bruges og ikke bare forsvinder ud i den blå luft.

Fru Anne Grete Holmsgård var bekymret for, at indslusningskurserne i ungdomsgarantiordningen skulle nedbryde det traditionelle EFG-basisår. Jeg vil gerne her understrege, at disse kurser er tænkt som tilbud til den specielle gruppe af unge arbejdsløse, som er over 20 år, for at motivere dem ind i en uddannelse, som de næppe ellers ville få. Hvad angår de yngre arbejdsløse, er det tanken, at de skal igennem det ordinære EFG-system med det ordinære basisår.

Endvidere blev der efterlyst initiativer med hensyn til kvinderne. Under ungdomsgarantiordningen er der netop afsat penge til særlige kurser for kvinder, og det er hensigten i beskæftigelsesplan III yderligere at styrke indsatsen over for kvindearbejdsløsheden. Endvidere vil arbejdsformidlingen blive styrket specielt med henblik på denne opgave. Endelig kan jeg nævne, at ungdomsgarantiordningen vel i sig selv kan siges at være en indsats over for kvindearbejdsløsheden, al den stund $\frac{3}{4}$ af de unge arbejdsløse er kvinder.

Fru Lilli Gyldenkilde nævnede tallet 70.000–80.000 arbejdsløse, men var også selv lidt usikker over for det. Efter de oplysninger, jeg er i besiddelse af, er det snarere op mod 60.000, men ingen kan angive tallet med sikkerhed, det vil jeg gerne medgive. I øvrigt blev det understreget, at det offentlige bør gå forrest med praktikpladser. Jeg kan oplyse, at vi i forbindelse med omdisponeringen af beskæftigelsesmidlerne her i efteråret fik omkring 30 mill. kr. netop til ekstraordinære lære- og praktikpladser i det private og det offentlige. Denne indsats vil blive yderligere styrket fremover, bl. a. fordi den har givet så god effekt, som den har; det er et sted, hvor det virkelig er værd at anvende penge.

Endelig berørte fru Ebba Strange spørgsmålet om førskolebørnene og specialundervisningen og sagde, at der manglede vejledende regler, der var lige så grundige som for skolebørnene. Jeg vil gerne her sige, at forholdet er det, at kommunerne i henhold til de gældende regler er pligtige til at yde specialpædagogisk bistand til tale- og hørehæmmede børn, mens de kan yde bistand til førskolebørn med andre handicap, og det er nok baggrunden for nogle af de ting, som fru Ebba Strange har studset over. Jeg mener ikke, det ville være rigtigt på indeværende tidspunkt, inden vi overhovedet har fået erfaringerne med disse ting, at begynde at give tilsagn om at ændre på dem, men hvis der viser sig problemer, må vi kigge nærmere på det.

(Kort bemærkning).

Lone Dybkjær (RV):

Jeg vil blot sige, at det ikke kun er skolevejen, jeg hentydede til, og at jeg ikke finder, det kun er et skoleproblem; det er trafiksikkerheden i det hele taget. Det gør, at de fritids- og kulturtilbud i bred forstand, som vi giver børn og unge, måske ikke bliver til så meget glæde for familierne, som vi kunne forestille os, fordi forældrene er nødt til at ledsage børnene til alle disse aktiviteter, hvad der skaber mange praktiske problemer og megen irritation.

Ingerlise Koefoed (SF):

Jeg vil gerne først takke for denne debat, som jeg synes langt hen har været meget positiv. Det har også glædet mig meget, at det

[Ingerlise Koefoed]

ikke bare er kvinder, der har taget ordet, men at også en del mænd har sagt noget. Jeg vil gerne sige til socialministeren, at vi i SF i høj grad dyrker frivillighed og lystbetonet arbejde, og når hr. Gert Petersen steg op på talerstolen her i dag, var det helt noget, han selv havde tilbudt, og absolut ikke noget, som de mange kvinder i gruppen havde tvunget ham til at gøre.

Alle har nævnt næsten de samme problemer såsom de unge familiers dårlige familiemæssige muligheder, behovet for længere barselorlov og kortere arbejdstid, mangel på pasningsmuligheder for de mindre børn, skoleproblemer og arbejdsløshedsproblemer.

Det er klart, at vores indstilling til disse ting er forskellig, og jeg synes også, at der nogle steder i debatten er fremkommet nogle indstillinger, som jeg vil tillade mig at karakterisere som lidt forstokkede eller noget utidssvarende.

Jeg kan sige til kulturministeren, at jeg udmærket kender § 16 c i teaterloven, og at jeg ved, der er penge på den til teatre, der måtte komme i knibe, men jeg vil meget opfordre til, at man gør opmærksom på de støttemuligheder, der foreligger, så teatrene hurtigt kan søge og hurtigt kan få besked på, om de får penge, for det er nødvendigt for deres planlægning af den kommende sæson, at de allerede i begyndelsen af efteråret ved, hvad de har at arbejde med.

Jeg vil gerne tage afstand fra, at jeg skulle have sagt noget dårligt om børnebibliotekerne. Jeg sagde tværtimod, at det trods bibliotekernes store indsats kniber for den seriøse danske børne- og ungdomsbog at klare sig i konkurrencen med den masseproducerede kulørte, samtrykte børnebog fra udlandet. Det føler jeg er et alvorligt problem, også et alvorligt kulturelt problem, bl. a. fordi børnebogen også bruges meget i skolernes undervisning og det er vigtigt, at børnene kan genkende sig selv og deres egne forhold i de børnebøger, de arbejder med i skolen og i fritiden.

Jeg er meget ked af, at undervisningsministeren ikke vil gøre det, jeg sagde, nemlig tvinge kommunerne til at overholde bistandsloven, og jeg vil fortsat arbejde for at gøre opmærksom på, at der er kommuner, der ikke overholder bistandslovens mindstekrav om daginstitutioner.

Jeg er helt klar over, som undervisningsministeren sagde, at ungdomsskolerne kan betyde meget for de store skoleelever. Som jeg har opfattet det i de kommuner, jeg kender, bruges ungdomsskolerne ud over til den almindelige ungdomsskolevirksomhed til alternative klasser for de unge, der har særlig store vanskeligheder ved at klare sig i folkeskolen. Det er udmærket, og der sker mange udmærkede ting, som man kunne lære meget af, og som man delvis kunne overføre til folkeskolen, så man kunne gøre undervisningen dér mere spændende og mere tiltrækkende for de skoletrætte børn.

Hr. Dyremose sagde, at SF synes at være indstillet på, at den økonomiske krise skal vare længe. Hvis vi er det, er vi det ud fra en meget realistisk bedømmelse. For det første tror vi slet ikke, at krisen er et engangsfænomen, og vi tror ikke, at den helt og fuldstændigt kan løses under det system, som vi lever under: det kapitalistiske system. Men for det andet er vi indstillet på, så længe vi har dette system, at arbejde for at afbøde krisens virkninger så meget som muligt, og det mener vi ikke man kan gøre godt og rimeligt over for de svageste i samfundet med meget hårde og pludselige angreb på lønmodtagernes muligheder. Derfor forudsiger vi, at krisen kommer til at vare længe, og at krisen kan komme til at ramme de svageste i samfundet, ikke mindst børnene og de unge.

Dér, hvor vi partierne imellem vel er mest uenige, er i spørgsmålet om, hvem der har ansvaret for børnene. En del af partierne til højre i salen hævder, at forældrene og alene forældrene har ansvaret, og så er der endda nogle, herunder selvfølgelig fremskridtspartiet, der påstår, at den såkaldte masseproduktion af pædagoger og psykologer har medført en manipulation med børnene, som får en helt anden indstilling end deres forældre.

Men hvorfor er børnene alene forældrenes ansvar, og hvor længe er de det? Jeg har ikke på nogen måde, som det er blevet sagt, villet lægge de voksne for had, men jeg har prøvet på at kalde på de voksne, og jeg har især prøvet på at kalde på lovgiverne, os selv, for at gøre os opmærksom på, at der er mangler i dette samfund, at der er en lovgivning, som i særlig høj grad kommer til at ramme børn og voksne.

Jeg mener ikke, det er rigtigt, som det er blevet sagt, at forældrene, hvis de får for go-

[Ingerlise Koefoed]

de offentlige muligheder, vil give børnene fra sig til det offentlige. De unge familier i dag – dem, jeg kender – er gennemgående langt mere bevidste over for deres børn end tidligere. De tager dem med overalt, og de er så meget som muligt sammen med dem, men de betingelser, de har, er for dårlige, og børnene betaler for krisen. De unge kvinder, som ammer, må opgive amningen, fordi de skal på arbejde eller fortsætte deres uddannelse. Der må en længere barselorlov til; det er samfundets ansvar at sørge for det. Der må bedre, større og mere pædagogiske børneinstitutioner til, og det er samfundets og vores ansvar at sørge for dem.

Jeg tror, vi alle sammen er indstillet på at tage ansvaret for de gamle og for de syge. Hvorfor skulle vi så ikke også være indstillet på at tage ansvaret for børnene? Det er kortsynet og forkert at lægge det ansvar fra sig.

Pilgaard Andersen (FP):

Jeg synes, intentionen med forespørgselsdebatten var rigtig, nemlig at vi fik en debat om børn og unge, men jeg føler også, at SF har været med til at nedbryde debatten. Samtlige SFere har været på talerstolen, og hvis de ikke kunne finde stof nok, kunne de da fortælle en sød lille historie.

Mange af SFs krav til samfundet er jeg enig i, nemlig at vi skal forbedre vilkårene for børn og unge, men jeg synes også, vi må skele til Danmarks økonomiske forhold, og hvilke ressourcer vi har. Man hører krav fra SFs side om nedsættelse af arbejdstiden og større fleksibilitet med hensyn til arbejdstid. Det er da alt sammen udmærkede ideer, men det koster jo penge at nedsætte arbejdstiden, og derfor vil jeg gerne spørge SF, hvem der skal betale for det? Er det erhvervslivet, der igen skal holde for? Er det erhvervene, der igen skal punge ud for at forbedre de ansattes vilkår og dermed være med til at forøge underskuddet på betalingsbalancen, hvis vi bliver ved med at stille sådanne krav?

Jeg vil gerne minde SF og fru Lilli Gyldekilde, der meget gerne vil have afskaffet akkordræset, om, at også det er noget, der medfører større omkostninger for virksomhederne. Vil SF finansiere disse udgifter ved f. eks. at afskaffe militæret – det er vist et af deres forslag? Det kan nok ikke række til alle de byrder, som I prøver på at lægge over

på samfundet. Jeg synes, vi bør have helt klar besked om, hvordan SF vil finansiere det. Det kan i hvert fald ikke ske med det enkelte punkt.

En anden ting, som I postulerer, er, at der er 115.000 børn på venteliste. Jeg synes også, det mangler en klar dokumentation. Det er givet, at en lang række familier skriver deres børn på venteliste, fordi de regner med, at de vil få brug for en institutionsplads efter en række år. Hvis I har talt de børn med i denne ventelisteberegning, mener jeg ikke, den er relevant.

SF postulerede også, at hvert fjerde barn er på det grå marked. Jeg kan ærlig talt ikke se, hvad ondt der er i, at nogle familier finder private børnepasningsmuligheder og forsøger på selv at klare problemerne. Jeg mener så afgjort, at det er familien, der selv må afgøre, om den er tilfreds med den pasning, der kan tilbydes på dette område.

Hvad angår socialministerens bemærkning om, at der skulle ske en udbygning af daginstitutionerne på 20 pct. i forhold til dagplejen, vil jeg gerne spørge socialministeren, om ikke hun vil prøve på at forbedre dagplejeordningen og derved ændre dette forhold til det omvendte. For det første indebærer dagpleje en lang række fordele: den sparer f. eks. institutionsbygninger, ligesom den er forbundet med større fleksibilitet, idet det er meget hurtigere at skaffe en dagpleje end en institutionsplads. Det var ønskeligt, at der ude i kommunerne var langt større procentuelle muligheder for at skaffe pladser inden for dagplejen.

Hermed sluttede forespørgslen.

Meddelelser fra formanden:

Første næstformand (Enggaard):

Der er ikke mere på dagsordenen.

Medlem af folketinget *Poul Mortensen* har meddelt mig, at han på grund af sygdom ikke vil kunne give møde i tinget i mindst 7 dage, hvorfor han anmoder om orlov fra og med den 17. januar og om, at stedfortræderen må blive indkaldt.

[Første næstformand]

Der er foretaget ændringer i følgende udvalg:

Arbejdsmarkedsudvalget (28/12 79):

Udtræder: Christophersen
Ny stedf.: Tove Nielsen

Udenrigsudvalget (28/12 79):

Udtræder: Holm
Nyt medl.: Tove Nielsen

Udv. ang. vidensk. forskning (28/12 79):

Udtræder: Holm
Ny stedf.: Tove Nielsen

Boligudvalget (4/1 80):

Udtræder: Ole Donner
Nyt medl.: Thorndahl

Kommunaludvalget (4/1 80):

Udtræder: Ole Donner
Nyt medl.: Thorndahl

Socialudvalget (4/1 80):

Udtræder: Ole Donner
Ny stedf.: Thorndahl

Miljø- og planlægningsudv. (4/1 80):

Udtræder: Ole Donner
Nyt medl.: Thorndahl

Arbejdsmarkedsudvalget (7/1 80):

Udtræder: Heinesen
Ny stedf.: Demsitz
Udtræder: Demsitz
Nyt medl.: Søren B. Jørgensen

Erhvervsudvalget (10/1 80):

Udtræder: Steffensen
Nyt medl.: Arne Bjerregaard

Finansudvalget (14/1 80):

Udtræder: Arne Melchior
Nyt medl.: Mimi Jakobsen

Folketingets næste møde afholdes i morgen, onsdag den 16. januar 1980, kl. 13.00.

Angående dagsordenen skal jeg henvise til den i salen opslåede dagsorden.

Mødet hævet kl. 17.15.